NR INDEKSU 353965
PL ISSN 0860-1674

11

Z MIKROKOMPUTEREM NA TY

Bajtek

MIESIĘCZNY DODATEK DO SZTANDARU MŁODYCH NR 11(35) LISTOPAD 1988 CENA 150 ZŁ

KONKURS „O ZŁOTĄ DYSKIETKĘ BAJTKA"

SM SZTANDAR MŁODYCH

„Bo nic, co ludzkie, nie jest nam obce BAJTKU dopomóż — jesteśmy w kropce!

śpiewają bohaterowie nowego filmu Krzysztofa Gradowskiego pt. „Pan Kleks w Kosmosie" To będzie przebój roku! (str. 22)

UWAGA: wirus! str. 3–5

SPIKY HAROLD

TEMAT MIESIĄCA

Tematem miesiąca, a piszę te słowa w październiku, jest wirus komputerowy — niewidoczny zabójca atakujący i niszczący szare komórki mózgów elektronicznych. Poświęcamy temu tematowi główną pozycję w numerze, ale — sądząc po kolejnych doniesieniach o rozprzestrzenianiu się epidemii — na tym tematu z pewnością nie wyczerpiemy. Wszystko wskazuje więc na to, że problematyka wirusów komputerowych zagości u nas na stałe.

Kolejnym komputerowym tematem miesiąca jest fiasko misji „Fobosa 1". Napisałem że jest to temat komputerowy, a nie kosmiczny, gdyż to właśnie nieuwaga programisty zadecydowała o utracie łączności z unikalnym statkiem kosmicznym. O misji „Fobos" pisaliśmy już na łamach „Bajtka" dwukrotnie i to piórem najlepszym z możliwych, bo Jurija Zajcewa z Instytutu Badań Kosmicznych w Moskwie. I dla nas, i zapewne dla Jurija, utrata łączności z „Fobosem 1" jest wielką stratą. Pouczające jest wyjaśnienie, jak do tego doszło.

Otóż, jak wyjaśnił akademik Roald Sagdiejew, dyrektor Instytutu Badań Kosmicznych w Moskwie, podczas każdego seansu łączności, z ośrodka kierowania lotem wysyłano do „Fobosa 1" zestaw komend, odpowiadający wielu stronicom tekstu. Komendy te były przyjmowane przez pokładowy komputer, sterujący wszystkimi urządzeniami statku.

1 września br. „Fobos 1" nie odpowiedział na wezwanie z Ziemi. Nie udało się też uzyskać łączności podczas wielokrotnie ponawianych prób. Przeanalizowano więc dokładnie treść oraz kolejność komend i instrukcji wysyłanych do „Fobosa 1" przed 1 września. Okazało się że w jednej z instrukcji „zgubiono" jedną literę, w rezultacie czego komputer sformułował błędną komendę wyłączenia systemu zapewniającego orientację przestrzenną stacji. O dalszym przebiegu wydarzeń można sądzić na podstawie badań symulacyjnych: „Fobos 1" powoli zmieniał swe położenie, aż w pewnym momencie jego baterie słoneczne odwróciły się całkowicie od Słońca i — pozbawiona energii elektrycznej — stacja zamarła...

Przekonujemy stale na łamach „Bajtka" młodych adeptów informatyki o konieczności przestrzegania podstawowych rygorów przy pisaniu programów. Oto macie jeszcze jeden przekonujący dowód, do czego może doprowadzić niechlujstwo i brak uwagi programisty! Całe szczęście, że radzieccy badacze kosmosu mają zwyczaj wysyłać w każdą misję dwa bliźniacze statki „Fobos 2" czuje się bowiem dobrze, utrzymuje stałą łączność z Ziemią i — jeśli nie zajdą nieprzewidziane okoliczności — w połowie 1989 roku rozpocznie wykonywanie finałowej części swej unikalnej misji!

Natomiast w sierpniu 1990 roku — to już wiadomość z innej beczki — rozpocznie się w Londynie pierwsza Olimpiada Gier Komputerowych. Olimpiada rozgrywana będzie w 20 konkurencjach, przy czym główną z nich będą szachy. Nie rozstrzygnięto jeszcze na czyich szyjach zawisną złote medale zwycięzców, gdyż w olimpijskie szranki staną minikomputery. Ludzie będą tylko przesuwać pionki — ściśle według wskazań komputerów — na planszach dla publiczności. Najlepsi spece już przystąpili do pisania olimpijskich programów... Czyj software okaże się najlepszy? Kto wygra? To dopiero będą emocje!

Emocje towarzyszyć będą również uczestnikom pierwszej Ogólnopolskiej Olimpiady Komputerowej, którą organizuje „Teleekspres" oraz redakcja „Bajtka". Mogą mieć swoją olimpiadę poloniści, chemicy czy matematycy — to dlaczego mieliby jej nie mieć komputerowcy? Ponieważ wydawanie „Bajtka" trwa stosunkowo długo, więc bliższych informacji o naszej olimpiadzie szukajcie w „Sztandarze Młodych". Włączajcie też telewizor o 17.15... I szykujcie swoje szare komórki!

A co mają robić Ci, którzy są jeszcze za słabi do olimpijskich pojedynków? Proszę bardzo, dla nich też mamy propozycję nie do odrzucenia: już wkrótce ukaże się w kioskach „Ruchu" specjalne wydanie „Bajtka" przeznaczone tylko dla początkujących. Zachęcamy do lektury nawet tych, którzy jeszcze o komputerach i informatyce nie mają zielonego pojęcia. Każdy musiał przecież kiedyś zacząć!

Waldemar Siwiński

Bajtek

„BAJTEK" — MIESIĘCZNY DODATEK DO „SZTANDARU MŁODYCH"

ADRES: 00-687 Warszawa, ul. Wspólna 61. Tel. 21-12-05 Przewodniczący Rady Redakcyjnej: Jerzy Domański — redaktor naczelny „Sztandaru Młodych".

ZESPÓŁ REDAKCYJNY: Waldemar Siwiński (z-ca redaktora naczelnego „SM" — kierownik zespołu „Bajtka"), Grzegorz Onichimowski (sekretarz redakcji „Bajtka"), Roman Poznański (kierownik działu klanów), Krzysztof Czernek, Sławomir Gajda (red. techniczny), Andrzej Pilaszek, Sławomir Polak, Wanda Roszkowska (opr. graficzne), Kazimierz Treger, Marcin Waligórski, Roman Wojciechowski. Zdjęcia w numerze: Leopold Dzikowski

klany redagują:
Commodore — Klaudiusz Dybowski, Dominik Fałkowski
Amstrad-Schneider — Jonasz Mayer
Spectrum — Marcin Przasnyski
Atari — Wojciech Zientara, Sergiusz Piotrowski

Fotoskład — Tadeusz Olczak.
Montaż offsetowy — Grażyna Ostaszewska.
Korekta — Maria Krajewska, Zofia Wołtańska

WYDAWCA: RSW „Prasa-Książka-Ruch" Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, al. Stanów Zjednoczonych 53, 04-028 Warszawa. Telefony: Centrala 13-20-40 do 49, Redakcja Reklamy 13-20-40 do 49 w. 403, 414.

Cena 150 zł.

Skład techniką CRT-200, przygotowanie offsetowe i druk: PRASOWE ZAKŁADY GRAFICZNE RSW „PRASA-KSIĄŻKA-RUCH" w Ciechanowie, ul. Sienkiewicza 51.
Nr zlecenia 055528 n. 150.000 egz. U-113

ZA MIESIĄC:

W grudniowym „Bajtku" znajdziecie:

- *Wielki Świąteczny „Konkurs z Ciuchcią" — do wygrania atrakcyjne nagrody*
- *„Bity z Lodówki" czyli o szansach jakie stwarza nadprzewodnictwo dla informatyki*
- *Przekonamy Was, że kalkulator to też komputer*
- *Zdradzimy ostatecznie tajemnice pakietu graficznego na Amstrada*
- *Przedstawimy listę rozkazów mikroprocesora Z80*
- *Zapraszamy do gry „HACKER"!*

UWAGA: wirus!

Jeszcze do niedawna pojęcie „wirus" kojarzyło się nam głównie z epidemią grypy, która prawie każdej zimy daje się we znaki setkom tysięcy ludzi. Niestety, słowo to weszło również do języka komputerowego. Określa się nim groźną plagę, która — szybko się rozprzestrzenia i bardzo dokucza użytkownikom komputerów.

Czym jest wirus komputerowy? Nie jest to nowy typ mikroba, który z niewiadomych powodów zasmakowałby nagle w tworzywach sztucznych. Tak daleko bioinżynieria się jeszcze nie posunęła... Póki co, możemy więc spać spokojnie, nie obawiając się, że w tym czasie jakieś tajemnicze żyjątko pożera klawiaturę naszego komputera! Czyha za to na nas, a właściwie na nasze dyskietki, niebezpieczeństwo o wiele poważniejsze. Nie wierzycie? No to posłuchajcie co przytrafiło się w pewnej redakcji.

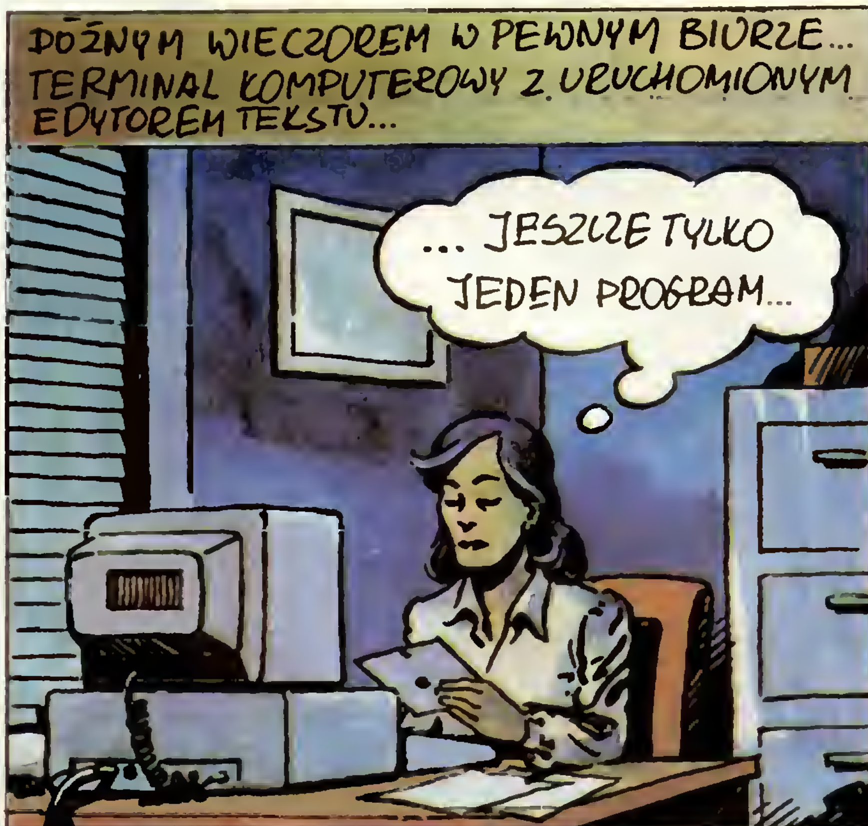
Forma Joselow, dziennikarz z „Journal-Bulletin", zamierzał właśnie wydrukować kolejny artykuł. Z nieukrywanym zadowoleniem sięgnął po dyskietkę zawierającą gromadzone od sześciu miesięcy notatki i wywiady. Machinalnie wsunął ją do stacji dysków. Jakże wielkie było jednak jego zdziwienie, gdy usłyszał przenikliwy, ostrzegawczy ton, a na ekranie zamiast tekstu pojawił się komunikat błędu. Po kilku daremnych próbach odczytania zapisków zrozpaczony autor udał się do specjalisty z redakcyjnego ośrodka komputerowego. Tam wzięto pod lupę dziwnie zachowującą się dyskietkę i posługując się specjalnym programem przeanalizowano bajt po bajcie całą jej zawartość. Ciąg ułożonych bezsensownie znaków w niczym nie przypominał zdań napisanych przez reportera. **Dopiero w pobliżu sektora „0" udało się wykryć trop prowadzący do sprawców tego niespotykanego dotychczas aktu sabotażu.** Był to numer telefonu oraz, komunikat zaczynający się od słów WELCOME TO THE DUNGEON.

ZEMSTA BRACI ALVI

W jaki więc sposób dyskietka zawierająca tak groźnego, niewidocznego intruza dotarła do redakcji Journal-Bulletin? Ślad prowadził do historycznego, pakistańskiego miasta Lahore. Pod podanym numerem telefonu odnaleziono niewielki wytapetowany dywanami sklep komputerowy. Dźwięczna nazwa „Brain Computer Services" i wyjątkowo niskie ceny przyciągały tłumy klientów. Już za 1,50 $ można było tam nabyć programy kosztujące wówczas w USA setki dolarów. Nic dziwnego, że od 1986 do 1987 roku tysiące młodych Amerykanów zaopatrzyło się tu w sławny pakiet „Lotus 1-2-3" czy „WordStar". Oprócz kupionego niezwykle tanio oprogramowania wywozili oni do ojczystego kraju ukryty na prawie każdej dyskietce dodatkowy blok kodu maszynowego, którego dostarczania nie przewidywał żaden z producentów. Był to jeden z najbardziej wyrafinowanych wirusów komputerowych. Niczego nie spodziewający się użytkownicy, którzy chętnie pożyczali sobie nawzajem programy, przyczynili się do rozprzestrzenienia epidemii na ponad 100.000 dyskietek *).

Twórcami wirusa okazali się dwaj bracia: 26 letni Amjad Farooq Alvi i 19 letni Basit Farooq Alvi. Właścicielem sklepu był starszy z nich. On to właśnie po ukończeniu fizyki na uniwersytecie w Pendżabie zainteresował się programowaniem i naprawami komputerów. Przez kilka lat zarabiał na życie składając komputery osobiste. W 1985 r. przerzucił się wyłącznie na software i wydawał programy, które ku wielkiemu zaskoczeniu zostały natychmiast bez zezwolenia piracko skopiowane i rozprowadzone w okolicach Lahore. Rozgoryczony Amjad wpadł na pomysł ukarania nieuczciwych użytkowników i napisania programu, który rozprzestrzeniałby się podczas sporządzania kopii, a następnie zakłócał pracę komputera.

Wkrótce bracia zaczęli sami powielać amerykańskie programy i sprzedawać je po wyjątkowo niskiej cenie. Niektóre kopie zarażali wirusem. Zainfekowane dyskietki przeznaczone były tylko dla cudzoziemców, których obaj uznali za głównych winowajców powstania zjawiska kradzieży oprogramowania. W 1987 roku bracia Alvi doszli do wniosku, że dali już wszystkim piratom wystarczającą nauczkę i zaprzestali działalności.

WIRUS POD LUPĄ

Przyjrzyjmy się bliżej naturze tego unikalnego wirusa. **Atakuje on przede wszystkim komputery osobiste klasy IBM PC/XT, Atari ST, Apple Macintosh. Okazuje się, że przyjęto w nich takie rozwiązania systemów operacyjnych, które nie zapewniają wystarczającej ochrony pamięci i zbiorów.**

Wirus może być przenoszony wszędzie tam, gdzie następuje przepływ informacji. Znalezienie nowej ofiary nie jest dla niego trudne. Szczególnie narażone na zarażenie są dyskietki nie zabezpieczone przed zapisem. Są to na ogół te, na których umieszczono programy wymagające stałej aktualizacji znajdujących się na nich danych. Przykładem są wspomniane wcześniej „Lotus 1-2-3" lub „Wordstar", bazy danych, programy kalkulacyjne i graficzne. Dopisanie czegokolwiek na takiej dyskietce może przez długi czas pozostać niezauważone. Czas ten wirus wykorzystuje po to by się dobrze zadomowić, dokonać spustoszeń i wypatrzyć kolejne ofiary.

Nosicielem choroby może okazać się nawet niewinnie wyglądająca gra, którą skopiowaliśmy od kolegi. Intruz może wtargnąć już przy pierwszym uruchomieniu zarażonych programów, a nawet jeszcze wcześniej. Włożenie dyskietki do stacji dysków jest momentem najbardziej newralgicznym, gdyż wtedy następuje tak zwany „booting". Wyjaśnimy ten termin na przykładzie komputera Atari 520 ST. Otóż każda dyskietka ma określoną strukturę, która umożliwia bezbłędne odnalezienie zapisywanych na niej informacji. Podzielona jest ona na koncentryczne ścieżki, a te z kolei na sektory. 3,5-calowa dyskietka do Atari 520ST mieści z jednej strony aż 80 ścieżek zawierających po dziewięć 512-bajtowych sektorów.

Odszukanie czegokolwiek wśród tak wielu bajtów i sektorów byłoby niemożliwe, gdyby nie wydzielono miejsca na pewne dodatkowe informacje

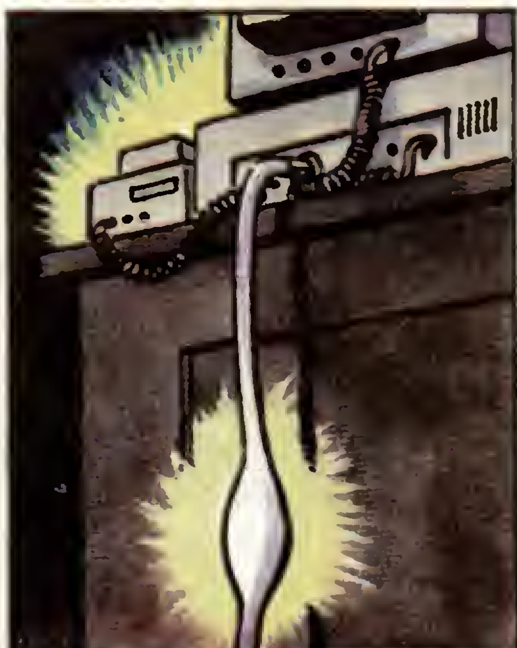

WYGLĄDA JAK ZWYKŁY PROGRAM, ALE JEST ZAINFEKOWANY!

KAŻDA INNA DYSKIETKA, WŁOŻONA DO STACJI DYSKÓW, ZARAZI SIĘ!

...PODOBNIE PAMIĘĆ KOMPUTERA. NASTĘPNIE WIRUS MOŻE PRZEDOSTAĆ SIĘ...

...PRZEZ DOWOLNE POŁĄCZENIE TELEFONICZNE DO SIECI KOMPUTEROWEJ.

WIRUS JEST ZWYKLE SPRZĘŻONY Z WEWNĘTRZNYM ZEGAREM KOMPUTERA I PRZYCZAJONY, CZEKA NA WŁAŚCIWY MOMENT, BY UDERZYĆ

pozwalające zaadresować każdy zapisywany zbiór. Zaformatowana, czyli przygotowana do zapisu dyskietka, ma zawsze zarezerwowane na pierwszej ścieżce 7 sektorów na katalog (directory) nazw zbiorów. Rozmieszczenie poszczególnych sektorów przypisanych danemu zbiorowi jest zakodowane w tablicy alokacji czyli książce adresowej zbiorów, która znajduje się zwykle pomiędzy 2 a 6 sektorem ścieżki 0. Najważniejsze dane o dyskietce, można odczytać z pierwszego sektora ścieżki „0" na stronie „0". Nadano mu nazwę „boot sector" — sektor automatycznego startu. Zapisane są w nim parametry systemu oraz pewien króciutki program. Zawartość tego sektora odczytywana jest zaraz po włożeniu dyskietki do stacji dysków (o czym nietrudno się przekonać słysząc ciche buczenie napędu). Proces ten to właśnie „booting". Po załadowaniu „boot sektora" może zostać wykonywany znajdujący się w nim program. To właśnie stwarza niepowtarzalną możliwość wczytania i doklejenia do innego zbioru kilkudziesięciobajtowej procedury powodującej zakłócenia albo nawet zniszczenie zawartości całej dyskietki.

WODA W TWARDYM DYSKU?

Po raz pierwszy informacja o wirusach porażających Atari ST opublikowana została przez czasopismo o nazwie „CT". W jednym z jego numerów wydrukowano listing napisanego w assemblerze prostego wirusa na Atari ST**). Wirus ten zagnieżdżał się właśnie w „boot sektorze" podczas wymiany dyskietek nie chronionych przed zapisem. Zakłócał on naturalny podział pamięci w dyskietce, co powodowało nieoczekiwane efekty w niektórych programach. W wyniku wymiany programów pomiędzy użytkownikami wirus wkrótce znacznie się rozprzestrzenił — znalazł się nawet na dyskietkach sprzedawanych przez oficjalne wydawnictwa.

Z biegiem czasu programiści pracujący w asemblerze modyfikowali możliwości zakłócania pracy komputera przez ten wirus. Gwarancje uchronienia całego zbioru programów przed zarażeniem dawało tylko wczesne rozpoznanie zainfekowanej dyskietki i odizolowanie jej od innych.

Sytuacja pogorszyła się znacznie, gdy na targach CeBIT w Hanowerze w 1986 roku jedna z firm zaprezentowała program „Virus Construction Set" dla Atari ST. Kilkanaście kopii dostarczono wcześniej dziennikarzom i redakcjom czasopism zaznaczając przy tym stanowczo, że nie należy ich dalej rozpowszechniać. Pojawienie się tego programu wywołało sensację, a równocześnie gwałtowne oburzenie użytkowników i programistów. Firmę już wkrótce zmuszono do zaprzestania prezentacji wzbudzającego kontrowersje wyrobu i zdjęcia go ze stoiska. Nie udało się jednakże zapobiec przedostaniu się kilkunastu pirackich kopii do grona niezbyt uczciwych użytkowników. Już wkrótce VCS wykorzystano do wygenerowania nowych, groźnych szczepów wirusa.

„Virus Construction Set" zniósł naturalną barierę, która uprzednio skutecznie odstraszała większe grono hackerów od robienia niemiłych psikusów. Była nią konieczność doskonałego poznania dyskowego systemu operacyjnego i nabycia umiejętności posługiwania się asemblerem. VCS jest narzędziem pozwalającym konstruować nowe wirusy w podobny sposób jak pracuje się z edytorem tekstów czy bazą danych. Wystarczy wybierać tylko odpowiednie opcje menu oznaczające przeróżne efekty.

Wśród „niespodzianek", które można w ten sposób spreparować znajduje się zaformatowanie twardego dysku, skasowanie kilkunastu sektorów dyskietki czy nieoczekiwane zapytanie użytkownika o hasło (w tej sytuacji nie pozostaje nic innego, jak wyłączyć zasilanie komputera). W pewnych przypadkach wirus powoduje niekontrolowane rozrastanie się niektórych typów zbiorów i szybkie zaśmiecenie całego dysku. Jeśli zakres proponowanych przez VCS „dowcipów" wydaje się komuś niewystarczający, to może on dołączyć własną procedurę w języku maszynowym. Oczywiście, nie wszyscy mają tak wisielcze poczucie humoru, by sięgać wyłącznie po formatowanie dyskietek. Pewien żartowniś wymyślił taki oto program na IBM: na ekranie pojawia się komunikat „W napędzie C wykryto wodę", po czym przy dźwiękach naśladujących bulgotanie wody następuje „odwirowanie" dysku i sytuacja powraca do normy.

Wirusy zwykle doklejają się do innego programu i mogą atakować natychmiast lub z opóźnieniem. Taka właśnie „bomba zegarowa" miała zniszczyć informacje zapisane na wielu dyskach w Izraelu. Wirus sprzężony z zegarem czasu rzeczywistego czekał na drugi piątek w maju 1988 roku. Gdyby nie szczęśliwy zbieg okoliczności, to obchody 40 rocznicy Izraela przypadającej na 13.05.1988 (bo taką datę wybrał sobie dowcipniś) zakończyłyby się dramatycznie dla wielu posiadaczy elektronicznych mózgów. Na szczęście wskutek znacznego spowolnienia pracy komputera udało się wcześniej zauważyć wirusa i unieszkodliwić go.

SZANSA DLA TERRORYSTY

Specjaliści obawiają się poważnych następstw jakie mogą wywołać wirusy zaszczepione komputerom w kluczowych instytucjach kierujących życiem państwa. Nie trzeba wielkiej wyobraźni, by uzmysłowić sobie konsekwencje ich wtargnięcia do ośrodków obliczeniowych towarzystw ubezpieczeniowych, banków, systemów militarnych lub ośrodków kontroli ruchu lotniczego. Nie wykryto jeszcze takich przypadków, ale groźba jest całkiem realna.

Na razie wirusy nękają głównie użytkowników komputerów osobistych. Rozprzestrzenianiu się wirusa sprzyja upowszechnienie sieci. Tysiące użytkowników korzystają z szybkich połączeń telefonicznych i banków informacji. Daje to poważne korzyści, ale oznacza również, że wirus wprowadzony do jednego komputera może się błyskawicznie przenieść nawet w bardzo odległe miejsce.

W grudniu 1987 roku zaczęły, na przykład, dziać się dziwne rzeczy z terminalami dołączonymi do jednej z sieci amerykańskich. Na ekranach monitorów pojawiały się życzenia świąteczne. Użytkownicy, którzy postępując zgodnie z pojawiającymi się instrukcjami napisali słowo Christmas, uwalniali mechanizm powodujący przesłanie kopii programu do wszystkich odbiorców figurujących w elektronicznej książce adresowej.

ZŁOTY INTERES

Docierające zewsząd sygnały o istniejącym realnie niebezpieczeństwie są skrzętnie rejestrowane przez ludzi, którzy zwietrzyli znakomity interes w podsycaniu psychozy wirusa. Należą do nich przede wszystkim specjaliści i konsultanci zajmujący się ochroną użytkowników przed katastrofalnymi skutkami infekcji. Nieźle zarobiły również firmy sotwarowe, które zdążyły już wydać liczne programy — mniej lub bardziej skutecznie zabezpieczające przed wtargnięciem wirusa: Flu Shot+, Vaccinate, Data Phisician, Disk Defender, Antidote, Vires RX, VirAlarm.

Walka z wirusami, którym już udało się zapanować nad naszymi programami jest niezwykle trudna. Wymaga ona żmudnego zbadania każdej dyskietki. W szczególnie ciężkich przypadkach nie możemy właściwie nic zrobić. Należy wtedy skasować zainfektowane dyskietki i ponownie odtworzyć zbiory posługując się tylko oryginalnymi programami z gwarancją producenta. A najprostszym sposobem ochrony przed wirusem jest po prostu nie używanie dyskietek pochodzących z niepewnych źródeł!

Janusz Jarmoch

*) TIME 26.09.88
**) ATARI MAGAZIN 6/88

CENTRONICS DLA ATARI

Jak wiadomo posiadacze komputerów Atari XL/XE są skazani na fabryczną drukarkę 1029.

Powodem jest niestandardowe wyjście szeregowe. Będące w sprzedaży interfejsy, umożliwiające współpracę tego komputera z innymi drukarkami (Star, Citizen, Epson itp.) są dość drogie (w przeliczeniu na złotówki).

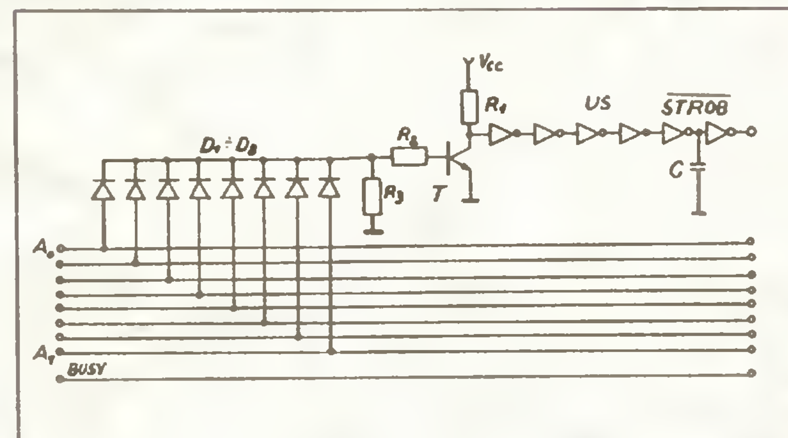
Większości użytkowników Atari nie stać po prostu na zakup drukarki. Gdy nadarza się okazja skorzystania z dobrej drukarki, na przeszkodzie stoi owo fatalne wyjście szeregowe. Wszystkie drukarki przystosowane do współpracy z komputerami klasy PC są wyposażone w wejście równoległe standardu Centronics.

Przedstawiony obok prosty układ wraz z programikiem zmienia wejścia joysticków w wyjście zgodne ze standardem Centronics na poziomie podstawowej komunikacji komputer-drukarka.

Ze względu na dostępność wtyczek najłatwiej wykonać interfejs do drukarki wyposażonej w kabel zakończony 25-kołkową wtyczką (np. współpracującej z IBM PC). Do płytki obwodu drukowanego należy więc przylutować 25-stykowe gniazdo produkowane przez zakłady ELTRA oraz dwa 9-stykowe do joysticków.

LISTING 1

```
HY  10 REM ******************************
GJ  20 REM * OBSLUGA WYJSCIA CENTRONICS *
IA  30 REM ******************************
XL  40 CLR: DIM A$(6): RESTORE 160
LE  50 FOR I=5000 TO 5112
AM  60 READ K
AR  70 POKE I,K
XL  80 NEXT I: READ K
TK  90 IF K<>-10 THEN ? "BLAD W DATA": END
SR  100 A$="hxxLVx": A$(2,2)=CHR$(162)
HP  110 A$(3,3)=CHR$(16):A$(6,6)=CHR$(228)
JI  120 OPEN#1,8,128,"C:": POKE 850,11
KB  130 POKE 856,113: POKE 857,0
MN  140 POKE 853,19: POKE 852,136
QY  150 I=USR(ADR(A$)): CLOSE#1
DQ  160 DATA 0,1,250,6,6,7,169,60,141,2
UU  170 DATA 211,96,169,0,133,14,141,231
PP  180 DATA 2,169,8,133,15,141,232,2,173
PH  190 DATA 105,7,141,27,3,173,106,7,141
UD  200 DATA 28,3,96,160,255,208,2,160,0
VL  210 DATA 173,2,211,170,41,251,141,2
CL  220 DATA 211,140,0,211,142,2,211,160
GJ  230 DATA 1,96,160,131,96,201,155,208
FU  240 DATA 2,169,10,166,20,202,172,16
PH  250 DATA 208,208,16,160,0,140,0,211
CL  260 DATA 162,10,202,16,253,141,0,211
YH  270 DATA 160,1,96,228,20,208,231,160
HK  280 DATA 138,96,32,7,36,7,56,7,59,7
QT  290 DATA 97,7,-10
EV  300 FOR I=5000 TO 5112: POKE I,0
RS  310 NEXT I: NEW
```


Rys. 1. Schemat ideowy

Rys. 2. Widok płytki od strony druku

Rys. 3. Widok płytki od strony elementów

Przed wlutowaniem elementów na płytkę trzeba w punktach A, B, C, D i E obustronnie wlutować kawałki drutu miedzianego lub np. obcięte wyprowadzenia rezystorów, aby uzyskać połączenia ścieżek po przeciwnych stronach płytki. W następnej kolejności należy wlutować układ scalony, rezystory, diody, tranzystor i na końcu wtyczki.

Układ nie wymaga żadnych regulacji ani selekcji elementów. Ze względu na wymiary płytki rezystory powinny mieć obciążalność 0,25 lub 0,125 W.

Tutaj drobna uwaga: od strony elektrycznej i montażowej układ jest bardzo prosty i zaawansowanemu hobbyście nie powinien sprawić żadnych kłopotów. Pamiętaj jednak, że każdy błąd może Cię drogo kosztować — ingerujesz przecież we wnętrze komputera. Również bardzo zgubne są wszędobylskie ładunki elektrostatyczne.

Zamieszczony program należy przepisać i uruchomić (RUN). Podwójny sygnał powiadamia o konieczności nagrania na taśmę wersji boot programu. Odtąd program należy wczytywać jak inne w kodzie maszynowym: wciśnięty klawisz START przy włączaniu komputera.

Aby pozostawić wolną, często wykorzystywaną do własnych celów, szóstą stronę pamięci, program umieszczony jest od adresu 1792 do 2000. Zamieszczona obok wersja źródłowa ułatwi zmiany i pozwoli na wykonanie własnej wersji użytkownikom stacji dysków — wersja kasetowa zajmuje bowiem miejsce przeznaczone dla DOS-u.

Transmisja danych przez opisane wyjście równoległe przebiega z dużą prędkością: np. przesłanie bloku 8,5 KB trwa zaledwie 2,5 sekundy. Interfejs można wykorzystywać praktycznie tylko z poziomu Basica dlatego, że uruchamiający się program w kodzie maszynowym ustawia swoje wskaźniki, czyli skasuje nasz. Można też obsługę złącza dopisać do interesującego nas programu. Po takim zabiegu edytor tekstu SpeedScript 3.0 umożliwia np. uzyskanie polskich liter na drukarce Centronics GLP II.

UWAGA!!! WYKONYWANIE KOPII PROGRAMU I OPISANEGO UKŁADU W CELACH HANDLOWYCH JEST ZABRONIONE!!!

Marek Renner
40-532 Katowice
ul. Dzięciołów 26

LISTING 2

```
1000            *= $06FA
1010 ET         .BYTE $00,$01
1020            .WORD ET
1030            .WORD ET1
1040            LDA  #$3C
1050            STA  $D302
1060            RTS
1070 ET1        LDA  #$00
1080            STA  $000E
1090            STA  $02E7
1100            LDA  #$08
1110            STA  $0F
1120            STA  $02E8
1130            LDA  ET12
1140            STA  $031B
1150            LDA  ET12+1
1160            STA  $031C
1170            RTS
1180 ET2        LDY  #$FF
1190            BNE  ET4
1200 ET3        LDY  #$00
1210 ET4        LDA  $D302
1220            TAX
1230            AND  #$FB
1240            STA  $D302
1250            STY  $D300
1260            STX  $D302
1270            LDY  #$01
1280            RTS
1290 ET5        LDY  #$83
1300            RTS
1310 ET6        CMP  #$9B
1320            BNE  ET7
1330            LDA  #$0A
1340 ET7        LDX  $0014
1350            DEX
1360 ET8        LDY  $D010
1370            BNE  ET10
1380            LDY  #$00
1390            STY  $D300
1400            LDX  #$0A
1410 ET9        DEX
1420            BPL  ET9
1430            STA  $D300
1440            LDY  #$01
1450            RTS
1460 ET10       CPX  $0014
1470            BNE  ET8
1480            LDY  #$8A
1490            RTS
1500 ET11       .WORD  ET2-1,ET3-1,
1510            .WORD  ET5-1,ET6-1
1520 ET12       .WORD  ET11
```

Chętnie pomogę mającym kłopoty z wykonaniem interfejsu. Po podaniu, jaki wtyk (po stronie komputera) ma kabel drukarki, do której masz dostęp wyślę gotową płytkę albo (po dostarczeniu wtyczek) kompletny układ interfejsu.

Pomogę również w rozszerzeniu programów o program obsługi drukarki.

Zestawienie części:

D1–D8	diody BAVP 20
T	tranzystor BC 107
R1	rezystor 5,1 kΩ
R2	rezystor 1,0 kΩ
R3	rezystor 3,0 kΩ
US	układ scalony UCY 7404
C	kondensator 3,3 nF

OD REDAKCJI: Powyższy układ został przetestowany w redakcji. Wykazuje on dwie wady, o których autor nie wspomina w opisie. Interfejs nie przenosi kodu 0 czyli CHR$ (0). Ponadto program obsługujący zawsze zamienia kod RETURN (155) na kod CR (13). Powoduje to oczywiście błędy podczas wydruku grafiki.

STEROWANIE MAGNETOFONEM MK 232 PRZEZ KOMPUTER ATARI

Ze względu na koszty duża część posiadaczy komputerów Atari korzysta z interfejsów do zwykłych magnetofonów zamiast z firmowych pamięci kasetowych.

Jednym z najpopularniejszych magnetofonów używanych do tego celu jest MK 232 i jego pokrewne wersje. Firmowy magnetofon Atari posiada jednak pewną przewagę — jego praca jest sterowana przez komputer. Takiej możliwości nie daje interfejs. Aby ją uzyskać należy wykonać kilka drobnych przeróbek w fabrycznym MK 232, które zdoła z pewnością zrobić każdy, kto umie posługiwać się lutownicą:

1) Wykonać płytkę drukowaną wg rysunku i wmontować w nią elementy wyszczególnione na schemacie.

2) Na płycie czołowej magnetofonu, z lewej strony, w miejscu przeznaczonym na wskaźnik zużycia baterii w MK 235 wykonać odpowiedni otwór i wmontować mały przełącznik stały (mogą być pewne kłopoty ze zdobyciem odpowiednio małego, ja użyłem przełącznika z japońskiego mikrofonu).

3) Zamontować płytkę drukowaną w magnetofonie (najlepiej obok gniazda wejścia — wyjścia).

4) Wlutować przewód w otwór oznaczony literą „H" i połączyć poprzez wyłącznik ze środkowym stykiem znajdującym się tuż przy silniku (są tam 3 styki).

6) Do otworu „L" wlutować przewód i podłączyć go tymczasowo do dodatniego bieguna płaskiej baterii (4.5V), biegun ujemny dołączyć do masy magnetofonu poprzez mikroamperomierz. W czasie, gdy włącznik jest rozwarty lub gdy jest zwarty i podłączona jest bateria, magnetofon powinien pracować normalnie. Natomiast, gdy włącznik jest zwarty i bateria odłączona, magnetofon nie powinien pracować. Podczas, gdy dołączona jest bateria, należy odczytać wskazanie mikroamperomierza, które nie może przekroczyć 0,005 A.

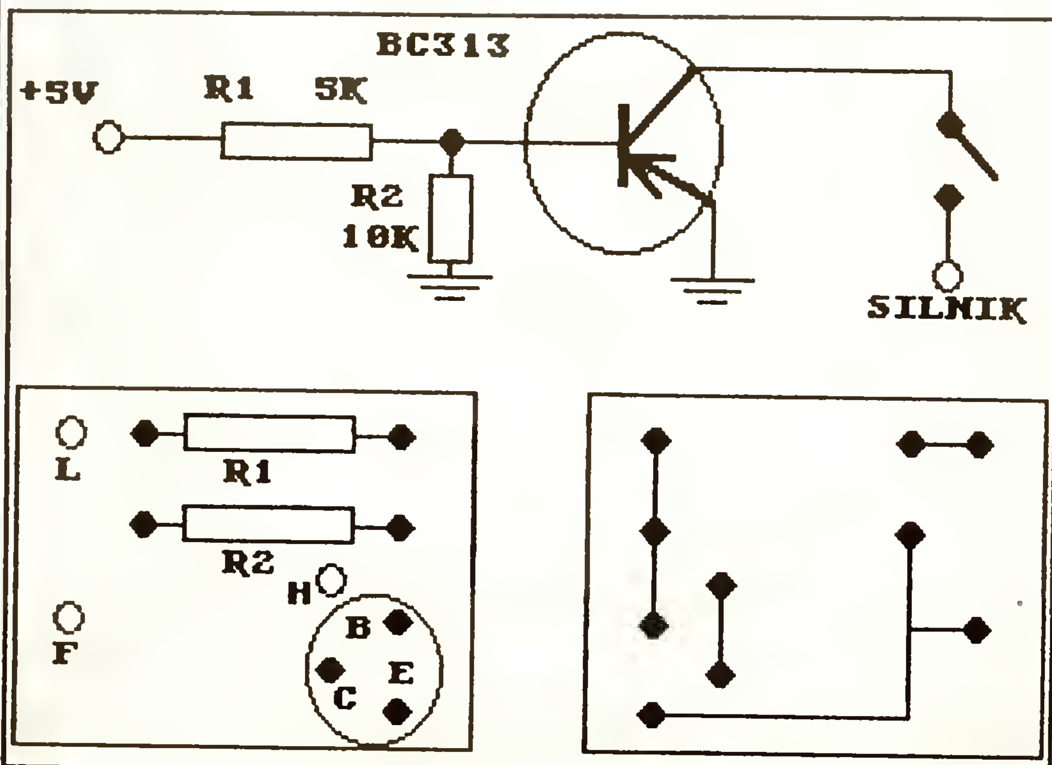
7) Znaleźć na płytce drukowanej magnetofonu styk połączony z piątym kontaktem w gnieździe wejścia — wyjścia, przylutować do niego przewód połączony uprzednio z dodatnim biegunem baterii i odciąć jego połączenie na płytce z kontaktem trzecim.

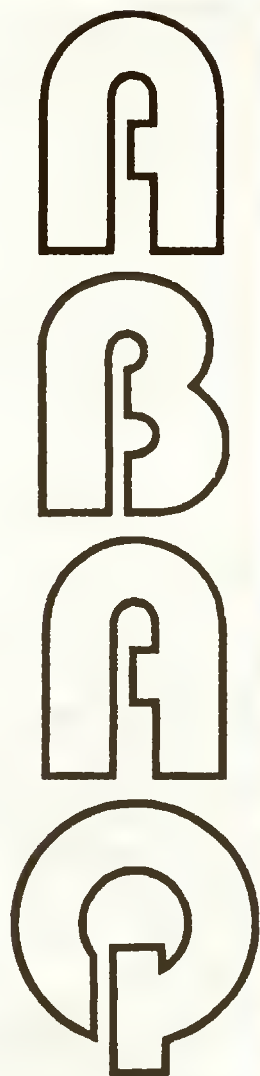
8) Do trójżyłowego ekranowanego kabla należy przylutować dwie wtyczki stereofoniczne, przy czym ekran połączyć z drugą igłą, a czwartą igłę pozostawić wolną.

9) Piąty kontakt gniazda stereofonicznego w interfejsie połączyć ze ścieżką na płytce drukowanej interfejsu zasilającego układ napięciem 5V.

I na koniec jeszcze kilka uwag. Jeżeli przerobiony magnetofon będzie współpracował z innymi urządzeniami, to należy go łączyć tylko wtykiem monofonicznym. Po odłączeniu napięcia przez komputer silnika zatrzymuje się po około 2 s. Jest to efekt, którego nie udało mi się wyeliminować. Przedstawione ulepszenie zwiększa poprawność wczytywania programów z długimi przerwami (szczególnie gdy są one dołączane do długich programów). Dzieje się tak, ponieważ komputer zatrzymuje magnetofon pomiędzy rekordami. Inną zaletą jest wyłączanie magnetofonu po zakończeniu wczytywania lub nagrywania programu oraz w przypadku błędu wczytywania.

Dariusz Tabaczyński

najmłodsze dziecko Atari

Na międzynarodowych targach komputerowych CeBTT'88 w Hanowerze firma Atari Corp. pokazała swój najnowszy produkt zbudowany w oparciu o najnowocześniejszą technologię wykorzystującą układy zwane transputerami.

Urządzenie tego typu, ktore można traktować jako tzw. stanowisko robocze musi mieć niezwykle możliwości, a mianowicie:
— wykonywać przynajmniej milion operacji w ciągu jednej sekundy
— mieć co najmniej 1 MB pamięci podstawowej
— uzyskiwać grafikę o rozdzielczości powyżej jednego miliona punktów
— posiadać kanal do szybkiej transmisji danych (powyzej 1 MB na sekundę)
— pracować pod wielozadaniowym systemem operacyjnym opartym na technice okien.

Typowa stacja pracy (workstation), na przykład Apollo Domain DN 4000 oparta jest na procesorze 68020 z typowym koprocesorem arytmetycznym (16—25 MHz). Urządzenie pracuje pod systemem operacyjnym UNIX lub podobnym i moze przesyłać przez sieć Ethernet do 1,5 MB na sekundę. Cena, produkowanych do tej pory tego typu maszyn, spełniających podane warunki, dochodziła do 40000 DM.

Trafiamy w tym miejscu do sedna sprawy. Oto ponownie okazało się, że slogan reklamowy firmy Atari „Power without the price" znajduje swoje uzasadnienie w praktyce. System transputerowy Atari spełnia wszystkie wymagane warunki stawiane profesjonalnym stanowiskom roboczym, a jego cena waha się w granicach 10000 DM. Dzieje się tak dzięki zastosowaniu w tym rozwiązaniu specjalnego układu scalonego firmy INMOS o nazwie T800-Transputer. Jest to szczególnie szybki, 32-bitowy procesor o niezwykłych zaletach.

Transputery są oparte o procesory typu RISC. Skrót ten pochodzi od angielskiej nazwy Reduced Instruction Set Computer, co oznacza komputer o ograniczonej liczbie rozkazów. Stosowanie takie właśnie techniki zyskało na znaczeniu od momentu, kiedy okazało się, że maszyny z takim kodem buduje się szybciej. Wynika to z faktu, ze ograniczoną liczbę rozkazow w procesorach typu RISC można zaimplementować w sprzęcie (hardware). Natomiast rozkazy w konwencjonalnych mikroporcesorach realizowane są przez mikroprogram.

Sumując, często moze tak być, że procesor jest szybszy wtedy, kiedy potrzebuje do wykonania określonego zadania kilka bardzo szybkich rozkazów, niż jeżeli musi wykonać jeden wolny. Drugim zastosowanym wybiegiem jest dołączenie dodatkowej pamięci notatnikowej. Procesor traci bardzo wiele cennego czasu, kiedy musi ściągać informacje i rozkazy z duzej, lecz relatywnie wolnej pamięci podstawowej. Z tego powodu uzupełnia się nowoczesne procesory o tzw. pamięc notatnikową, która jest szybsza od pamięci głównej. W przypadku omawianego systemu transputerowego pojemność takiej stacji pamięci wynosi 4 KB dla każdego układu T800. Dzięki temu rozwiązaniu można realizować duże pętle programu bez ingerencji w pamięć podstawową. Transputer T800 ma także układ spełniający rolę arytmometru oraz jest zintegrowany z koprocesorem numerycznym. Arytmometr T800 jest wyjątkowo szybki. Może sterować i wykonywać 1,5 miliona operacji zmiennoprzecinkowych na sekundę przy 20 MHz. Wersja 30 MHz jest w przygotowaniu. T800 jest szybszy o kombinacji układów 68030/68882.

Szczególną cechą transputerów są cztery wejścia szeregowe, ktore mogą wysyłać i przyjmować do 20 megabodów. Porty te umożliwiają łączenie wielu transputerów w sieć, co z kolei zwiększa możliwości procesora własciwego i pozwala na liczenie równoległe. Mimo osiąganego postępu w tej dziedzinie, ludzie zajmujący się tymi sprawami są dopiero na początku drogi. Przyczynkiem do rozwoju stała się w tym wypadku koncepcja połączenia urządzenia z odpowiednim oprogramowaniem. Firma INMOS, która prowadzi prace nad transputerami, rozwinęła także specjalny współbieżny język programowania. Nosi on nazwę OCCAM, często też mówi się o nim „współbieżne C". OCCAM pozwala na programowanie procesów szeregowych i równoległych, które mogą komunikować się ze sobą poprzez kanały informacji.

ABAQ system transputerowy Atari zbudowany jest w oparciu o cztery procesory typu RISC — T800, a jego płyta główna ma pojemność 4 MB pamięci RAM. System powinien zawierać dysk twardy (przynajmniej 4 MB). Jeden z czetrech transputerow połączony jest interfacem z Megą ST, ktora obsługuje klawiaturę, mysz i komunikację ze stacjami dysków elastycznych. Dzięki Mega ST mogą być dołączone do ABAQ wszystkie urządzenia peryferyjne do ST. Transputer przejmuje przepływ obrazu na płycie głównej. W tym celu ma do dyspozycji 1 MB pamięci obrazu składającego się z tzw. Dual-Port-Ram, co oznacza pamięć, z której korzystają równocześnie dwa urządzenia. Są to procesor obrazu i blitter, ktory pomaga systemowi wrocic do normalnej dwuwymiarowej grafiki. Blitter przenosi 128 milionow pikseli na sekundę, a w przypadku pisma może przedstawić do 64 milionów pikseli/sek.

System ABAQ ma cztery tryby graficzne. W najwyższym użytkownik dysponuje rozdzielczością 1280 960 punktów z 16 kolorami lub odcieniami jednego koloru. Drugi ma rozdzielczość 1024 768 punków przy 256 kolorach wyprowadzonych jednoczesnie na ekran z palety 16,7 milionów kolorów. W trzecim trybie są dwa obrazy po 640 480 punkty kazdy i 256 kolorów z palety 16,7 milionow. Ostatni to mała rozdzielczość grafiki 512 480 punktów, która umożliwia równoczesne przedstawienie całej palety 16,7 milonów kolorow na ekranie monitora.

Na płycie głownej znajdują się trzy wejścia, przez które można dołączyć dodatkowe transputery, karty rozszerzenia lub pamięci. Do jednej karty rozszerzenia można wykorzystać maksymalnie 4 transputery. Aktualna konstrukcja systemu ogranicza ilość użytych transputerów do 13, które osiągają przepustowość 20 megaflopów. Istnieje rowniez możliwośc dołączenia dodatkowych układów T800 poprzez sieć zewnętrzną. W tej chwili jednak standard takiej sieci nie jest zdefiniowany.

Sam idea ABAQ (sprzęt i oprogramowanie) została rozwinięta przez firmę PeriHelion, która wypracowała ten model wspólnie z jednym z angielskich uniwersytetów. Marzeniem twórców było stworzenie odpowiedniego oprogramowania zanim produkt trafi na rynek. Doprowadziło to do opracowania systemu operacyjnego Helios. Ma on szansę stać się standardem na transputerowym rynku. Helios jest systemem operacyjnym typu Multitasking kompatybilnym z UNIX-em. Jest to system napisany specjalnie dla transputerów. Obecnie trwa intensywna praca nad możliwością realizacji obliczen współbieżnych bez używania specjalnego języka typu OCCAM. Zamiast dotychczasowych procedur należy znalezć takie, które spowodują, że równolegle wykonywane części programu będą od siebie niezależne. Helios jest na dobrej drodze do osiągnięcia sukcesu. Oprogramowniem systemowym mają być najpierw C i Fortran, potem OCCAM, a w końcu Pascal i Modula II.

Jedno jest pewne, że razem z rozwojem systemu transputerowego Atari nadejdą czasy, w których cena wyboru zastosowania będzie zalezna w dużym stopniu od użytego sprzętu.

Na podstawie „ST Computer"

Sergiusz Piotrowski

ZAMIANA NAPISÓW RAZ JESZCZE

Posiadam Atari 800XL z magnetofonem. Komputera używam głównie pisząc własne programy. Ponieważ lubię jednak czasem pograć, postanowiłem ułatwić sobie życie w grach Drop Zone i Starquake. Korzystając z wiadomości zamieszczonych w „Bajtku" nr 5/88 (art. „Zostań nieśmiertelnym") użyłem program „Zamiana napisów" opublikowany w „Bajtku" nr 7/87.

Jednakże, tak jak przypuszczałem, zabrakło pamięci, aby wczytać grę. Ponieważ nie dysponowałem innym programem o podobnych możliwościach, postanowiłem napisać swoją wersję. Mimo, iż użyłem do tego celu Basica, program dysponuje przeszło dziesięcioma kilobajtami pamięci więcej od programów „Zmiana napisów" i „Nie tylko dla graczy" („Bajtek" nr 3/88). Uzyskałem to przez przesunięcie programu ANTIC-a i pamięci ekranu w obszar tuż nad głównym programem. Dodatkowo podczas operacji czytania i zapisu odłączany jest ROM Basica, co pozwoliło zaoszczędzić osiem kilobajtów pamięci. Ze względu na zastosowanie tego triku, procedura wyszukująca i wymieniająca dostarczony ciąg bajtów musiała zostać napisana w języku wewnętrznym. Jedną z zalet tego rozwiązania jest niewspółmierne skrócenie czasu przeszukiwania pamięci. Przeszukanie czterdziestu kilobajtów w celu odnalezienia określonego ciągu pięciu bajtów trwa około jednej sekundy. W Basicu trwałoby to przez 7 minut...

Program składa się z dwóch części. Część pierwsza umieszcza potrzebne procedury na szóstej stronie i wczytuje część drugą, która jest głównym programem. Rozwiązałem to w ten sposób, gdyż zależało mi jak na największym obszarze wolnej pamięci RAM. Pierwsza część jest zapisana przez SAVE"C", część druga bezpośrednio po pierwszej przez CSAVE. Całość należy wczytywać poprzez RUN"C". Po wczytaniu całości program należy uruchomić instrukcją RUN.

Po usłyszeniu pojedyńczego sygnału należy wczytać program, w którym chcemy wprowadzić zmiany. Po wczytaniu wyświetlana jest ilość bajtów zajmowanych przez wczytany blok. Następnie program pyta się czy pokazać wczytany zbiór w kodach ATASCII. Potem program oczekuje wprowadzenia kodów ATASCII, które chcemy zmienić. Naciśnięcie RETURN nagrywa zmieniony program.

Po znalezieniu dostarczonego ciągu znaków program wyświetla adresy, ich zawartość i odpowiadające im kody, a następnie oczekuje wprowadzenia ciągu kodów do zmiany (tej samej długości co odnaleziony ciąg). Zmiana sygnalizowana jest ponownym wyświetleniem adresów.

UWAGA:

Wyświetlanie wczytanego zbioru w kodach ATASCII możemy przerwać klawiszem BREAK. Podczas wyświetlania klawisz BREAK zatrzymuje tylko listowanie zbioru, nie zatrzymuje głównego programu. Ze względu na przełączanie banków pamięci, procedura wyświetlająca — zbiór jest napisana w języku wewnętrznym, wykorzystuje ona procedurę obsługi urządzeń I/O CIOMAIN.

Mirosław Honkowicz

```
XP  0 REM ZAMIANA NAPISOW - cz. I
JD  1 REM Mirosław Honkowicz
XM  2 REM Copyright 1988 Bajtek
XN  5 GRAPHICS 0:POSITION 11,10:? "ZACZEKA
    J CHWILE...":POSITION 7,8:? "NIE WYLAC
    ZAJ MAGNETOFONU."
VC  10 FOR X=1536 TO 1734:READ A:POKE X,A:
    S=S+A:NEXT X
AC  20 IF S<>22509 THEN ? "BLAD"
BA  30 POKE 764,12:CLOAD
MF  100 DATA 104,104,104,170,104,104,157,6
    6,3,104
WL  110 DATA 157,69,3,104,157,68,3,104,157
    ,73
RL  120 DATA 3,104,157,72,3,169,131,141,1,
    211
VF  130 DATA 32,86,228,169,253,141,1,211,9
    6,234
IM  140 DATA 104,104,104,133,22,104,133,25
    ,104,133
TL  150 DATA 24,104,133,27,104,133,26,169,
    131,141
DF  160 DATA 1,211,160,0,165,25,197,27,240
    ,22
CJ  170 DATA 177,24,205,128,5,240,33,165,2
    5,197
KT  180 DATA 27,240,9,230,24,208,233,230,2
    5,76
FP  190 DATA 70,6,165,24,197,26,240,5,230,
    24
MR  200 DATA 76,70,6,169,253,141,1,211,96,
    234
AY  210 DATA 160,0,177,24,217,128,5,208,6,
    200
ZN  220 DATA 196,22,208,244,169,253,141,1,
    211,96
KH  230 DATA 160,0,76,77,6,234,104,169,131
    ,141
TJ  240 DATA 1,211,160,0,185,128,5,145,24,
    200
BN  250 DATA 196,22,208,246,169,253,141,1,
    211,96
PG  260 DATA 234,104,169,131,141,1,211,104
    ,141,69
SX  270 DATA 3,104,141,68,3,104,141,73,3,1
    04
YY  280 DATA 141,72,3,169,11,141,66,3,162,
    0
SU  290 DATA 32,86,228,169,253,141,1,211,9
    6

DV  0 REM ZAMIANA NAPISOW - cz. II
JD  1 REM Mirosław Honkowicz
XM  2 REM Copyright 1988 Bajtek
QR  10 DIM A$(40)
PH  20 RAM=PEEK(14)+256*PEEK(15)+992+864
RS  30 RAM=INT(RAM/256)+1
WU  40 POKE 106,RAM:GRAPHICS 0:RAMP=RAM*25
    6:BYTE=49152-RAMP
AR  50 ? CHR$(125):POKE 710,0:CLOSE #1:OPE
    N #1,4,126,"C:":? "CZYTAM C:"
NW  60 I=USR(1538,16,7,RAMP,BYTE):B=PEEK(8
    56)+256*PEEK(857)
PJ  70 ST=PEEK(851):IF ST=1 OR ST=136 THEN
     90
NA  80 ? CHR$(253);"BLAD ";ST:GOSUB 270:RU
    N
EI  90 ? "ZBIOR ZALADOWANY W CALOSCI ";B;"
     BAJTOW."
UZ  100 ? "CHCESZ ZOBACZYC ZBIOR ";:INPUT
    A$:IF A$<>"T" THEN 140
XH  110 POKE 766,255
TS  120 I=USR(1696,RAMP,B)
BC  130 POKE 766,0:POKE 764,255:GOSUB 270
TJ  140 ? CHR$(125):? "PODAJ KODY ATASCII
    ";:INPUT A$:X=LEN(A$):IF A$="" THEN 22
    0
UF  150 I=USR(1576,X,RAMP,RAMP+B)
NZ  160 AD=PEEK(24)+256*PEEK(25):IF AD=RAM
    P+B THEN ? "NIE MA TAKICH KODOW !":GOS
    UB 270:GOTO 140
VD  170 GOSUB 280
KQ  180 ? "PODAJ NOWE KODY TEJ SAMEJ DLUGO
    SCI ";:INPUT A$:IF X<>LEN(A$) THEN 180
AU  190 I=USR(1672)
UQ  200 GOSUB 280
BD  210 GOSUB 270:GOTO 100
LI  220 CLOSE #1:OPEN #1,8,128,"C:"
DU  230 ? "ZAPISUJE C:"
QS  240 U=USR(1536,16,11,RAMP,B)
ZO  250 IF PEEK(851)<>1 THEN 80
OD  260 END
OW  270 FOR OP=1 TO 500:NEXT OP:RETURN
DY  280 ? CHR$(125):POKE 766,2:FOR L=0 TO
    X-1:? AD+L,PEEK(AD+L),CHR$(PEEK(AD+L))
    :NEXT L:POKE 766,0:RETURN
```


Atari 520ST od dawna nie jest już najnowszym szlagierem techniki mikrokomputerowej. Na rynkach krajów Europy Zachodniej ma się wkrótce pojawić komputer Atari nowej generacji, który na razie nazwano roboczo „Abaq". Dla nas jednak zwykła 520 ciągle jest nowością, o której tak naprawdę niewiele można się dowiedzieć.

Nielicznych jeszcze użytkowników tego komputera bardzo ucieszy fakt wydania książki, która być może okaże się pierwszą jaskółką zapowiadającą ukazanie się całej serii poświęconej ST. Książka Stołecznego Ośrodka Techniki Obliczeniowej pod tytułem „GFA BASIC" jest pewnego rodzaju vademecum programowania w BASIC-u na Atari 520ST. Zawiera ona zwięzły opis funkcji i komend GFA BASIC-u, który jest najpopularniejszą wersją tego języka dla ST. Rozkazy omówione są według z góry określonego schematu: opis instrukcji, składnia, opis parametrów z krótkim objaśnieniem i przykład. Wszystkie hasła umieszczone są w porządku alfabetycznym, co ma bardzo duże znaczenie przy systematycznym korzystaniu z książki podczas samodzielnego programowania. Dodatkowym udogodnieniem jest wykaz błędów występujących na różnych etapach pracy nad programem (podczas edycji, wykonania, kompilacji oraz błędy sygnalizowane przez interpreter. Skrótowo opisano także kompilator GFA BASIC-a oraz najważniejsze terminy obcojęzyczne występujące w książce. Dla zilustrowania możliwości języka autor podał kilka przykładowych procedur, które można wykorzystać we własnych programach.

„GFA BASIC" nie jest podręcznikiem uczącym programować w BASIC-u. Jego czytelnik powinien znać przynajmniej podstawy tego języka. Przyda się on najbardziej tym, którzy zdobyli już pewne doświadczenia w pisaniu programów potrzebują poradnika pozwalającego szybko rozstrzygnąć różne niejasności.

SOETO decydując się na wydanie skryptu „GFA BASIC" zdecydowanie wyprzedził inne wydawnictwa, które jeszcze nie dostrzegły zachodzących w coraz większym tempie zmian w dziedzinie sprzętu i oprogramowania. O ile książki o komputerach 8 bitowych można dostać prawie w każdej księgarni, to w poszukiwaniu literatury o 16 bitowych moglibyśmy bezskutecznie wędrować nawet kilka dni. Sytuacja ta musi się zmienić, jeśli chcemy spokojnie myśleć o przyszłości naszej informatyki. Atari 520ST jest bardzo atrakcyjnym komputerem i niewielkie na razie grono jego użytkowników będzie się systematycznie powiększać. Oprogramowanie i sam sprzęt wchodzący w skład rodziny ST jest ciekawym tematem, który warto bliżej przedstawić czytelnikom.

(J.J.)

Stefan Nawrocki, „GFA BASIC", Stołeczny Ośrodek Techniki Obliczeniowej, Warszawa 1988, Wydanie I, Nakład 5000 egz., Cena 900 zł.

LICZBY RZECZYWISTE W Action!

Podobno jedną z wad języka Action! jest brak możliwości wykonywania obliczeń na liczbach rzeczywistych. Jest to wada pozorna, gdyż większość problemów można rozwiązać korzystając wyłącznie z liczb całkowitych. Najlepszym przykładem jest tu język wewnętrzny komputera, który operuje tylko na liczbach cakowitych.

Jeżeli jednak liczby rzeczywiste są niezbędne, to także nie stanowi to żadnego problemu. Przecież procedury do obliczeń na liczbach rzeczywistych (zwanych w informatyce zmiennoprzecinkowymi) są zawarte w pamięci ROM komputera w tzw. pakiecie matematycznym. Wystarczy więc tylko z nich skorzystać. Trzeba wszakże od razu powiedzieć, że zmniejszy to znacznie szybkość działania programu, gdyż procedury zmiennoprzecinkowe są stosunkowo powolne (jest to główna przyczyna niewielkiej szybkości Atari Basic). Zainteresowanych odsyłam do książki „Mapa pamięci Atari XL/XE. Podstawowe procedury systemu operacyjnego", w której znajduje się szczegółowy opis procedur zmiennoprzecinkowych.

Po tym wstępie czas na właściwe procedury. Przed obliczeniami zmiennoprzecinkowymi trzeba najpierw zadeklarować odpowiednie zmienne. Ponieważ w Atari każda liczba rzeczywista zajmuje sześć bajtów, to typ REAL zadeklarujemy jako tablicę złożoną w trzech liczb typu CARD. Konieczność zadeklarowania pozostałych zmiennych wynika z wymagań pakietu zmiennoprzecinkowego. Liczby rzeczywiste, na których wykonywane są operacje, przechowuje się w rejestrach FR0 i FR1. W pierwszym z nich przechowywane są także liczby całkowite uzyskane z przekształcenia liczb rzeczywistych. Bufor wejściowy pakietu jest wskazywany przez zawartość rejestru INBUFF, zaś bufor wyjściowy znajduje się w rejestrze LBUFF o długości 255 bajtów. Po dodaniu adresów procedur otrzymujemy pierwszy fragment programu:

Aby umożliwić wprowadzanie i wyprowadzanie liczb rzeczywistych oraz wykonywanie na nich obliczeń, trzeba przede wszystkim napisać procedury przypisania wartości oraz przekształcenia ich do i z postaci zrozumiałej dla kompilatora. Ponieważ liczby rzeczywiste normalnie nie są używane w Action!, to dostęp do nich uzyskamy pośrednio przez zastosowanie wskaźnika. Wskaźnik jest to zmienna typu CARD, która zawiera adres interesującej nas zmiennej dowolnego typu. Zamianę liczby rzeczywistej na całkowitą można wykonać jako funkcję, gdyż zwracana przez nią wartość ma typ normalnie stosowany w Action!. Pozostałe zamiany muszą być zapisane jako procedury. Zawarta w ROM procedura zamiany liczby całkowitej na rzeczywistą działa jako funkcja i dla zapewnienia poprawnego jej działania konieczne jest zastosowanie procedury pustej. Warto także zwrócić uwagę na sposób przekazywania wartości zmiennych zadeklarowanych jako typ REAL — dotyczy to również innych typó zmiennych deklarowanych przez programistę.

Teraz łatwo już napisać procedury wykonujące

```
;Liczby rzeczywiste w Action!
;Wojciech Zientara
;Copyright (c) 1988 Bajtek

MODULE

TYPE REAL=[CARD r1,r2,r3]
REAL fr0=$D4, fr1=$E0
INT  fr0int=$D4
CARD inbuff=$F3
BYTE ARRAY lbuff=$580

PROC AFP=$D800()
PROC FASC=$D8E6()
PROC IFP=$D9AA()
PROC FPI=$D9D2()
PROC FSUB=$DA60()
PROC FADD=$DA66()
PROC FMULT=$DADB()
PROC FDIV=$DB28()
PROC FEXP=$DDC0()
PROC FEXP10=$DDCC()
PROC FLOG=$DECD()
PROC FLOG10=$DED1()

;procedura przypisania: LET a=b

PROC RAssign(REAL POINTER a,b)

  b.r1=a.r1
  b.r2=a.r2
  b.r3=a.r3
RETURN

;zamiana REAL na INT

INT FUNC RtI(REAL POINTER r)

  RAssign(r,fr0)
  FPI()
RETURN(fr0int)

;procedura pusta

PROC Dummy()
RETURN

;zamiana INT na REAL

PROC ItR(INT i REAL POINTER r)

  fr0int=i
  Dummy=IFP
  Dummy()
  RAssign(fr0,r)
RETURN

;zamiana REAL na tekst ASCII

PROC StrR(REAL POINTER r BYTE ARRAY s)
 BYTE i,c
 BYTE POINTER pnt

  RAssign(r,fr0)
  FASC()
  pnt=inbuff
  WHILE pnt^=$0
    DO
    pnt==+1
    OD
  i=0
  DO
    c=pnt(i)
    i==+1
    s(i)=c&$7F
  UNTIL c&$80
  OD
  s(0)=i
RETURN

;zamiana tekstu na REAL

PROC ValR(BYTE ARRAY s REAL POINTER r)
 BYTE i,cix=$F2

  FOR i=1 TO s(0)
    DO
    lbuff(i-1)=s(i)
   OD
  lbuff(i-1)=0
  inbuff=lbuff
  cix=0
  AFP()
  RAssign(fr0,r)
RETURN

;dodawanie: c=a+b

PROC RAdd(REAL POINTER a,b,c)

  RAssign(a,fr0)
  RAssign(b,fr1)
  FADD()
  RAssign(fr0,c)
RETURN

;odejmowanie: c=a-b

PROC RSub(REAL POINTER a,b,c)

  RAssign(a,fr0)
  RAssign(b,fr1)
  FSUB()
  RAssign(fr0,c)
RETURN

;mnozenie: c=a*b

PROC RMul(REAL POINTER a,b,c)

  RAssign(a,fr0)
  RAssign(b,fr1)
  FMULT()
  RAssign(fr0,c)
RETURN

;dzielenie: c=a/b

PROC RDiv(REAL POINTER a,b,c)

  RAssign(a,fr0)
  RAssign(b,fr1)
  FDIV()
  RAssign(fr0,c)
RETURN

;podnoszenie e do potegi: b=e^a

PROC Exp(REAL POINTER a,b)

  RAssign(a,fr0)
  FEXP()
  RAssign(fr0,b)
RETURN

;podnoszenie 10 do potegi: b=10^a
```

```
PROC Exp10(REAL POINTER a,b)

  RAssign(a,fr0)
  FEXP10()
  RAssign(fr0,b)
RETURN

;logarytm naturalny: b=ln a

PROC Log(REAL POINTER a,b)

  RAssign(a,fr0)
  FLOG()
  RAssign(fr0,b)
RETURN

;logarytm dziesietny: b=log a

PROC CLog(REAL POINTER a,b)

  RAssign(a,fr0)
  FLOG10()
  RAssign(fr0,b)
RETURN

;potegowanie: c=a^b

PROC Power(REAL POINTER a,b,c)

  Log(a,c)
  RMul(b,c,c)
  Exp(c,c)
RETURN
```

cztery podstawowe działania: dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie. Liczby, na których wykonywane jest działanie, umieszczamy w rejestrach FR0 i FR1, wywołujemy odpowiednią funkcję pakietu ROM i odczytujemy wynik z rejestru FR0.

Podobnie zapisujemy funkcje wykładnicze i logarytmiczne. Następnie korzystając ze znanej zależności matematycznej (mnożenie liczb jest równoważne dodawaniu ich logarytmów) tworzymy procedurę potęgowania.

Pozostało jeszcze wprowadzanie i wyprowadzanie liczb rzeczywistych. Trzeba w tym celu ułożyć procedury odpowiadające bibliotecznym procedurom Print (Print, PrintD, PrintE i PrintDE) oraz funkcjom Input (Input i InputD). Dla zachowania jednolitości nadamy im nazwy zbliżone do stosowanych w

```
;zapis REAL na urzadzenie

PROC PrintRD(BYTE d REAL POINTER a)
 BYTE ARRAY aux(20)

  StrR(a,aux)
  PrintD(d,aux)
RETURN

;zapis REAL na urzadzenie standardowe

PROC PrintR(REAL POINTER a)

  PrintRD(device,a)
RETURN

;zapis REAL na urzadzenie
;ze znakiem konca wiersza (RETURN)

PROC PrintRDE(BYTE d  REAL POINTER a)

  PrintRD(d,a)
  PutDE(d)
RETURN

;zapis REAL na urzadzenie standardowe
;ze znakiem konca wiersza (RETURN)

PROC PrintRE(REAL POINTER a)

  PrintRDE(device,a)
RETURN

;odczyt REAL z urzadzenia

PROC InputRD(BYTE d REAL POINTER a)
 BYTE ARRAY aux(128)

  InputMD(d,aux,126)
  ValR(aux,a)
RETURN

;odczyt REAL z urzadzenia
standardowego

PROC InputR(REAL POINTER a)

  InputRD(device,a)
RETURN
```

bibliotece Action! (takie uporządkowanie znacznie ułatwia zapamiętanie nazw i pisanie programów). Do tych operacji należy zadeklarować pomocniczą tablicę, w której będą przechowywane liczby rzeczywiste w postaci ciągu znaków ASCII. Znacznie

```
;przyklad - kalkulator

MODULE

REAL POINTER k,l,m

PROC Setup()

  Graphics(0)
  PrintE("      REAL Calculator")
  PutE() PutE() PutE()
  PrintE("  +   = dodawanie")
  PrintE("  -   = odejmowanie")
  PrintE("  *   = mnozenie")
  PrintE("  /   = dzielenie")
  PrintE("HELP = koniec")
  PutE() PutE()
  PrintE("Wybierz dzialanie") PutE()
RETURN

PROC Operate(BYTE o)
 BYTE n,key=$2FC

  key=$FF
  FOR n=1 TO 6
    DO Put($9C) OD
  PrintE("pierwsza liczba ")
  InputR(k)
  PrintE("   druga liczba ")
  InputR(l) PutE()
  IF o=6 THEN
     RAdd(k,l,m)
    ELSEIF o=14 THEN
     RSub(k,l,m)
    ELSEIF o=7 THEN
     RMul(k,l,m)
    ELSE
     RDiv(k,l,m)
  FI
  Print("wynik = ")
  PrintRE(m)
  FOR n=1 TO 6
    DO Put($1C) OD
RETURN

PROC Work()
 BYTE key=$2FC,help=$2DC

  help=0 key=$FF
  DO
    IF help=$11 THEN EXIT FI
    IF key=6 OR key=7 OR

       key=14 OR key=38 THEN
         Operate(key)
    FI
  OD
RETURN

PROC Main()

  Setup()
  Work()
  Graphics(0)
RETURN
```

większy rozmiar tablicy w procedurze Input wynika z długości bufora wejściowego używanego przez system operacyjny komputera. Ostatnia uwaga dotyczy zmiennej „device". Pominięcie jej deklaracji nie jest pomyłką. Jest to bowiem zmienna biblioteczna, która określa numer ustalonego aktualnie urządzenia wejścia/wyjścia. Normalnie urządzeniem tym jest edytor (klawiatura + ekran).

Na zakończenie przykład praktycznego zastosowania liczb rzeczywistych. Jest to prosty kalkulator czterodziałaniowy. Przykład ten nie wykorzystuje wszystkich wcześniej opisanych procedur, lecz służy jedynie do pokazania, w jaki sposób można je spożytkować.

Wojciech Zientara

ZOSTAŃ NIEŚMIERTELNYM!

Kolejną porcję poprawek zawdzięczamy w całości naszym czytelnikom. Jako pierwszy w sprawie POKE'ów napisał do nas 16-letni Radosław Szybinski z Babimostu. Proponuje on poprawienie następujących gier:

SYNTRON

ROZKAZ DEC $9D ($C6, $9D — „F" w negatywie, „ESC-CTRL-=" w negatywie), należy zamienic na: LDA $9D ($AD, $9D — „%" w negatywie, „ESC-CTRL-=" w neg.) i mamy nieskończoną liczbę „żyć"

ATTACK OF THE MUTANT CAMEL

DEC $13BE ($CE,$BE,$13 — „N" w neg., „›" w neg., „CTRL-S") — zmniejszanie licznika błędów. Aby móc popełnić dowolną ich ilośc należy zmienić tę instrukcję na: LDA $13BE ($AD,$BE,$13 — „-" w neg., „›" w neg., „CTRL-S").

CAVERNS OF MARS

DEC $1AAC ($CE,$AC,$1A — „N" w neg., „," w neg., „CTRL-Z") zamieniamy na: LDA $1AAC ($AD,$AC,$1A - „-" w neg., „," w neg., „CTRL-Z").

Piotr Rudnow (16 lat) z Chorzowa przysłał nam następujące poprawki:

JUMP

DEC $801F ($CE,$1F,$80 — „N" w neg., „ESC-STRL-*", „CTRL-," w neg.) zastępujemy trzema rozkazami: NOP ($EA - „j" w neg.).

Postępujemy analogicznie w trzech kolejnych grach:

ARKANOID

DEC $31F4 ($CE,$F4,$31 — „N" w neg., „t" w neg., „1").

JET SET WILLY

DEC $46F3 ($CE,$F3,$46 — „N" w neg., „s" w neg., „F").

URIDIUM

Życia: DEC $9E7F ($CE,$7F,$9E — „N" w neg., „ESC-TAB", „ESC-CTRL-+" w neg.)

Bomby: DEC $9E93 ($CE,$93,$9E — „N" w neg., „CTRL-P" w neg., „ESC-CTRL-+" w neg.)

Sporą porcję POKE'ów dostaliśmy od 14-letniego Jarosława Chląda z Kłobucka. Oto niektóre z nich:

FIRE CHIEF

1. Liczba samochodów: DEC $2F80 ($CE,$80,$2F — „N" w neg., „CTRL-," w neg., „/"
2. Kombinezony: DEC $5047 ($CE,$47,$50 — „N" w neg., „G", „P")
3. Paliwo: ciąg rozkazów:
   JMP $304A
   DEC $2F81
   ($4C,$4A,$30,$CE,$81,$2F — „L", „J", „O", „N" w neg., „CTRL-A" w neg., „/")
4. Woda: ciąg rozkazów:
   STA $5F3F
   DEC $5DB9
   ($8D,$3F,$5F,$CE,$B9,$5D — „CTRL-M" w neg., „?", „SHIFT--", „N" w neg., „9" w neg., „SHIFT-.")

Wszystkie rozkazy DEC ($CE- „N" w neg.) zamieniamy na LDA ($AD- „-" w neg.) i mamy nieskończoną liczbę danych atrybutów.

DIAMONDS

DEC $0605 ($CE,$05,$06 — „N" w neg., „CTRL-E", „CTRL-F") występuje w programie dwa razy. W obu przypadkach zamieniamy DEC ($CE — „N" w neg.) na LDA ($AD - „-" w neg.)

AIR STRIKE II

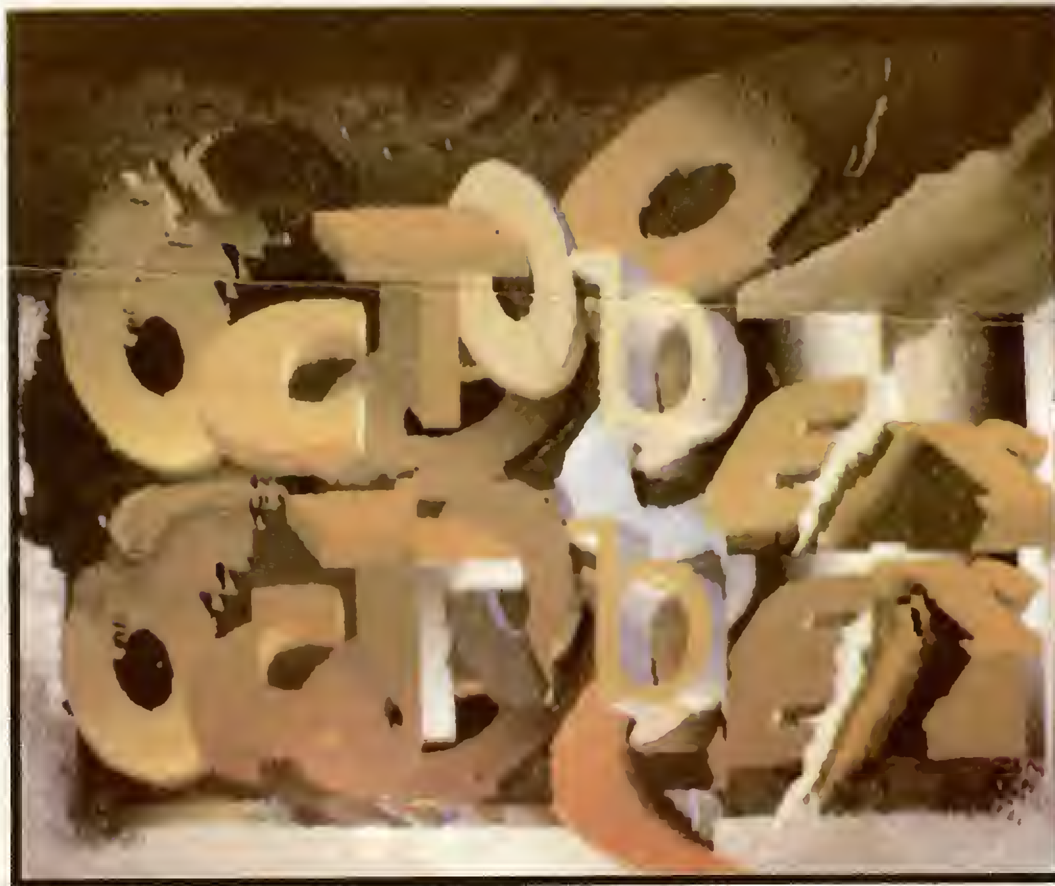
1. DEC $0665 ($CE,$65,$06 — „N" w neg., „e", „CTRL-F")
2. DEC $0664 ($CE,$64,$06 — „N" w neg., „d", „CTRL-F")
3. DEC $0666 ($CE,$66,$06 — „N" w neg., „f", „CTRL-F")

Zamieniamy wszystkie rozkazy: DEC ($CE — „N" w neg.) na LDA ($AD - „-" w neg.)

SUPER PAC-MAN

DEC $05F6 ($CE,$F6,$05 — „N" w neg., „v" w neg., „CTRL-E") — zmniejszanie limitu „żyć". Zamieniamy DEC ($CE — „N" w neg.) na LDA ($AD — „-" w neg.)

Tomasz Wiśniewski

MATEMATYCZNE PODSTAWY SPOSOBU ZAPISU LICZB W POSTACI ZMIENNOPRZECINKOWEJ (CZ. 2)

Powróćmy obecnie do rozpoczętych przed miesiącem rozważań, wyjaśniając, jak zapisane są liczby w pamięci Spectrum.

Jeżeli w praktyce ilość wyrazów równania (2) jest skończona, to ile tych wyrazów należy uwzględnić, aby dana liczba zapisana została z określoną dokładnością? W komputerze ZX Spectrum każda liczba może być podawana z dokładnością ośmiu liczb po przecinku. Ile więc cyfr po przecinku należy uwzględnić w zapisie binarnym, aby tę dokładność zachować?

Jak wykazano w (1), dokładność liczby dziesiętnej zapisanej binarnie obliczonej przy pomocy równania (5) określona jest wyrażeniem:

$$\delta = 2^{-(n+1)} \qquad (10)$$

czyli, aby otrzymać liczbę z dokładnością 9-ciu cyfr po przecinku, należy uwzględnić 32 znaki liczby binarnej, gdyż:

$$\delta = \frac{1}{2^{32}} = 1.16415 \cdot 10^{-10} \approx 10^{-10}$$

Wynik ten gwarantuje, że właśnie cyfra 9-ta po przecinku jest jeszcze liczbą pewną. Dlatego właśnie w komputerze ZX Spectrum mantysa „m" jako liczba ułamkowa ustalana jest w oparciu o 32 bity, aby, między innymi, zaokrąglanie cyfr bazowało także na cyfrach pewnych. Konsekwencją tego niejako jest to, że aby te 32 bity zapisać w komórkach 8-mio bitowych pamięci, należy użyć aż 4 komórki (po 8 bitów w każdej). Ale to nie wszystko. Z równania (5) wiemy, że aby liczba „a" była jednoznacznie określona, poza mantysą „m" trzeba jeszcze podać — a więc zapisać w pamięci — wykładnik potęgowy „n". W tym właśnie celu, użyta jest 5-ta komórka pamięci, w której wpisywana jest cyfra „p" wg równania

$$p = 128 + n \qquad (10')$$

Tak więc dla „p" przyjmującego wartości liczb całkowitych z przedziału (0 ÷ 255) „n" przyjmuje odpowiednio wartości (−128 ÷ +127).

Tym sposobem uzasadniliśmy, dlaczego do zapisu dowolnych liczb w postaci zmiennoprzecinkowej wystarczy użyć tylko pięć komórek pamięci. W taki sposób zapisywane są wszystkie liczby, na których system komputera ZX Spectrum może wykonywać obliczenia, a więc liczby całkowite i ułamkowe, dodatnie i ujemne należące do przedziału <−1.70141183469 (9) E+38, 1.70141183469 (9) E+38> z wyłączeniem liczb całkowitych dodatnich i ujemnych z przedziału <−65535, +65535>, które zapisywane są inaczej oraz liczb mniejszych od 2.938735877 E−39 lecz większych od −2.938735877 E−39, które rozumiane są przez system komputera jako liczby o wartości zero.

Wyjaśniliśmy zarówno matematyczne podstawy zapisu liczb w postaci zmiennoprzecinkowej ze szczególnym uwzględnieniem komputera ZX Spectrum, jak też potrzebę użycia 5-ciu bajtów pamięci, aby daną liczbę zapisać z określoną dokładnością.

Dla wyczerpania tematu pozostał jeszcze do omówienia problem obliczania liczby w oparciu o dane zapisane w omawianych 5-ciu bajtach. W tym celu powróćmy do równania 5, na bazie którego obliczana jest mantysa „m", zapisana w czterech komórkach pamięci. Wiemy, że mantysa „m" jako liczba ułamkowa w ogólnym przypadku przedstawiona jest jako ciąg nieskończony. W naszym przypadku uwzględniane są tylko 32 bity, które zostają podzielone na 4 równe części i zapisane w kolejnych czterech komórkach pamięci (w 5-cio bajtowym formacie są to 2-ga, 3-cia, 4-ta i 5-ta komórka), przy czym ósmy bit drugiej komórki jest zwolniony dla zapisu bitu znaku. Odczytując każdą z tych czterech komórek otrzymamy 4-ry oderwane i niezależne liczby całkowite będące niejako „kodami" poszczególnych ułamkowych części, ułamkowej mantysy „m".

Aby ustalić rzeczywistą wartość mantysy, musimy tym liczbom przyporządkować zarówno pozycję w szeregu nieskończonym, jak też i ich wartość. Pozycja liczby w szeregu określona jest pozycją komórki w 5-cio bajtowym formacie pamięci, w której dana liczba jest zapisana, wartość natomiast należy ustalić na podstawie równania 3 wyrażonego dla odróżnienia przy pomocy innych symboli, a mianowicie:

$$b = \frac{k}{2^r} \qquad (11)$$

gdzie:
- b — wartość danej części mantysy „m",
- k — liczba zapisana na danej pozycji,
- r — waga najwyższego bitu danej pozycji (dla liczby zapisanej w komórce 2-giej 5-cio bajtowego formatu r = 8, w 3-ciej r = 16, w 4-tej r = 24 i w 5-tej r = 32.

Jeżeli kolejne liczby zapisane w czterech komórkach pamięci oznaczymy przez: b2, b3, b4, b5, wówczas równanie (3) można wyrazić w postaci:

$$\frac{a}{2^n} \text{ odpowiada } b2 + b3 + b4 + b5 \qquad (12)$$

Uwzględniając (11) wyrażenie (12), możemy zapisać:

$$\frac{a}{2^n} = \frac{b2}{2^8} + \frac{b3}{2^{16}} + \frac{b4}{2^{24}} + \frac{b5}{2^{32}} = m \qquad (13)$$

Gdybyśmy tę samą mantysę „m" chcieli wyrazić tylko jedną liczbą dziesiętną, odpowiadającą 32-u bitowej liczbie binarnej, wówczas oznaczając tę liczbę przez „B", równanie (13) będzie:

$$\frac{a}{2^n} = \frac{B}{2^{32}} \qquad (14)$$

przy czym „B" nie jest równe „a", a „n" spełnia warunek (9).

I to właściwie wszystko, jeżeli chodzi o ustalenie „źródłowej" wartości mantysy „m" zapisanej liczby. Aby jednak ustalić „źródłową" wartość liczby, trzeba jeszcze obliczyć wykładnik potęgowy „n". W tym celu wystarczy odczytać liczbę „n1" z pierwszej komórki pamięci i na podstawie znanego równania

$$n1 = 128 + n$$

obliczyć wykładnik wyrażony równaniem:

$$n = n1 - 128$$

Mając „m" i „n" z równania (5), w prosty sposób obliczymy już liczbę pierwotną „a".

Przykład:

Niech zapis w 5-ciu komórkach pamięci będzie:
komórka 1-132 liczba informująca o wykładniku „n"
komórka 2-24
komórka 3-219 liczby reprezentujące mantysę „m"
komórka 4-244
komórka 5-136
Jaka to liczba?

1. Obliczamy wykładnik „n" z równania

$$132 = 128 + n$$

stąd

$$n = 4$$

2. Obliczamy wartości ułamkowe poszczególnych pozycji mantysy „m"

$$b2 = \frac{24 + 128}{2^8} = 0.59375$$

$$b3 = \frac{219}{2^{16}} = 0.00334167$$

$$b4 = \frac{244}{2^{24}} = 0.0000145435$$

$$b5 = \frac{136}{2^{32}} = 0.0000000316648$$

3. Ustalamy wartość mantysy „m"

$$m = b2 + b3 + b4 + b5 = 0.5971062$$

4. Na podstawie równania (5) obliczamy liczbę „a"

$$a = m \cdot 2^n = 0.5971062 \cdot 2^4 = 9.5537$$

Uwaga!

Dodatnie cyfry 128 w liczniku wyrażenia b2 wynika ze sposobu zapisu przez system komputera pierwszego z czterech bajtów ułamkowej mantysy „m", polegającego na tym, że z bajtu tego zostaje „odrzucony" składnik 0.1 binarnie, tzn. 0.5 dziesiętnie, celem „zarezerwowania" ósmego bitu tego bajtu na informacji o znaku liczby. Nieuwzględnienie tego bitu jest równoznaczne z nieuwzględnieniem składnika $2^7 = 128$. Zagadnienie to zostanie omówione szerzej w jednym z następnych numerów.

Poznaliśmy matematyczne podstawy zapisu liczb w postaci zmiennoprzecinkowej oraz omówiliśmy ogólnie sposób zapisu tych liczb w 5-cio bajtowym formacie pamięci. Wydaje się jednak, że problemem nie mniej interesującym jest zagadnienie techniki obliczania przez system komputera poszczególnych bajtów jako danych do zapisu liczby a pamięci.

Jest to jednak obszerne zagadnienie i dlatego zostanie omówione osobno.

Piotr Sumara

LITERATURA:
1. A.W. Mostowski — Algebry Boole'a i ich zastosowanie
2. SINCLAIR ZX Spectrum User Guide — Instrukcja obsługi
3. K. Kuryłowicz, D. Madej, K. Marasek — Przewodnik po ZX Spectrum

SCROLL W GÓRĘ

Prezentowany program umożliwia płynne (a nie skokowe jak w przypadku „scroll") przesuwanie zawartości ekranu do góry.

Wykorzystana została przy tym procedura z ROM-u zawarta pod adresem 8874 (#22AA), przeliczająca współrzędne punktu na jego adres w pamięci ekranu. Program zamienia współrzędne początku danej linii (przechowywane w rejestrze BC) oraz linii o jedną pozycję wyżej na adresy (umieszczane w rejestrze HL) i przesuwa całą linię (32 bajty) pod nowy adres. Tę procedurę uruchamia **RANDOMIZE USR 32000**. Procedura, zaczynająca się od adresu 32040, przerzuca zawartość pamięci ekranu wraz z atrybutami pod adres 36384, skąd można ją z powrotem „wsunąć" płynnie na ekran przez **RANDOMIZE USR 32052**, a następnie pokolorować przez **RANDOMIZE USR 32080**. Działanie podprogramu, rozpoczynającego się od adresu 32052, oparte jest na podobnej zasadzie z tym, że „nową" linię stanowi zawsze najniższa linia ekranu. Kolorowanie obrazu (**RANDOMIZE USR 32040**) polega na przemieszczeniu zawartości pamięci ekranu rozkazem **ldir**. O ile pierwsza z procedur może pracować samodzielnie, to pozostałe wymagają obecności pierwszej. Program może obsługiwać obrazy o długości do 22 wierszy. Wszystkie prodecury napisane zostały w kodzie maszynowym, lecz można je wczytać z poziomu BASIC-a korzystając z poniższego programu ładującego, który zawiera również przykład praktycznego zastosowania programu.

Grzegorz Krupa

```
   5 CLEAR 31999
  20 LET s=0: FOR n=32000 TO 320
39: READ a: POKE n,a: LET s=s+a:
 NEXT n
  30 IF s<>3944 THEN PRINT "Blad
 w linii 40": STOP
  40 DATA 1,0,175,197,205,170,34
,84,93,193,5,197,205,170,34,1,32
,0,237,176,193,4,120,254,1,40,2,
16,230,33,160,87,6,32,54,0,35,16
,251,201
  60 LET s=0: FOR n=32040 TO 320
91: READ a: POKE n,a: LET s=s+a:
 NEXT n
  70 IF s<>4701 THEN PRINT "Blad
 w linii 80": STOP
  80 DATA 33,0,64,17,32,142,1,0,
27,237,176,201,1,0,176,5,197,205
,170,34,1,32,78,9,17,160,87,1,32
,0,237,176,205,0,125,193,4,16,23
2,201,17,0,88,33,32,166,1,224,2,
237,176,201
  90 REM Przyklad ...
 100 CIRCLE 128,87,80: CIRCLE 12
8,87,87: RANDOMIZE USR 32040: CL
S
 110 RANDOMIZE USR 32052
```

SORTOWANIE PO POLSKU

Każdy użytkownik Spectrum, który chciał zrobić chociażby komputerowy spis telefonów znajomych i mozolnie wprowadził zaprojektowane przez siebie polskie litery natyka się na problem: jak zmusić komputer aby układał wyrazy według polskiego alfabetu?

Kłopot jest spowodowany tym, że Spectrum (a także inne komputery) SORTUJE WYRAZY WEDŁUG kodów ASCII POSZCZEGÓLNYCH liter, a polskie znaki nie są w nim umieszczone. Najprostszym rozwiązaniem mogłoby się wydawać przerobienie generatora znaków przez umieszczenie w nim kolejno liter polskiego alfabetu, jednak to utrudniłoby korzystanie z klawiatury. W takim przypadku jednym z lepszych rozwiązań jest dołączenie do programu dwóch poniższych procedur. Mają one też dodatkową zaletę, że można z ich pomocą sortować wyrazy np. po niemiecku czy rosyjsku (po niewielkich przeróbkach dadzą się też przystosować do innych komputerów). Oto one:

Teraz o praktycznym wykorzystaniu procedur:
Przed programem głównym należy umieścić w tablicy alfabet, wg którego wyrazy będą sortowane (ze spacją na początku!) a następnie przekodować wyrazy (najlepiej zrobić to zaraz po wczytaniu wyrazu, gdyż program ten działa dosyć wolno, a na taśmie przechowywać wyrazy zakodowane), np.:

LET z$=a$(x) : GOSUB 9990 : LET a$(x)=z$

gdzie tablica a$ zawiera wyrazy, a x to zmienna sterująca pętli. Teraz następuje sortowanie (aby je przyspieszyć, pożądane jest użycie programu maszynowego — takiego jak np. z nr 5/87 „Komputera") i wysyłanie danych na ekran, np.

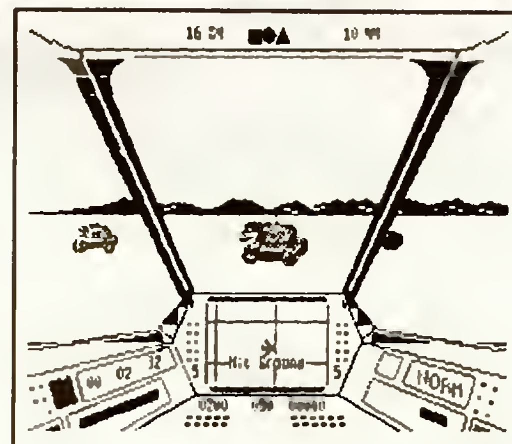
LET z$=a$(x):GOSUB 9995:PRINT z$

Myślę, że teraz nasza „książka telefoniczna" będzie lepiej spełniała swoje zadanie, wykazując przy okazji iż Polacy nie gęsi...

Andrzej Wawrzyńczyk

```
9990 FOR i=1 TO LEN z$: FOR j=1
TO LEN w$: IF z$(i)=w$(j) THEN L
ET z$(i)=CHR$ (63+j): NEXT j: GO
 TO 9992: REM 35
9991 NEXT j: REM 92
9992 NEXT i: RETURN : REM CC
9995 FOR i=1 TO LEN z$: LET zmie
nna=CODE z$(i)-63: LET z$(i)=w$(
zmienna): REM 3F
9996 NEXT i: RETURN : REM D0
9999 REM nazwy zmiennych mozna z
mienic na inne, aby przystosowac
 je do programu glownego
```

DRUKOWANIE CAŁEGO EKRANU.

Często widziałeś na pewno gry lub inne programy, w których podczas ładowania można podziwiać obrazek znajdujący się na ekranie.

Próbowałeś może także skopiować ten obrazek na drukarce, lecz pewnie nie udało ci się to w całości — instrukcja COPY „obcina" dwa dolne wiersze. Jeśli zamiast „COPY" użyjesz przedstawionego poniżej programu, uzyskasz wydruk całego ekranu — razem z zawartością tych dwóch wierszy. Pamiętaj tylko, żeby nie zatrzymywać programu, gdy na ekranie znajduje się obrazek, który chcesz uwiecznić, gdyż komunikat o zatrzymaniu programu skasuje zawartość tych linii i będziesz musiał jeszcze raz wczytywać obrazek z magnetofonu. Ten sam obrazek możesz kopiować wielokrotnie naciskając dowolny klawisz, za wyjątkiem „n", które spowoduje załadowanie następnego obrazka.

(ts)

```
  10 FOR n=USR "a" TO USR "a"+5
 REM C2
  20 READ a: POKE n,a: NEXT n  R
EM 2B
  30 DATA 6,192,243,195,175,14:
REM B5
  40 LOAD ""SCREEN$ : REM 0E
  50 RANDOMIZE USR USR "a": REM
58
  60 PAUSE 0: LET a$=INKEY$: REM
 12
  70 IF a$="n" OR a$="N" THEN GO
 TO 40: REM 36
  80 GO TO 50: REM EF
```

SPRITE'Y, RAMKA I BASIC

Ciekawe efekty graficzne, jakie pozwala nam uzyskać układ kontrolera wizji C-64, stały się ostatnio domeną grup młodych ludzi zajmujących się tworzeniem tzw. „demosów", rozpowszechnianych poprzez duże sieci komputerowe.

Co ciekawsze efekty wizualne osiągane w tych programikach biją niejednokrotnie na głowę duze i rozbudowane programy wytwórni-rekinów takich jak Electronic Arts czy Access. Zobaczymy więc jak wygląda taki program od kuchni...

Sprite'y wyświetlane na ramce są jednym z przykładów wykorzystania przerwań graficznych. W normalnych warunkach pozycję sprite'a możemy określić dowolnie, jednakże, jeśli znajdzie się on na ramce, nie będzie on na ekranie widoczny. Dzięki przerwaniom graficznym ekran można rozszerzyć, co ilustruje program 1. W procedurze RAST2 ekran jest rozszerzany do 25 wierszy. W momencie wyświetlania 25 wiersza generowane jest przerwanie graficzne i wykonywana jest procedura RAST1 zwężająca ekran do 24 wierszy. W ten sposób układ graficzny nie jest w stanie odnaleźć konca ekranu (którym jest normalnie właśnie 25 wiersz, jeśli tylko kolory samej ramki i tła nie są jednakowe, to z pewnością zauwazysz wyrazne rozszerzenie się ekranu).

Duzo trudniejszą ale nie niemozliwą sprawą jest rozszerzenie poziome ekranu. Wymaga to zmiany liczby kolumn z 40 na 39 w każdej linii, którą chcemy mieć rozszerzoną. W tak rozszerzonym obszarze mogą znajdowac się jedynie sprite'y. Ekran mozemy teraz wykorzystać w dowolny sposób — wyświetlając dowolny tekst czy np. czas.

W programie 2 chciałbym zaprezentować Czytelnikom nieco inny sposób wykorzystania sprite'ów na ramce — wyswietla on zamiast tekstu numer aktualnie wykonywanej linii Basic. Pomimo korzystania ze sprite'ów program przez cały czas „pamięta" ich właściwe pozycje, w naszym programie w BASIC mozemy więc korzystać ze sprite'ów, zmieniać tryby graficzne, kolory, itp., i nie będzie to przeszkadzało głównej funkcji wyświetlania numeru linii na ramce. Numer aktualnie wykonywanej linii prgramu znajduje się w wektorze $39/$3A. Ponieważ BASIC jest na tyle szybki, ze czasem numer linii jest nie do odczytania, rozszerzyłem w swoim programie działanie klawisza CTRL — jego wciśnięcie powoduje zatrzymanie wykonywania programu (napisanego w BASIC). Program 2 wykorzystuje pamięć od adresu $C000 do $C6FF oraz komórki $FD, $FF i $FF.

Jacek Czok

Od redakcji: Powyzszy program (nr 2) stanowi najlepszy przykład, że można połączyć przyjemne z pozytecznym — program ten to po prostu dodatkowe i efektownie wykonane polecenie TRACE.

Przy okazji chcielibyśmy sprostować błąd jaki wkradł się z naszej winy do artykułu tego samego autora w numerze specjalnym BAJTKA TYLKO O COMMODORE — przerwania graficzne można zablokować poprzez polecenie LDA #$FF, a nie jak podaliśmy przez LDA $7F (artykuł „Przerwania graficzne", str. 13)

Serdecznie przepraszamy

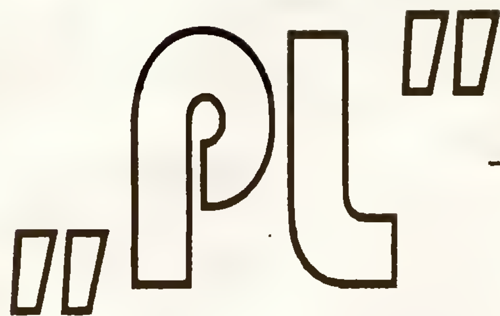
Wydruk wersji maszynowej programu 1 został sporządzony za pomocą programu Commodore Macroassembler Development System.

```
0000                       ; PROGRAM NR 1
0000                       ;
0000                       *=$C000
C000  78                   SEI
C001  A9 01                LDA #$01
C003  8D 1A D0             STA $D01A
C006  A9 17                LDA #<RAST1
C008  8D 14 03             STA $0314
C00B  A9 C0                LDA #>RAST1
C00D  8D 15 03             STA $0315
C010  A9 7F                LDA #$7F
C012  8D 0D DC             STA $DC0D;BLOKADA IRQ
C015  58                   CLI
C016  60                   RTS
C017  AD 19 D0   RAST1     LDA $D019;ODEBRANIE
C01A  8D 19 D0             STA $D019; PRZERWANIA
C01D  A9 13                LDA #$13
C01F  8D 11 D0             STA $D011;24 LINIE
C022  A9 20                LDA #$20
C024  8D 12 D0             STA $D012
C027  A9 34                LDA #<RAST2
C029  8D 14 03             STA $0314
C02C  A9 C0                LDA #>RAST2
C02E  8D 15 03             STA $0315
C031  4C 81 EA             JMP $EA81
C034  AD 19 D0   RAST2     LDA $D019;ODEBRANIE
C037  8D 19 D0             STA $D019; PRZERWANIA
C03A  A9 1B                LDA #$1B
C03C  8D 11 D0             STA $D011;25 LINII
C03F  A9 F9                LDA #$F9
C041  8D 12 D0             STA $D012
C044  A9 17                LDA #<RAST1
C046  8D 14 03             STA $0314
C049  A9 C0                LDA #>RAST1
C04B  8D 15 03             STA $0315
C04E  4C 31 EA             JMP $EA31;KEYBOARD
C051                       .END
```

```
2E   100 REM *** PROGRAM NR 1 ***
38   105 :
07   110 REM *** JACEK CZOK ***
F8   115 :
7B   120 :
DF   125 FOR I=49152 TO 49232
8F   130 READ A:CK=CK+A:POKE I,A
2A   135 NEXT
69   140 IF CK<>9021 THEN PRINT "ZLE DANE !":
         STOP
6E   145 SYS 49152
BA   150 :
C6   155 DATA 120,169,001,141,026.208,169,023
         ,141,020,003,169,192,141,021,003
70   160 DATA 169,127,141,013,220,088,096,173
         ,025,208,141,025,208,169,019,141
BF   165 DATA 017,208,169,032,141,018,208,169
         ,052,141,020,003,169,192,141,021
5E   170 DATA 003,076,129,234,173,025,208,141
         ,025,208,169,027,141,017,208,169
10   175 DATA 249,141,018,208,169,023,141,020
         ,003,169,192,141,021,003,076,049,234
```

```
19   100 REM *** PROGRAM  2 ***
3B   105 :
07   110 REM *** JACEK CZOK ***
F8   115 :
7B   120 :
4E   125 FOR X=49152 TO 49551:READ A:CK=CK+A:P
         OKE X,A:NEXT
6B   130 IF CK<>46913 THEN PRINT "ZLE DANE !":
         STOP
7A   135 :
C4   140 PRINTCHR$(147):PRINT:PRINT" ZAPIS PRO
         GRAMU: ":PRINT
14   145 PRINT"POKE 43,0:POKE 44,192:POKE 45,1
         44:POKE 46,193":PRINT
EB   150 PRINT"SAVE"+CHR$(34)+"NAZWA"+CHR$(34)
         +",8,1:REM DYSKIETKA":PRINT
96   155 PRINT"SAVE"+CHR$(34)+"NAZWA"+CHR$(34)
         +",1,1:REM KASETA":PRINT:PRINT
B1   160 PRINT:PRINT" WCZYTYWANIE PROGRAMU: ":
         PRINT
6C   165 PRINT"LOAD"+CHR$(34)+"NAZWA"+CHR$(34)
         +",8,1:REM DYSKIETKA":PRINT
F3   170 PRINT"LOAD"+CHR$(34)+"NAZWA"+CHR$(34)
         +",1,1:REM KASETA":PRINT:PRINT
25   175 PRINT" URUCHAMIANIE PROGRAMU: SYS 491
         52":NEW
FC   180 :
01   185 DATA 120,169,001,141,026,208,169,019,
         141,020,003,169,193,141,021,003
ED   190 DATA 169,127,141,013,220,169,051,133,
         001,162,000,138,157,000,196,157
9D   195 DATA 000,197,157,000,198,232,208,244,
         160,128,169,209,132,254,133,255
43   200 DATA 160,196,134,252,132,253,169,010,
         141,080,193,160,000,177,254,129
5B   205 DATA 252,200,230,252,230,252,230,252,
         152,041,007,208,240,024,165,252
36   210 DATA 105,040,133,252,165,253,105,000,
         133,253,206,080,193,208,222,174
BE   215 DATA 010,003,172,011,003,142,091,193,
         140,092,193,162,123,160,192,142
BB   220 DATA 010,003,140,011,003,169,055,133,
         001,088,096,072,173,141,002,041
B1   225 DATA 004,208,249,104,108,091,193,173,
         025,208,141,025,208,160,046,185
AC   230 DATA 140,193,153,000,208,136,048,012,
         192,026,208,002,136,136,192,018
1B   235 DATA 240,250,208,235,173,157,193,041,
         119,009,008,141,017,208,173,079
62   240 DATA 193,141,000,221,169,249,141,018,
         208,169,019,141,020,003,169,193
D7   245 DATA 141,021,003,166,057,164,058,134,
         254,132,255,169,001,133,253,160
50   250 DATA 008,162,015,056,165,254,249,081,
         193,133,254,165,255,249,082,193
D4   255 DATA 133,255,232,176,238,165,254,121,
         081,193,133,254,165,255,121,082
E4   260 DATA 193,133,255,224,016,208,008,165,
         253,240,004,162,026,208,004,169
ED   265 DATA 000,133,253,138,072,152,074,170,
         104,157,248,195,136,136,016,193
57   270 DATA 076,049,234,173,025,208,141,025,
         208,169,019,141,017,208,160,046
24   275 DATA 185,000,208,153,140,193,185,093,
         193,153,000,208,136,048,008,192
5A   280 DATA 026,208,237,136,136,208,233,173,
         000,221,141,079,193,169,148,141
C0   285 DATA 000,221,169,135,141,020,003,169,
         192,141,021,003,076,129,234,151
EB   290 DATA 000,001,000,010,000,100,000,232,
         003,016,039,000,000,176,016,160
94   295 DATA 016,144,016,128,016,112,016,000,
         000,000,000,000,000,000,147,048
EB   300 DATA 000,000,031,004,031,000,000,000,
         000,000,031,000,000,003,000,000
05   305 DATA 000,000,000,000,006,006,006,006,
         006,006,006,006,000,000,000,000
```

Z KOŃCÓWKĄ

Od pana Sławomira Sobańca z Łodzi otrzymaliśmy do testowania program o nazwie PRINTFOX PL — spolszczoną wersję programu PRINTFOX, dla Commodore 64.

PRINTFOX PL jest podobnie jak jego pierwowzór graficznym edytorem tekstu pozwalającym na dowolne w zasadzie formatowanie tekstu i jego łączenie z grafiką. Dzięki temu użytkownik może tworzyć dokumenty o dowolnym wystroju graficznym i przeznaczone na dowolne okazje — od prywatnych listów czy reklamówek do dyplomów włącznie.

Podstawową cechą odróżniającą ten edytor od oryginału jest konwersja rysunków wykonanych za pomocą innych programów: PRINTSHOP, NEWSROOM, PRINTSHOP GRAPHIC LIBRARY, RAINBOW PAINTER, BLAZING PADDLE, DOODLE itp. Oprócz tego autor opracował specjalny edytor do czcionek dostosowując go do potrzeb polskiego użytkownika.

Sterowanie programem nie różni się w zasadzie od oryginału. Zamiast niemieckich napisów na ekranie ukazują się komunikaty w języku polskim. Podczas testu natknąłem się jednak na jeden komunikat niemiecki; był on prawdopodobnie spowodowany faktem, iż program zakłada stosowanie drukarki MPS-803 przez użytkownika podczas gdy w omawianym przypadku stosowałem drukarkę NL-10.

Wraz z 5 dyskietkami na których zapisany jest program główny (1 strona dyskietki) oraz czcionki i rysunki otrzymaliśmy także odbitkę kserograficzną instrukcji obsługi sprzedawanej wraz z programem. Liczy sobie ona 91 stron i lwia jej część obejmuje wydruki wszystkich rysunków i czcionek. W chwili obecnej użytkownik może korzystać z 34 dostępnych w postaci zbiorów na dyskietce krojów pisma. Wszystkie opisywane czcionki oraz prezentowane rysunki są starannie opisane; instrukcja obsługi jest podzielona na rozdziały których numeracja odnosi się do konkretnej strony dyskietki. Dzięki temu odnalezienie samego rysunku czy czcionki jest stosunkowo proste i szybkie. Wszystkie prezentowane czcionki obejmują znaki polskie. Zgodnie z oswiadczeniem autora trwają prace nad 20 nowymi krojami pisma.

Tajniki korzystania z programu są podzielone na trzy etapy: EDYTOR TEKSTU, EDYTOR GRAFICZNY i EDYTOR SPRITE'OW. Proste i jasne opisy pozwalają na szybkie uruchomienie programu i korzystanie z jego możliwości. Nieco słabiej przedstawiono informacje odnoszące się do drukowania (pól strony), co może nastręczyć pewnych trudności podczas pracy. Program współpracuje z drukarkami Commodore VIC 1525, MPS-801 i MPS-803, urządzeniami firmy STAR i EPSON oraz niektórymi rzadziej spotykanymi modelami (np. SHINWA).

Zasada pracy tego edytora (tak jak i oryginału) jest nieco odmienna niż w normalnych programach tego typu. Po pierwsze użytkownik pracuje na kilku ekranach graficznych, po drugie wydruk jest podzielony na dwie fazy. W każdej fazie drukowana jest połowa strony. Dostępne są w zasadzie wszystkie niezbędne polecenia od ustawienia tabulatorów i zapisywania własnych formatów po wyszukiwanie fraz tekstu czy pojedynczych słów, znaków itp. Użytkownik może adjustować tekst, operować blokami, definiować wiele czcionek i różne parametry (np. odstęp międzywierszowy) na jednej stronie, pośrodkować tekst itp. Możliwe jest także wydawanie poleceń odnoszących się stacji dysków. Wydruk tekstu i rysunków zależy w dużej mierze od stosowanej drukarki; dyskietka systemowa zawiera programy sterujące dla drukarek EPSON, STAR oraz rodziny MPS. Możliwe jest także dopasowanie innej drukarki dzięki programowi SETUP-PL.

Podczas testowania programu natknąłem się jednak na dość istotny i niewygodny moim zdaniem brak, zwłaszcza dla użytkowników, którzy chcieliby przenieść swoje własne, wcześniej wykonane rysunki do PRINTFOX PL. Na dyskietkach nie ma zapisanych wszystkich traslatorów umożliwiających zmianę grafiki wykonanej np. za pomocą programu NEWS ROOM na rysunek czytelny przez omawiany program. Nie wspomina także nic o tym instrukcja obsługi z wyjątkiem akapitu mówiącego, że PRINTFOX PL akceptuje kilka powszechnie znanych formatów m.in. HI EDDI i ART STUDIO. Znalazłem co prawda traslatory PRINT SHOP — PRINTFOX oraz PRINT MASTER-PRINTFOX lecz wydaje mi się, że dokładna informacja (choćby w instrukcji obsługi) na ten temat oraz uzupełnienie programów brakujących jest niezbędne. W przeciwnym wypadku — musimy ograniczyć się do grafiki zapisanej na dyskietkach dodatkowych.

Drugą uwagą jaką miałbym do testowanego programu jest brak omówienia niektórych programów o dość niejasnym przeznaczeniu i tytule. Dla przykładu nazwa RAINBOW PAINTER może sugerować użytkownikowi, że jest to translator tymczasem jest to zgoła zupełnie co innego. Ponadto dwa wspomniane wyżej translatory wyświetlają napisy w języku angielskim co niekoniecznie musi być rozumiane przez polskiego użytkownika spodziewającego się po końcówce PL całkowicie spolszczonej wersji programu.

Sumując PRINTFOX PL wydaje się być narzędziem dość uniwersalnym i pożytecznym aczkolwiek ma on jeszcze pewne niedociągnięcia. Duża ilość rysunków i dostępnych czcionek, polskie opisy wraz z instrukcją (wymagającą może rozszerzenia niektórych części) mogą stanowić dla nabywcy pewien magnes, zwłaszcza dla zainteresowanych grafiką i jej łączeniem z tekstem. Koncepcję przetworzenia rysunków z innych programów tak samo jak opracowanie generatora czcionki polskiej należy uznać za ciekawą i udaną; dołączenie do programu pełnego zestawu translatorów, a do instrukcji podrozdziału o ich obsłudze uczyni ten program na pewno bardziej uniwersalnym.

Klaudiusz Dybowski

WIEŚCI ● WIEŚCI ● WIEŚCI ● WIEŚCI ● WIEŚCI ● WIEŚCI

AIRBORNE RANGER to gra, która ukazała się niedawno na rynkach zachodnich. Sam temat jest już dość ograny — działalność dywersyjna na tyłach nieprzyjaciela. Pikanterii dodaje tu fakt, że autorem jest znana szeroko z wielu doskonałych programów symulacyjnych amerykańska firma MICPROPROSE. AIRBORNE RANGER daje do wyboru 12 misji i jest typową grą zręcznościową. Sądząc z reklamówek grafika jest jedną z mocniejszych stron tej gry.

●

CHUCK YEAGER'S ADVANCED FLIGHT SIMULATOR, to następny symulator lotu dla Commodore 64. Na uwagę zasługuje tu fakt, że jest to jeden z nielicznych programów gdzie więcej nacisku położono na parametry lotu (użytkownik może wybrać sobie jeden z 15 samolotów — od PIPER CHEROKEE ARCHER przez SPITFIRE i MUSTANG do wywiadowczego SR-71 i kilku samolotów doświadczalnych) niż na strzelanie. Program ten pojawił się ostatnio w kraju i gwarantuje niezłą zabawę amatorom i fanom lotnictwa.

●

Firma THOSE DESIGNERS opracowała kilka nowych dyskietek zawierających ilustracje i obrazki do programu GEOS. Obrazki te mogą być wykorzystywane zarówno z wersją GEOS dla C-64 jak i programem GEOS 128. Format zapisu jest zgodny z samym GEOS'em dzięki czemu użytkownik może wczytać potrzebny mu obrazek bezpośrednio z programów GEOPAINT czy GEOWRITE. Produkt został opatrzony nazwą DISKART 7 oraz MUSI-KIT.

●

64-TRAN będzie łakomym kąskiem dla wszystkich programujących w języku FORTRAN. Program ten umożliwia generowanie kodu źródłowego za pomocą dowolnego edytora tekstu zapisującego dane w zbiorach sekwencyjnych, oraz posługuje się standardowymi poleceniami i dyrektywami stosowanymi w FORTRANIE (z rozszerzeniami). Autorem opracowania jest firma TRIDENT SOFTWARE.

●

W chwili gdy numer ten dotrze do rąk Czytelników na rynku amerykańskim znajdzie się zapewne ciąg dalszy bardzo popularnej swego czasu gry — IMPOSSIBLE MISSION. IMPOSSIBLE MISSION II gwarantuje znacznie lepszą grafikę, a sam temat jest bardzo podobny do oryginału — tym razem należy odnaleźć fragmenty kodu znajdujące się w wielu niedostępnych (z pozoru) miejscach.

●

Po raz pierwszy od wielu lat na tegorocznych Targach CES odbywających się co pół roku w USA Commodore 64 cieszył się znacznie mniejszym zainteresowaniem niż dotychczas. Najwięcej uwagi poświęcono tym razem Amidze, która według opinii ekspertów ma duże szanse na powtórzenie sukcesu rynkowego „staruszka" C-64. Pomimo tego na tych samych targach wiele firm przedstawiło sporo nowego oprogramowania dla niekoronowanego króla komputerów 8-bitowych. W większości wypadków są to gry, choć nie brakuje także progamów użytkowych zarówno dla C-64 jak i C-128.

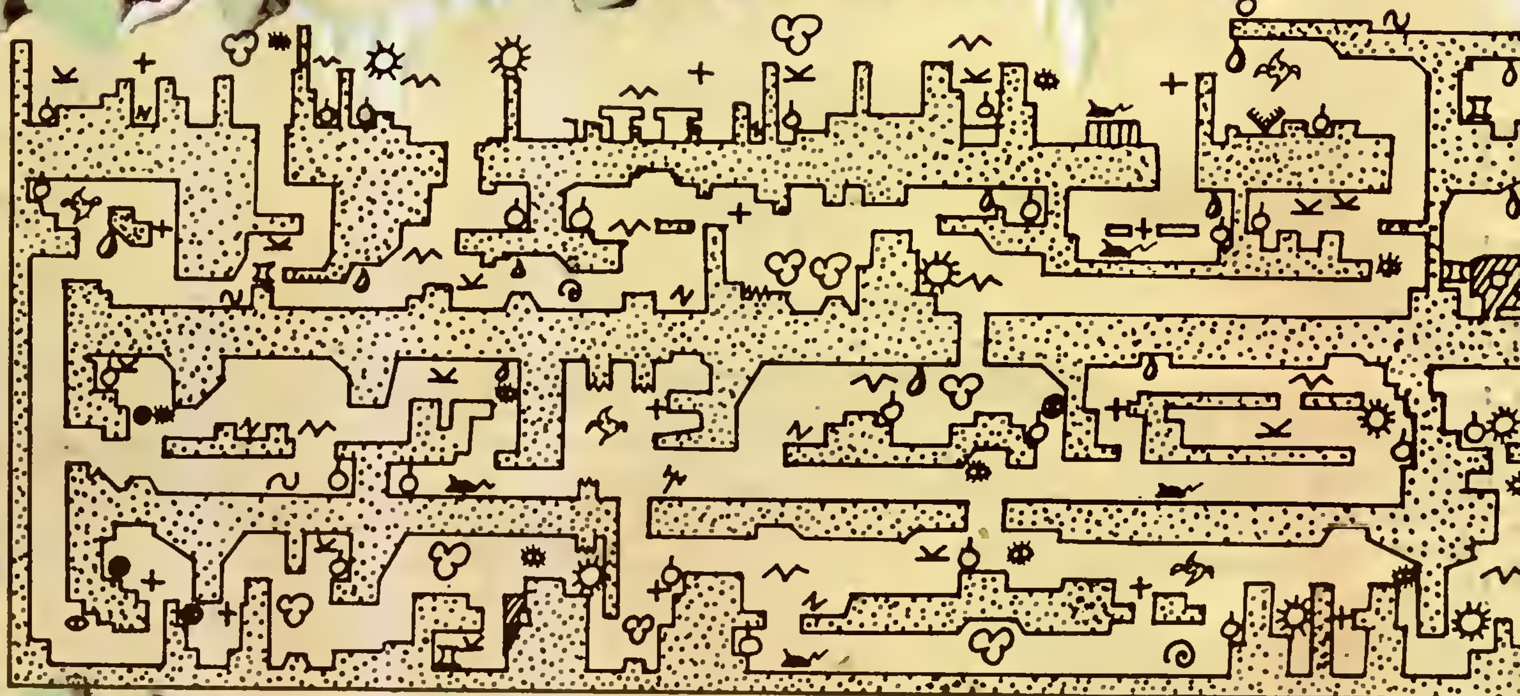
●

Lista dostępnego oprogramowania do Amigi nadal rośnie i poszerza się o coraz to nowe programy. Ostatnio w Toronto zademonstrowano programy Perfect Page (program typu Deskop Publishing) oraz AIRWARE — program przeznaczony dla linii lotniczych.

Klaudiusz Dybowski

SPIKY HAROLD

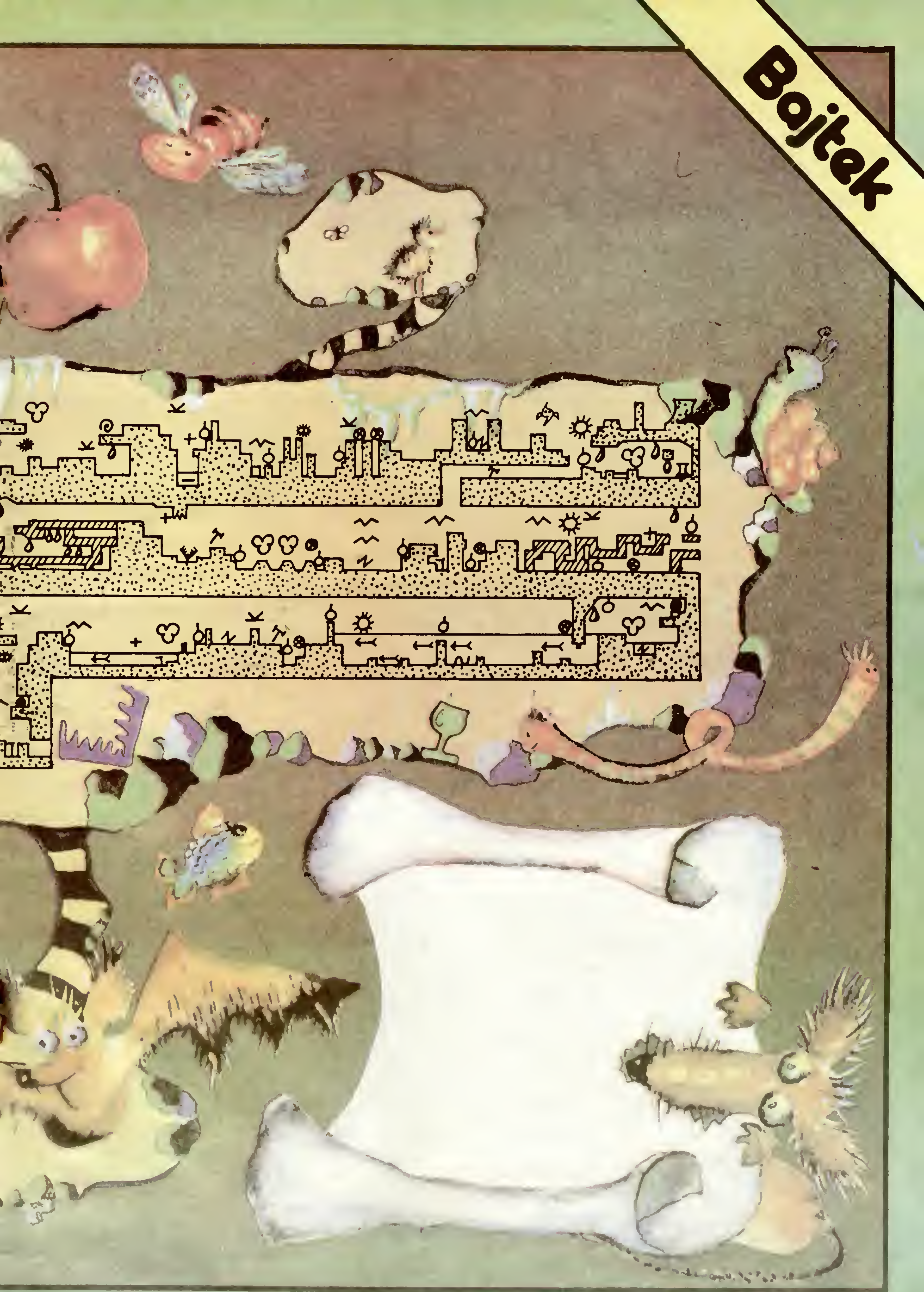

SPIKY HAROLD to typowa przygodowo-zręcznosciowa gra dla każdego. Cel jest prosty — należy zebrać wszystkie porozmieszczane w labiryncie przedmioty. Postać jeżyka Harolda jest duża, co sprawia grającemu wiele kłopotów, gdyż wszystko, co się rusza, jest niebezpieczne. Mimo, że na początku jeżyk dysponuje trzydziestoma „życiami", to przejście całego labiryntu należy uznać za sukces.

Gra posiada pięćdziesiąt siedem obrazów, grafika i animacja stoją to na najwyższym poziomie. Po zebraniu wszystkich przedmiotów należy udać się tam, gdzie wskazuje strzałka, w ostatniej komnacie czeka nagroda w formie..
sprawdź sam!

Tomasz Pietrzykowski

Bajtek

10 BAJTKOWA LISTA PRZEBOJÓW (11/88)

Symulacyjna strzelanina SKYFOX podoba się najbardziej. Zaraz po niej gra, która wymaga myślenia i skojarzeń — DETECTIVE. EXPLODING FIST III powoli spada, lecz wszystko wskazuje na to, że utrzyma się jeszcze długo. Z nowości zauważyć można arcytrudny CHIPWAR, którego mapę zamieścimy już wkrótce. Na listopadowe notowanie otrzymaliśmy 2451 propozycji na 157 tytułów gier.

			ATARI	AMSTRAD	COMMODORE	SPECTRUM
1	SKYFOX	↑		×	×	×
2	DETECTIVE	↑			×	
3	EXPLODING FIST III	↓		×	×	
4	SECRET DIARY	↓		×	×	×
5	URBAN UPSTART	↓				×
6	CHIPWAR	!			×	
7	WEST BANK	!		×	×	×
8	RENEGADE	↓		×	×	×
9	STRIKE FORCE COBRA	↓		×	×	×
10	NOSFERATU	!		×	×	

Nagrody otrzymują: Carmen Tarcha i Karol Szymanowski

Kopertę nadesłała Kamola G. z Lublina

REBEL STAR

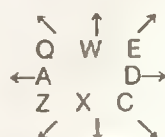
REBEL STAR jest jedną z niewielu gier, które nie posiadają scenariusza ani legendy. Założenie gry bardzo proste, ale i wydane w ciekawej formie.

Akcja rozgrywa się na Księżycu, w kosmicznej bazie MOONBASE DELTA. Stacjonuje w niej grupa robotów i cyborgów różnego typu, dowodzonych przez centralny komputer bazy — ISAAC COMPUTER. Wokół bazy zgromadzeni są rebelianci (w większości ludzie), których zadaniem jest wdarcie się do bazy i zniszczenie ISAAC'a.

Na oryginalnej kasecie, gra REBEL STAR nagrana jest w dwóch wersjach — jednoosobowej, gdzie przeciwnikiem jest komputer i dwuosobowej, gdzie gracze grają przeciwko sobie.

Każda z walczących stron ma na początku taką samą ilość postaci. Wszystkie one mają swoją indywidualną charakterystykę — składają się na nią punkty akcyjne, odporność, morale itp. Postaciami sterujemy z klawiatury — do wyboru są trzy opcje:

— CURSOR MODE

I — informacja o postaci
O — koniec tury
S — selekcja postaci
J — wypośrodkowanie ekranu
N — zmiana postaci

Po wciśnięciu S przechodzimy do SELECT MODE:

M — wyrzucenie przedmiotu
P — podniesienie przedmiotu
O — wybór przedmiotu
L — ładowanie amunicji
F — przejście do opcji strzelania

W opcji strzelanina (FIRE MODE) zmienia się nieco mapa terenu — obraz jest uproszczony, co umożliwia strzelanie i trafianie. Do wykorzystania są dwa rodzaje strzału: AIMED SHOT i SNAP SHOT. Różnią się one ilością potrzebnych punktów akcyjnych i skutecznością. W grze jest wiele rodzajów broni, każda z nich ma określoną ilość amunicji, którą uzupełnić można przy pomocy odpowiedniego magazynka:

LASER GUN	potrzebuje LASER PACK 1
LASER PISTOL	potrzebuje LASER PACK 2
PHOTON	potrzebuje LASER PACK 3
PISTOL	potrzebuje PISTOL CLIP
AUTO RIFLE	potrzebuje RIFLE CLIP.

Każdy trafny strzał powoduje obniżenie poziomu odporności trafionej postaci. Jeżeli poziom ten spadnie do zera, postać nie będzie zdolna do walki i zginie. W dalszej grze widoczna będzie jako szczątki lub ciało, oznaczone kolorem białym.

Duże znaczenie ma używanie odpowiednich przedmiotów, co jest jednocześnie bardzo proste. Wystarczy stanąć na wybranym przedmiocie, nacisnąć klawisz podnoszenia i już można go używać.

Oprócz karabinów, pistoletów, mieczy świetlnych występują przedmioty:
MEDI PROBE — używany do leczenia ludzi,
DRIOD PROBE — do reperacji robotów,
DRIOD KEY — do uruchamiania i wyłączania robotów,
KEY — otwiera zamknięte drzwi.

Na terenie bazy znajduje się ogródek, skąd można zabrać kosiarkę do trawy i odpowiednio potraktować nią przeciwnika. W grze jednoosobowej do wyboru jest stopień inteligencji komputera od 1 do 8. Każda postać może jednocześnie trzymać 4 przedmioty. Możliwe jest ustawienie automatycznego strzału — klawisz U. Główne wejścia do bazy mogą być zniszczone jedynie przez roboty rebeliantów. Na zakończenie dodam, że przeciętna rozgrywka trwa 3–4 godziny.

Firma: Firebird
Komputer: ZX Spectrum 48/+

(jk)

THE WAY OF THE EXPLODING FIST III

Nie tak dawno fascynowaliśmy się wspaniałą grą firmy Melbourne Housa, zatytułowaną „The Way of the Exploding Fist" — Droga Eksplodującej Pięści. Po roku pojawiła się jej druga część. Różnica polegała w istocie na scenerii, w której odbywały się pojedynki.

Było jednak wprowadzone niewielkie usprawnienie — komputer „uczył" się walczyć od gracza, swego przeciwnika. Na początku bowiem umiał wykonywac jedynie podstawowe ruchy, lecz w miarę gry nabierał wprawy i starał się pokonać przeciwnika, analizując jego taktykę.

Minął rok już mamy część trzecią, dużo bardziej rozbudowaną. Przede wszystkim tytułowy karateka znajduje się w labiryncie! Jego zadaniem jest skompletowanie ośmiu części świętego papirusu mnichów Shao-Lin. W labiryncie znajdują się też agresywni osobnicy, którzy sami zaczynają ze spokonym karateką. Trzeba im więc wytłumaczyć, że nie przystoi przeszkadzać w tak ważnej i trudnej misji. Podstawowym argumentem będzie oczywiście pięść, od której wiele w tej grze zależy.

Labirynt po którym porusza się bohater jest wielopiętrową plątaniną japońskich domów, ogrodów, dróg, jaskiń i wodospadów. Znajduje się tam także osiem świątyń, w których należy odczytać modlitwy ze znalezionych kawałków papirusu. I tu pewna przeszkoda.

Każda częśc jest inna i trzeba uważać, by czytać odpowiednią modlitwę w odpowiedniej świątyni. Pomyłka oznacza stratę wszelkich szans na powodzenie i konieczność rozpoczęcia gry od początku.

Siła życiowa, czy też energia karateki pokazana jest w lewym dolnym rogu ekranu w postaci częściowo rozwiniętego zwoju. Po spotkaniu ze strażnikiem, w prawym dolnym rogu ekranu pojawia się zwój symbolizujący jego energię. I teraz — kto pierwszy! Walka toczy się do momentu, gdy zwój jednego z walczących zwinie się do końca...

Straconą energię uzupełnić można, odwiedzając świątynię. Jednak w każdej z nich jest to możliwe tylko raz. Karatece wypada życzyć szczęścia, a my... czekamy na czwartą część!

Komputer: Commodore 64/128

(mp)

KRÓL I KRÓLOWA GIER

Carmen Tarcha
klasa 7b, Szkoła Podstawowa nr 2 w Gdyni
Posiadany mikrokomputer: Commodore 64
Ulubiona gra: Hyper Sport
Hobby: sport, w szczególności tenis, język angielski

Karol Szymanowski
klasa 5, Szkoła Podstawowa nr 272 w Warszawie
Posiadany mikrokomputer: ZX Spectrum
Ulubiona gra: Renegate
Hobby: ping-pong i język angielski.

Poszukuję dokładnego opisu gry „Universal Hero" na ATARI 800 XL.

Florian Brudny
ul. Tuwima 3, 43-252 Golasowice

Jestem w kłopocie, gdyż nie znam kodu uruchamiającego do gry „RAMBO" w wersji na ATARI XL. Przepisałem już prawie połowę słowniczka angielsko-polskiego, bez rezultatu. Zrewanżuję się opisami gier Archon, Ninja, Zorro, Ghostbusters i Drop Zone.

Marcin Słowiak
ul. Sportowa 6, 34-220 Maków Podh.

Bardzo proszę o pomoc w grach Alchemist i The Goonies na ZX Spectrum.

Andrzej Tarski
ul. Modzelewskiego 46/50 m 606, Warszawa

Mam ATARI 800 XL i nie wiem, co robić po zebraniu wszystkich przedmiotów w grze Pharaohś Curse oraz jak ukończyć Ninja Master. Proszę o pomoc.

Jakub Beczek
ul. 150-lecia 49 m 21, 96-300 Żyrardów

Juz od wielu miesięcy poszukuję gry Barbarian na ATARI 800 XL. Może ktoś z Czytelników może mi pomóc.

Marek Stabyn
ul. Pstrowskiego 18/18, 37-700 Przemyśl

Poszukuję opisów do następujących gier na ZX Spectrum: Duet, Flight Simulation, Hunter Killer, Space Harrier, F-15 Strike Eagle, Miami Vice, Top Gun. W zamian oferuję m.in. opis do Silent Service.

Roman Tworek
ul. Kościelna 31/2, 47-220 Kędzierzyn

Poszukuję kodu do gry Kennedy Approach oraz sposobu rozpoczęcia gry Mouse Trap. Mam Atari 800 XL.

Mariusz Krzysztofik
os. Piastów 38/7, 31-624 Kraków-N.Huta

Mam komputer ZX Spectrum+. Bardzo proszę o opisy do gier Lunar Jetman, Booty i Tempest. Poszukuję też gier Yabba Babba Dooo, Trap Door, Pyjamarama i Jak the Nipper.

Tomasz Nitkiewicz
ul. Okólna 111 m 23, 42-200 Częstochowa

Mam pewien problem, gdyż od prawie roku próbuję sprzedać oryginalne kasety z programami Willow Pattern i Chimera na Amstrada oray One on One na Commodore. Może ktoś z Was jest nimi zainteresowany?

Marcin Tańczak
ul. Kanałowa 15/17, 60-710 Poznań

Jesteśmy miłośnikami gier tekstowych. Proponujemy wymianę doświadczeń o grach Silent Service, Seven Cities of Gold, Hacker i Ghostbusters na ZX Spectrum i C-64. Prosimy też o pomoc w grach Hobbit i Lord of the Rings.

Przemysław i Bartłomiej Bukowscy
ul. 1 Maja 11, 83-110 Tczew

Pilnie szukam gier Saboteur, Turbo Esprit, Ace, Starquake, Chimera wraz z opisami. W zamian oferuję Exolon, Spirits, Zynaps, Army Moves, Scooby Doo i Basket Master. Mam komputer Spectrum 48.

Mariusz Czykier
ul. Kopernika 43, 34-330 Żywiec

Pomocy! Mam opis do gry Ghostbusters w wersji na ATARI. Czytałem, że można powiększyć kwotę do 40000 dolarów, ale ja zawsze dostaję 10000 i chciałbym chociaż 20000 dolarów. Nie wiem też, jak wziąć klucz do świątyni. Bębę bardzo wdzięczny za pomoc.

Michał Kowalik
os. XX-lecia PRL 4 m 63, 27-100 Iłża

Potrzebuję pomocy w grach Theatre Europe (kod do użycia bomby atomowej), Super Huey i Hobbit na ATARI.

Krzysztof Biernat
ul. Wiejska 3, 58-230 Niemcza

Mam wielkie kłopoty z kierowaniem samochodem w grze Pole Position. Może ktoś jest w stanie mi pomóc.

Bartek Danek
al. 1000-lecia 47/113, 33-380 Krynica

Liczę na pomoc w rozszyfrowaniu gier Nosferatu, Rasputin, Flash Gordon i Enigma Force na Commodore 64. W zamian służę opisami m.in. Colossus Chess.

Marek Wojakowski
ul. 1 Maja 52/79, 41-300 Dąbrowa Górnicza

PRZEDSTAWIAMY WARSAW BASIC (10)

PRZEKAZYWANIE PARAMETRÓW

Przedstawiony przez nas dotychczas program rozbudowy interpretera pozwala używać procedur bez parametrów. Wywołanie procedury bez parametrów polega na załadowaniu jej i wykonaniu instrukcji zawartych w treści tej procedury. Jeśli programowany przez nas algorytm wymaga wielokrotnego powtarzania pewnych operacji w różnych miejscach programu, to ich każdorazowe wypisywanie możemy zastąpić wywołaniem procedury.

Na przykład, algorytm zmiany koloru ramki na niebieski możemy zapisać za pomocą następujących instrukcji:

```
10 £h"ramka1"
20 poke 13*4096+2*16+1,6
30 £e
```

Przypominamy, że przed wykonaniem procedury "ramka1" należy zapisać ją w pamięci zewnętrznej w zbiorze o tej samej co procedura nazwie. Wywołać procedurę "ramka1" z dyskietki można za pomocą instrukcji £c:

```
£c"ramka1",8
```

Procedury bez parametrów mogą służyć jedynie do wykonywania stale tych samych operacji. Na przykład, chcąc wykonać algorytm zmiany koloru ramki na czerwony musielibyśmy napisać nową procedurę "ramka2":

```
10 £h"ramka2"
20 poke 13*4096+2*16+1,2
30 £e
```

Aby otrzymać procedurę bardziej ogólną należy użyć procedury z parametrami. Napiszemy zatem taką wersję procedury "ramka", aby kolor ramki był jej parametrem.

```
10 £h"ramka", kolor
20 poke 13*4096+2*16+1,kolor
30 £e
```

Nazwa (zmienna) kolor służy tutaj do zapisania ogólnej postaci algorytmu. Jest to tzw. parametr formalny. Mówiąc intuicyjnie, wykonanie procedury z parametrami polega na wykonaniu treści tej procedury, w której parametry formalne zostały zastąpione odpowiednimi parametrami aktualnymi. Na przykład, wywołanie procedury "ramka" w postaci

```
£c"ramka",8,x (z dyskietki),
£c"ramka",1,x (z taśmy),
```

spowoduje zmianę koloru ramki na kolor określony wartością wyrażenia x. Wyrażenie x jest to tzw. parametr aktualny i jego wartość podstawiana jest w procedurze zamiast parametru kolor.

W Warsaw BASIC'u wyróżnia się następujące sposoby przesyłania parametrów:

(1) Po wyliczeniu wartości parametru aktualnego podstawia się ją za wartość odpowiedniego parametru formalnego traktowanego jako zmienna lokalna procedury. Jest to przekazywanie przez wartość i występuje najczęściej.

(2) Parametr formalny jest zmienną prostą, nazwą tablicy lub nazwą funkcji. Tym razem w czasie wykonywania procedury nazwa parametru jest podstawiana zamiast odpowiedniego parametru formalnego. Jest to przesyłanie przez nazwę i bywa stosowane wtedy, gdy dany parametr reprezentuje wynik działania procedury. Zmiana wartości takiego parametru formalnego w procedurze powoduje modyfikację odpowiadającego mu parametru aktualnego w programie wywołującym.

Przekazywanie przez nazwę w przypadku tablic jest jedynym możliwym sposobem i oznacza dużą oszczędność pamięci, bowiem dane zawarte w tablicy nie są przepisywane w pole zmiennych procedury, lecz każdorazowo, gdy trzeba się do nich odwołać następuje tylko zamiana nazwy parametru formalnego i aktualnego.

Przekazywanie funkcji umożliwia projektowanie bardzo ogólnych procedur przetwarzających wartości obliczone według dowolnego wzoru zadanego procedurze poprzez funkcję, będącą parametrem aktualnym. Na przykład, mając te możliwości możemy stworzyć procedurę, która posortuje dwukolumnową tablicę nie tylko według wartości elementów każdej z kolumna, ale także według wartości dowolnej funkcji określonej na elementach wierszy, jeśli tylko odpowiedni wzór zdefiniujemy w programie wywołującym i prześlemy do procedury przez nazwę. Jeśli funkcja jest parametrem aktualnym wywołania procedury, to jako wartości zmiennych, które nie są argumentami formalnymi funkcji, a występują we wzorze tej funkcji, przy obliczaniu jej wartości w procedurze przyjmuje się wartości z programu, w którym wołano procedurę.

W Warsaw BASIC'u przez wartość można przesyłać dane numeryczne i tekstowe. Parametrami przekazywanymi przez nazwę mogą być zmienne proste typu rzeczywistego, całkowitego i łańcuchowego, tablice wszystkich typów i funkcje zdefiniowane przez DEF FN. W prezentowanych obok programach 1 i 2 ograniczamy się do przekazywania przez wartość danych numerycznych.

Ponadto program 1 zawiera uzupełnienie algorytmu wywołania o sprawdzenie tego, czy procedura jest już w pamięci komputera, przed załadowaniem jej z dyskietki lub taśmy. Ponowne załadowanie procedury będzie konieczne tylko wtedy, jeśli wywoływaną procedurę zastąpiła w pamięci inna lub jeśli objętość poziomu wywołującego zmieni się od ostatnio wykonanego przełączenia. Zmniejszenie lub zwiększenie objętości poziomu następuje na skutek zmian w programie na poziomie wywołującym lub na skutek utworzenia nowych zmiennych na tym poziomie.

Parametrem aktualnym w interpreterze rozbudowanym dla Czytelników Bajtka może być dowolne wyrażenie arytmetyczne. Należy tylko pamiętać, aby przez użyciem jakiejś zmiennej w tym wyrażeniu zadeklarować ją przed wywołaniem procedury. Z braku miejsca opuściliśmy tu odpowiednią procedurę wykrywającą ten błąd w Warsaw BASIC'u. Parametrem formalnym w interpreterze rozbudowanym dla Czytelników Bajtka musi być zmienna prosta typu rzeczywistego.

Ograniczenie się do przekazywania przez wartość sprawia, że komunikacja z procedurą jest możliwa tylko w jedną stronę. W Warsaw BASIC'u wyniki działania procedury można przesyłać do programu wywołującego korzystając z przekazywania przez nazwę. Jak sobie z tym poradzić inaczej opowiemy w następnym odcinku.

Krzysztof Gajewski
Bogusław Radziszewski

Program 1

```
.. C7CC 4C D8 C7 JMP $C7D8
.. C7CF 4C 17 C8 JMP $C817
.. C7D2 4C B6 C5 JMP $C5B6
.. C7D5 4C 55 C8 JMP $C855

.. C7D8 A0 00    LDY #$00
.. C7DA B1 31    LDA ($31),Y
.. C7DC D0 33    BNE $C811
.. C7DE A0 02    LDY #$02
.. C7E0 B1 31    LDA ($31),Y
.. C7E2 F0 2F    BEQ $C813
.. C7E4 A0 05    LDY #$05
.. C7E6 B1 31    LDA ($31),Y
.. C7E8 C9 5C    CMP #$5C
.. C7EA D0 25    BNE $C811
.. C7EC C8       INY
.. C7ED B1 31    LDA ($31),Y
.. C7EF C9 48    CMP #$48
.. C7F1 D0 1E    BNE $C811
.. C7F3 A2 00    LDX #$00
.. C7F5 C8       INY
.. C7F6 C8       INY
.. C7F7 98       TYA
.. C7F8 48       PHA
.. C7F9 B1 31    LDA ($31),Y
.. C7FB 48       PHA
.. C7FC 8A       TXA
.. C7FD A8       TAY
.. C7FE 68       PLA
.. C7FF D1 BB    CMP ($BB),Y
.. C801 D0 0F    BNE $C812
.. C803 68       PLA
.. C804 A8       TAY
.. C805 E8       INX
.. C806 E4 B7    CPX $B7
.. C808 D0 EC    BNE $C7F6
.. C80A C8       INY
.. C80B B1 31    LDA ($31),Y
.. C80D C9 22    CMP #$22
.. C80F F0 00    BEQ $C811
.. C811 60       RTS
.. C812 68       PLA
.. C813 A9 01    LDA #$01
.. C815 D0 FA    BNE $C811

.. C817 A9 00    LDA #$00
.. C819 85 93    STA $93
.. C81B A8       TAY
.. C81C 20 FD AE JSR $AEFD
.. C81F 20 8A AD JSR $AD8A
.. C822 20 80 C5 JSR $C580
.. C825 A5 2F    LDA $2F
.. C827 A4 30    LDY $30
.. C829 18       CLC
.. C82A 69 02    ADC #$02
.. C82C 90 01    BCC $C82F
.. C82E C8       INY
.. C82F 85 35    STA $35
.. C831 84 36    STY $36
.. C833 18       CLC
.. C834 69 05    ADC #$05
.. C836 90 01    BCC $C839
.. C838 C8       INY
.. C839 85 2F    STA $2F
.. C83B 84 30    STY $30
.. C83D 20 A5 C6 JSR $C6A5
.. C840 A6 35    LDX $35
.. C842 A4 36    LDY $36
.. C844 20 D7 BB JSR $BBD7
.. C847 20 C2 C5 JSR $C5C2
.. C84A E6 93    INC $93
.. C84C A0 00    LDY #$00
.. C84E B1 7A    LDA ($7A),Y
.. C850 C9 2C    CMP #$2C
.. C852 F0 C8    BEQ $C81C
.. C854 60       RTS

.. C855 A5 93    LDA $93
.. C857 F0 41    BEQ $C89A
.. C859 A5 2D    LDA $2D
.. C85B A4 2E    LDY $2E
.. C85D 85 35    STA $35
.. C85F 84 36    STY $36
.. C861 20 FD AE JSR $AEFD
.. C864 A0 00    LDY #$00
.. C866 A2 00    LDX #$00
.. C868 20 79 00 JSR $0079
.. C86B 91 35    STA ($35),Y
.. C86D C8       INY
.. C86E 20 79 00 JSR $0079
.. C871 20 13 B1 JSR $B113
.. C874 20 73 00 JSR $0073
.. C877 90 05    BCC $C87E
.. C879 20 13 B1 JSR $B113
.. C87C 90 07    BCC $C885
.. C87E AA       TAX
.. C87F 20 73 00 JSR $0073
.. C882 20 13 B1 JSR $B113
.. C885 8A       TXA
.. C886 91 35    STA ($35),Y
.. C888 C6 93    DEC $93
.. C88A F0 0D    BEQ $C899
.. C88C A5 35    LDA $35
.. C88E A4 36    LDY $36
.. C890 18       CLC
.. C891 69 07    ADC #$07
.. C893 90 01    BCC $C896
.. C895 C8       INY
.. C896 18       CLC
.. C897 90 C4    BCC $C85D
.. C899 60       RTS
.. C89A 4C 08 AF JMP $AF08
```

Program 2

```
700 PRINT"Cześć 7"
702 X=51148: N=208: C=0
704 FOR I=0 TO N: READA: POKEX+I,A: C=C+A: NEXT
706 IF C<>24098 THEN PRINT"Błąd w części 7": END
708 PRINT"Cześć 7 OK"
710 DATA 76,216,199,76,23,200,76,182,197,76,85,200
712 DATA 160,0,177,49,208,51,160,2,177,49,240,47
714 DATA 160,5,177,49,201,92,208,37,200,177,49,201
716 DATA 72,208,30,162,0,200,200,152,72,177,49,72
718 DATA 138,168,104,209,187,208,15,104,168,232,228,183
720 DATA 208,236,200,177,49,201,34,240,0,96,104,169
722 DATA 1,208,250,169,0,133,147,168,32,253,174,32
724 DATA 138,173,32,128,197,165,47,164,48,24,105,2
726 DATA 144,1,200,133,53,132,54,24,105,5,144,1
728 DATA 200,133,47,132,48,32,165,198,166,53,164,54
730 DATA 32,215,187,32,194,197,230,147,160,0,177,122
732 DATA 201,44,240,200,96,165,147,240,65,165,45,164
734 DATA 46,133,53,132,54,32,253,174,160,0,162,0
736 DATA 32,121,0,145,53,200,32,121,0,32,19,177
738 DATA 32,115,0,144,5,32,19,177,144,7,170,32
740 DATA 115,0,32,19,177,138,145,53,198,147,240,13
742 DATA 165,53,164,54,24,105,7,144,1,200,24,144
744 DATA 196,96,76,8,175
```

CZYTANIE DYSKIETEK
Z PCW NA CPC

```
; ************************************************
; Nazwa programu: OffPCW
; Cel: odtworzenie tablicy parametrów
; dyskowych stacji B: komputera CPC 6128.
; (Likwidacja skutków programu OnPCW).
; ************************************************
        .z80
bdos    equ  0005
        cseg
; ******               wybór stacji A:
        ld   c,0EH
        ld   e,0
        call bdos
; ******               znajdź adres DPB
        ld   c,1FH
        call bdos
; ******               hl = adres DPB stacji A:
        ld   bc,53
        add  hl,bc
        ld   (hl),0
;                      włączenie autodetekcji formatu
;                      dla stacji B:
        ld   c,9
        ld   de,msg
        call bdos
; ******               wypisz tekst na ekranie
        ret
msg:    db    'Program czytający dyski PCW '
        db    'usunięty z pamięci',13,10,'$'
        end
```

CP/M Plus jest systemem operacyjnym wspólnym dla wszystkich 8-bitowych komputerów firmy Amstrad. Niestety format dyskietek zastosowany w serii PCW nie daje się odczytać na starszych modelach serii CPC. Wygodnym rozwiązaniem tego problemu jest przedstawiony niżej, krótki program w assemblerze.

W normalnej konfiguracji, Amstrad CPC 6128 wyposażony jest w jeden napęd 3-calowych dysków. W systemie operacyjnym widziany jest on jako logiczna stacja A: lub B:. Każda z tych stacji ma własną tablicę parametrów dyskowych. Po załadowaniu systemu operacyjnego CP/M Plus obie tablice są te same. Jeśli zmienimy opis stacji B:, wstawiając parametry dysku z komputera PCW 8256, to będziemy mogli czytać te dyski na Amstradzie CPC.

Na rys. 1 znajduje się wydruk zbioru ONPCW.MAC. Wykonanie operacji:
A>m80 =ONPCW <CR> (assemblacja)
A>link ONPCW <CR> (konsolidacja)
pozwala otrzymać program ONPCW.COM, który modyfikuje w opisany poprzednio sposób wirtualny napęd B:.

Rys. 2 przedstawia zbiór OFFPCW.MAC pozwalający na uzyskanie, po assemblacji i konsolidacji, programu likwidującego skutki programu ONPCW.

Jeśli chcemy korzystać z dyskietek z PCW w napędzie B:, to piszemy:
A>ONPCW<CR>,
a po zakończeniu pracy z dyskietkami z PCW:
A>OFFPCW<CR>
i obie stacje mają znów ten sam format.

Nie bez znaczenia jest fakt, że podobną metodę zmiany tablicy parametrów dyskowych możemy zastosować do podłączenia dwustronnego napędu 5¼ 360 KB. Dotyczy to zarówno PCW jak i CPC.

Jonasz Mayer

```
; ************************************************
; Nazwa programu:
;                   OnPCW
; Cel:
;  umożliwienie odczytu i zapisu dysków
;  ze stacji pojedynczej gęstości komputera PCW
;  8256/8512 na komputerze CPC 6128.
; ************************************************
        .z80
bdos    equ  0005
        cseg
; ******               wybór stacji A:
        ld   c,0EH
        ld   e,0
        call bdos
; ******               znajdź adres DPB
        ld   c,1FH
        call bdos
; ******               hl = adres DPB stacji A:
        ld   bc,27
        add  hl,bc
; ******               hl = adres DPB stacji B:
        ld   de,ndpb
        ld   bc,27
        ex   de,hl
        ldir
; ******               nowe DPB dla stacji B:
;                      wpisane w miejsce starego
        ld   c,9
        ld   de,msg
        call bdos
; ******               wypisz tekst na ekranie
        ret
; ************************************************************************
; ******            TABLICA PARAMETRÓW DYSKOWYCH DLA PCW 8256       ********
; ************************************************************************
ndpb:   db    36,0      ; 36 rekordów na ścieżkę (Records per track)
        db    3         ; 3 (ang. Block Shift)
        db    7         ; 7 (ang. Block Mask)
        db    0         ; 0 maska rozszerzenia (Extend Mask)
        db    174,0     ; 175 bloków danych  (Data Blocks)
        db    63,0      ; 64 miejsca w katalogu (Directory Entries)
        db    192,0     ; 2 bloki na katalog (Directory Blocks)
        db    16,0      ; 16 bitowy wektor sumy kontrolnej (Checksum Vector)
        db    1,0       ; 1 ścieżka zarezerwowana na system (Reserved Track)
        db    2         ; 2 (ang. Physical Sector Shift)
        db    3         ; 3 (ang. Physical Sector Mask)
        db    0         ;   jednostronny zapis (Single Sided)
        db    40        ; 40 ścieżek na stronę (Tracks per side)
        db    9         ; 9 sektorów na ścieżkę (Sectors per track)
        db    1         ; 1 numer pierwszego sektora (First sector number)
        db    0,2       ; 512 bajtów na sektor (Bytes per sector)
        db    42        ; długość przerwy (czyt/zapis) (Gap length - r/w)
        db    82        ; długość przerwy (format.) (Gap length - format)
        db    60H       ; rodzaj zapisu MFM
endpb:  db    255       ; wyłącz autodetekcję formatu (auto-select format)
; ************************************************************************
msg:    db    'Program czytający dyski PCW '
        db    'zainstalowany dla stacji B',13,10,'$'
        end
```

SYMBOL RSX DLA CPC 6128

W numerze 5/88 przedstawiono komendę SYMBOL dostępną w Turbo-Pascalu na komputerze Amstrad PCW 8256. Przedstawiony poniżej wydruk zbioru CSYMBOL.MAC pozwala na uzyskanie własnych znaków również na starszym modelu Amstrada — CPC 6128. W przypadku tego komputera należy zastąpić opisywany wcześniej zbiór SYMBOL.MAC zbiorem CSYMBOL.MAC. Recepta postępowania jest taka sama jak dla PCW.

Jonasz Mayer

```
; [illegible] symbol procedure
; [illegible] Pascal
; [illegible] December 1987
;  version for CPC 6128
        .z80
        cseg
; [illegible]
        ds   5
        jp   start
next:db  0c3H,0,0,0FFH,0
        db   'symbol'
        db   0,0,0
start:
        ld   a,c
        cp   79
        jp   nz,next
begin:
        ex   de,hl
        ld   de,buffer
        ld   bc,9
        ldir
        ld   hl,(0001)
        ld   bc,87
        add  hl,bc
        ld   (adr),hl
        ld   hl,buffer
        ld   a,(hl)
        inc  hl
        call [illegible]
        db   0A8H,0BBH
        ret
[illegible]:db  0C3H
adr:  db   0,0
buffer:
        ds   9
        end

;   listing of file   CSYMBOL.MAC
```


KALKULATOR TO TEŻ KOMPUTER

Już wkrótce Boże Narodzenie wraz z choinką, a pod nią... może nareszcie ten wymarzony komputer. Niektórzy z Was pewnie już dokładnie przemyśleli, do czego będą go używać. Marzą się Wam oprogramowania, biblioteki procedur matematycznych czy np. inżynierskich dołączanych na zawołanie do każdego pisanego akurat programu.

Ale rzeczywistość nie wygląda jednak tak różowo. Po pierwsze dużą część oprogramowania trzeba stworzyć samemu, a takie programy nie są często napisane optymalnie i uniwersalnie, działają długo i są nieraz nieznośnie niedokładne. Po drugie dołączanie programów wymieniających między sobą parametry nie jest takie proste, a często okazuje się całkiem niemożliwe, o czym autor przekonał się już na własnej skórze. Ponadto czasami okazuje się, że dokładność własna komputera (rzędu 10^{-8}) nie jest wystarczająca. Wtedy nachodzą człowieka refleksje, że może jednak komputer pozostawić zarządzaniu bazami danych, wykorzystać go jako edytor tekstu, arkusz kalkulacyjny, a do obliczeń użyć poczciwy kalkulator z wbudowanym oprogramowaniem, programowalny, szybki i dokładny.

Właśnie na Gwiazdkę chciałem przedstawić jako alternatywę dla komputera najnowocześniejszy obecnie kalkulator: HP-28S firmy Hewlett Packard. Nazwa firmy mówi już sama za siebie. Wyroby ze znaczkiem HP cieszą się takim samym uznaniem wśród użytkowników sprzętu elektronicznego jakim cieszy się Rolls-Royce wśród znawców motoryzacji. O uznaniu dla firmy decyduje doskonała jakość produktów (na niektóre wyroby firma daje nawet 25 lat gwarancji), fantastyczne wręcz możliwości obliczeniowe, szybkość i duża dokładność prowadzonych obliczeń. Zdaniem wielu użytkowników kalkulatory tej firmy przewyższają swoimi walorami techniczno-eksploatacyjnymi kalkulatory SHARP, Casio czy Texas Instruments, choć są jednocześnie od nich znacznie droższe. Kalkulatory serii HP-28 pojawiły się w 1986 roku. Najpierw był to HP-28C z 2 kilobajtami pamięci RAM. Po jego udoskonaleniu, dodaniu nowych funkcji, rozszerzeniu pamięci do 32 KB na rynku pojawił się model HP-28S. Jest on sprzedawany od jesieni zeszłego roku za umiarkowaną cenę w USA (170 dolarów) i za zawrotną sumę na rynku europejskim (np. w Finlandii 380 dolarów ze zniżką studencką, czy 315 dolarów w Austrii). Za tą cenę otrzymujemy kalkulator wraz z dokumentacją, którą stanowią 2 książki po około 350 stron każda.

Pomówmy jednak teraz o możliwościach tego kalkulatora. Po raz pierwszy wśród kalkulatorów zyskujemy możliwość prowadzenia nie tylko obliczeń numerycznych, ale i symbolicznych. Takie możliwości były do tej pory z trudem osiągane nawet na profesjonalnych komputerach (przykładem jest program MUMATH na IBM). Na czym polegają obliczenia symboliczne? W skrócie chodzi o to, że odpowiedzią na dane zagadnienie nie jest liczba, ale wzór ogólny. I tak HP-28S może symbolicznie rozwiązywać równania, znajdować pierwiastki, może przekształcać wzory (skracanie i rozszerzanie wyrażeń) np. podając $(x+y)^2$ otrzymamy po rozszerzeniu znany wzór $x^2+2xy+y^2$ i odwrotnie. Oprócz tego z danej postaci równania z kilkoma zmiennymi kalkulator potrafi znaleźć interesującą nas zmienną i przedstawić ją jako funkcję pozostałych. Wśród jeszcze wielu możliwości pozostaje punkt najważniejszy i chyba najciekawszy. Rachunek różniczkowy i całkowy. Kalkulator potrafi wyciągnąć pochodną z każdego poprawnego pod względem matematycznym wyrażenia. Odwrotnie może też policzyć całkę nieoznaczoną z danej funkcji np. $\int(x^2+0.5x)dx$ da w wyniku $1/3x^3+.25x^2$ z dokładnością co do stałej. Jeżeli okaże się, że jakiejś całki kalkulator nie potrafi obliczyć, to daną funkcję podcałkową rozwija w szereg Taylora, a następnie całkuje tak otrzymany wielomian z niewielkim błędem wynikającym z zamiany funkcji na aproksymujący ją wielomian.

A teraz UWAGA nauczyciele i uczniowie. Oprócz podania prawidłowej odpowiedzi w błyskawicznym tempie, kalkulator może pokazać, w jaki sposób, krok po kroku, doszedł do otrzymanego wyniku, tzn., że gdy uczeń otrzyma na klasówce pytanie: „Proszę policzyć pochodną funkcji arctan $(ln/x^2/)$", to wystarczy przepisać odpowiedzi podawane przez kalkulator w kolejnych krokach i ocena bardzo dobra jest murowana. Te wspaniałe własności można z powodzeniem wykorzystać na wyższych uczelniach, gdyż i tu możliwości kalkulatora się jeszcze nie kończą. Daleki jednak jestem od zniechęcania do nauki matematyki. Uczyć się jej z pewnością warto, choćby dlatego, żeby się nie okazało, gdy jak wyłączą prąd, że nie potrafimy niczego policzyć na kartce papieru.

Powróćmy jednak na ziemię, do obliczeń numerycznych. Tu też czekają na nas nowości i rewelacje. Obliczenia prowadzone są z dokładnością do 12 cyfr. Niektóre funkcje wymagające podwyższonej dokładności prowadzą obliczenia z dokładnością do 16 cyfr. Dla liczb całkowitych mamy do dyspozycji 19 cyfr. Zakres numeryczny kalkulatora (dla fanatyków wielkich liczb i wykładników) to +(−1.00000000000E-499 do +(−9.99999999999E499. Numerycznie rozwiązywać można układy równań liniowych, prowadzić działania na liczbach zespolonych, na wektorach i macierzach. Można prowadzić obliczenia z zakresu rachunku prawdopodobieństwa i statystyki matematycznej, obliczenia w systemach: binarnym ósemkowym, dziesiętnym i szesnastkowym (operowanie na słowach maksymalnie 64-bitowych oraz zamiana liczb między tymi systemami). Kalkulator ma wbudowaną możliwość rysowania wykresów funkcji. Do tego celu służy ekran, który w trybie alfanumerycznym daje 4 linie po 32 znaki w linii, a przy grafice ma rozdzielczość 32×137 pixeli (prawie HIRES) co okazuje się być całkowicie wystarczające szczególnie, że wybrany fragment wykresu możemy powiększać dowolnie. Możliwe jest też graficzne przedstawienie danych statystycznych. W sumie HP-28S ma wbudowanych ponad 1500 różnych funkcji i rozkazów (głównie jeden tysiąc pięćset) HP-28S ma wbudowanych również 120 jednostek fizycznych, astronomicznych itp. Umożliwia on zamianę dowolnych jednostek np. stopni Fahrenheita na Celsiusza czy stóp na cale.

Cechą użytkową nierozłącznie związaną z kalkulatorami Hewlett-Packard jest tzw. odwrotna notacja polska (RPN) dająca wyniki przy mniejszej liczbie wciśnięć klawiszy a przez to i szybciej. Cechą charakterystyczną RPN jest to, że operator wprowadzany jest dopiero po wprowadzeniu na stos argumentów. I tak dla obliczenia (15+23) sin 45 należy wcisnąć kolejno 15 ENTER 23 + 45 sin *. Dla osób, którym ten sposób liczenia nie przypadnie do gustu np. z powodu przyzwyczajeń wyniesionych z innych kalkulatorów, HP-28 daje możliwość prowadzenia obliczeń w trybie algebraicznym, czyli tak jak na kartce papieru przy wykorzystaniu nawiasów i priorytetu działań. W trybie algebraicznym obliczenie powyższego przykładu wyglądałoby następująco (15+23)×sin(45)=. Już na tym prostym przykładzie widać, że faktycznie RPN wymaga mniejszej liczby wciśnięć klawiszy (tu 10 a dla systemu algebraicznego 14). Do tej pory kalkulatory Hewlett-Packard wyposażone były w cztero-poziomowy stos. W HP-28C i HP-28S stos jest zmienny i rośnie dynamicznie w miarę potrzeby co znakomicie ułatwia prowadzenie obliczeń.

Kalkulator, tak jak wszystkie inne wyroby HP, jest bardzo wygodny w użyciu. W stanie złożonym stanowi on książeczkę o wymiarach 158×94×18 mm. Po rozłożeniu okładek na pierwszy rzut oka nie widać wszystkich wbudowanych funkcji. Przeważnie każdemu klawiszowi przyporządkowane są tylko dwie funkcje. Wszystko to dzięki temu, że okienka i menu trafiły już do kalkulatorów. Chcąc obliczyć logarytm musimy wcisnąć czerwony klawisz SHIFT a następnie klawisz oznaczony LOGS. Na ekranie pojawi się 6 okienek z funkcjami LOG, ALOG, LN, EXP, LNP1, EXPM. Każdą z funkcji otrzymujemy naciskając odpowiedni biały klawisz pod okienkiem menu. To jednak nie wszystko. Wciśnięcie klawisza NEXT udostępnia nam kolejnych 6 okienek z następnymi funkcjami itd. W ten sposób, dzięki wielopoziomowemu menu mamy dostęp właśnie do tych wcześniej wspomnianych 1500 funkcji i rozkazów.

Kalkulator pozwala na definiowanie własnych funkcji, które następnie pojawiają się w menu użytkownika lub mogą być połączone w menu wraz z funkcjami standardowo wbudowanymi. Dzięki ciągłej pamięci po wyłączeniu kalkulatora raz wprowadzone informacje pozostaną w nim niezmienione.

Wspomniałem już, że kalkulator jest szybki i dokładny. Oto dowód. Przeprowadziłem na nim test publikowany między innymi w Komputerze 7/87, polegający na obliczeniu 1000 razy funkcji SIN, COS, TAN, SQRT, LN i odwrotnych do nich ASIN, ACOS, ATAN, SQ, EXP dla zmieniających się argumentów. HP-28S zakończył test w 4 minuty z dokładnością własną $1.13E^{-11}$. Dla porównania C-64 (komputer) wykonał test w 8 minut 20 sekund z dokładnością 6E-8, a kalkulator Texas Instruments TI59 uporał się z problemem w 59 minut z dokładnością 8.57E-11. Wyniki mówią same za siebie. Różnica w szybkości widoczna jest również pomiędzy HP-28C i HP-28S np. obliczenie całki z wyrażenia EXP (x^3+2x^2-x+4) w przedziale (0,1) z dokładnością 0.000001 zajęło pierwszemu 20 sekund, a drugiemu tylko 9 sekund. Jako wynik kalkulator podaje całkę i błąd z jakim całka została policzona. HP-28 oblicza również wartości liczbowe i symboliczne wyrażeń wprowadzonych jako wzory. Żądany wzór zostaje zapamiętany a obliczenie jego wartości dla różnych parametrów nie nastręcza żadnych trudności.

Ponadto kalkulator jest w pełni programowalny i to wyłącznie strukturalnie, gdyż nie istnieje instrukcja GOTO. Posiada natomiast instrukcje ułatwiające strukturalne programowanie FOR... NEXT, START... STEP, WHILE... REPEAT, DO... UNTIL. Możliwe jest definiowanie zmiennych lokalnych które istnieją wyłącznie podczas działania programu w obrębie procedury czy podprogramu.

Całej pracy kalkulatora towarzyszą komunikaty o ewentualnych błędach. Komunikaty te to nic nie mówiące SYNTAX ERROR czy tylko ERROR, ale podają dokładnie rodzaj błędu i miejsce jego wystąpienia. Ponadto, gdy użytkownik zapomni jakich argumentów należało użyć do jakiejś funkcji, to zawsze może skorzystać z wbudowanego katalogu komend, który w sposób jasny i zwięzły wyjaśnia sposób użycia instrukcji i wymaganych argumentów. Kalkulator posiada możliwość sprawdzenia poprawności działania klawiatury oraz wszystkich wewnętrznych struktur - SELF-TEST. Prawidłowe funkcjonowanie objawia się komunikatem OK-28S. Możliwy jest też SYSTEM HALT przerywający zawieszone programy i RESET kalkulatora powodujący przywrócenie pierwotnej konfiguracji. Do kalkulatora można zakupić termiczną drukarkę mozaikową HP82240A. Sprzężenie z nią jest bezprzewodowe. Kalkulator emituje promieniowanie podczerwone, które odbierane jest przez czujnik drukarki. Drukarka posiada 2 szybkości pracy: wolne przy użyciu baterii i szybkie przy użyciu konwertora sieciowego.

Ponieważ kalkulatorów nie kupuje się wyłącznie na dziś, ale i z myślą o jutrze nie należy się więc przerażać olbrzymimi możliwościami HP-28S. Z czasem dojdzie się do ich pełnego wykorzystania, a jeżeli nawet będziemy wykorzystywać tylko kilka opcji np. grafika i statystyka, to przyjemnością będą szybkie i dokładne wyniki. Tak więc przed zbliżającą się Gwiazdką zastanówmy się czy naprawdę potrzebujemy superkomputer bez specjalistycznego oprogramowania, czy też kalkulator z dobrym i pełnym oprogramowaniem oraz z literaturą, zawierającą listingi programów, nie będzie wystarczającą alternatywą.

falcon

PRZENOŚNY TŁUMACZ

Wyobraź sobie, że jesteś obywatelem niemieckim, który idąc pewnego dnia ulicą spotyka dziwnie uśmiechniętego obcokrajowca. Ten bierze do ręki małe, elektroniczne urządzenie, przybliża je do ust i powoli doń przemawia: „Con you tell me where I can buy some sauerkraut?" (Czy mógłby mi pan powiedzieć, gdzie kupić kiszoną kapustę?).

Co powinieneś zrobić?
a) Uciekać
b) Wezwać policję
c) Słuchać uważnie, co mówi to urządzenie po niemiecku: „Konnen Sie mir bitte sagen, wo ich Sauerkraut kaufen kann?"
Najrozsądniejszą jest trzecia odpowiedź. Ten człowiek przed tobą to turysta, który próbuje poradzić sobie za pomocą techniki.

Wspomniane urządzenie jest pierwszym w świecie przenośnym tłumaczem — mieszczącym się w ręku komputerem tłumaczącym jeden mówiony język na inne. Ten zasilany bateriami, ważący niespełna 2 kilogramy produkt nazywa się „Voice" (Głos) i jest wytworem amerykańskiej firmy Advanced Products and Technologies, specjalizującej się w dodatkach dla podróżnych.

Kiedy Voice ukazał się w USA pod koniec kwietnia tego roku — cena 1500 $ — był w stanie tłumaczyć mówiony angielski na włoski, niemiecki, francuski i hiszpański. Są dostępne osobne moduły pamięci (cartridges) dla każdego z tych języków, które można wymieniać w zależności od państwa, w którym znajduje się użytkownik.

Voice miał być wprowadzony na rynek europejski wkrótce po swym amerykańskim debiucie, wyposażony w moduły „konwertujące" włoski, niemiecki, francuski i hiszpański na angielski.

Urządzenie to pracuje w oparciu o prawnie zastrzeżony procesor i sztuczną inteligencję. „Ożywia" się na dźwięk słownego polecenia i produkuje głos przez wbudowany głośniczek. Na wypowiedzlane przez właściciela zdanie odpowiada tym samym zdaniem w innym języku. „To cię słucha, a potem mówi" powiedział Steve Rondel, prezes Advanced Products. Twierdzi on, że choć Voice posługuje się „nieco chrypliwym dialektem komputerowym, to jednak osoba mówiąca danym językiem zrozumie go bez problemu".

Ten produkt posiadający blisko 0.75 MB pamięci, jest w stanie rozpoznać i odpowiedzieć na ponad 2000 fraz — przede wszystkim prostych zdań, zwykle zawartych w tradycyjnych rozmówkach obcojęzycznych. Voice posiada również 16 liniowy ekran, na którym wyświetla przeliczenia walutowe i inne informacje — oczywiście po podaniu słownego polecenia.

Jego najbardziej dostrzegalnym ograniczeniem jest jednostronna translacja: po przełożeniu pytania angielskiego na niemieckie nie może przetłumaczyć niemieckiej odpowiedzi na angielską. Stąd, jeśli nawet „tubylec" zrozumie komputer, to jego użytkownik może nie zrozumieć odpowiedzi. Steve Rondel twierdzi jednak, iż większość podstawowych kontaktów turystycznych polega na podawaniu kierunku, a tu wystarczy pokazywanie palcem, znacząca mina i prosty słownik — użytkownik z pewnością da sobie radę. Na pytanie kiedy będą osiągalne dwukierunkowe translatory, Steve odpowiedział, że mają już gotowe technologie, ale te wymagają bardzo szybkich procesorów, które są zbyt duże i kosztowne by je montować w urządzeniach przenośnych. W każdym razie jest przekonany, iż obcokrajowcy będą mogli swobodnie porozumiewać się ze sobą za pomocą „czarnych pudełek" już całkiem niedługo.

Na podstawie tygodnika „Newsweek" opracował (wist)

Żegnaj monitorze!?

U nas na razie bez niego nikt nie wyobraża sobie sprawnie działającego zestawu komputerowego. Szklany ekran, długa rura kineskopu i obowiązkowa obudowa. A wszystko to waży i, nawet zmniejszone, zajmuje sporo miejsca. Monitor, czy też przyłączony do komputera telewizor, jest nadal kulą u nogi prawdziwie przenośnego elektronicznego zestawu osobistego.

Ten standard się zmienia. Juz do obowiązkowego wyposażenia podróżującego po świecie zachodniego reportera należy komputerowa maszyna do pisania wielkości arkusza papieru formatu A4. Złożona nie jest grubsza od typowej książki. Tekst pojawia się na ekranie zamontowanym w wieczku urządzenia. Sekretem miniaturyzacji jest zastosowanie płynnego kwarcu. Litery wyczarowywane są więc na podobieństwo cyfr ukazujących się na naszych podręcznych zegarkach elektronicznych. Latem ubiegłego roku japońska firma Sharp wypuściła pobudzający marzenia posiadaczy komputerów lekki, superpłaski ekran przeznaczony do współpracy z profesjonalnymi i domowymi zestawami elektronicznymi. Ale wyzwanie rzucone telewizyjnej tradycji było jeszcze zbyt słabe. Wybredni stwierdzali wszak, zgodnie z prawdą, że z tej próby sił z kwarcową płytą wytwarzającą dzięki płynnym kryształom tylko czarno-białe obrazy, kolorowy kineskop wyszedł jeszcze obronną ręką. Nikły ciężar urządzenia nie mógł być jeszcze atutem w rozgrywce o przyszły kształt systemu obrazowania.

Dopiero we wrześniu amerykański magazyn „Newsweek" doniósł, iż Sharp nie zrezygnował z walki. W laboratoriach koncernu w Osace zaprezentowano bowiem coś, co z pewnością już w najbliższym czasie zrewolucjonizuje komputerową wizualizację i technikę telewizyjną. Tym czymś jest kolorowa wersja urządzenia sprzed roku czyli Color Liquid Crystal Display Screen w skrócie LCD. Zdaniem rzecznika prasowego japońskiego potentata (Sharpa uważa się w obecnej chwili za wiodącego wytwórcę elektronicznych cudów) ekran wyświetlający kolorowe obrazy przy pomocy płynnych kryształów kwarcu już teraz dorównuje jakością wizualizacji najlepszym monitorom kineskopowym. Badania i doskonalenie systemu będą trwały, zanosi się więc na ogromny przewrót, którego zasięg trudno w tej chwili sobie wyobrazić.

Ekran Sharpa może wytworzyć aż 512 kolorów i w pierwszej kolejności kusić będzie miliony zasobnych w gotówkę posiadaczy komputerów. Z całą pewnością następnym krokiem będzie wbudowanie japońskiej nowości do elektronicznego układu współczesnego telewizora. W efekcie powstanie odbiornik, który będzie sobie można powiesić na ścianie niczym obraz. Cała ich gama od maleńkich po ogromne przeznaczone do dużych pomieszczeń, ma zostać zaprezentowana już w roku 1989.

Na razie Sharp oferuje dwa modele swoich kwarcowych ekranów. Oba mają przekątną 14 cali (355,6 mm). Pierwszy przeznaczony jest do odbioru cyfrowych impulsów telewizyjnych i może być stosowany na przykład jako wizualizator obrazów ruchomych z cyfrowych magnetowidów. Drugi zaś skonstruowany został do współpracy z klawiaturami komputerowymi. Na razie cena nowości jest dość wysoka. W Stanach Zjednoczonych kwarcowe ekrany 14-calowe powinny być już sprzedawane wiosną 1989 roku za 1500 dolarów.

Sami Amerykanie jednak też nie zasypują gruszek w popiele i za 18 miesięcy, jak donosi „Newsweek", również włączą się do rynkowej rywalizacji z Japończykami. Ich działania zmierzają również w kierunku uniwersalizacji komputerów, w stronę uczynienia z nich podręcznych przyrządów każdego szanującego się człowieka interesu, naukowca, czy dziennikarza. Do problemu eliminacji uciążliwych monitorów telewizyjnych podeszli oni jednak zupełnie inaczej niż Japończycy. Spółka Reflection Technology w Cambridge w stanie Massachusetts spojrzała na zagadnienie bardziej konwencjonalnie, po prostu maksymalnie miniaturyzując znany wszystkim ekran.

Urządzenie ochrzczone mianem handlowym Private Eye (Prywatne Oko), którego prototyp przedstawiono właśnie dziennikarzom za Atlantykiem, ma masę około 2 uncji — 62,2 g, może więc być śmiało noszone, jak reklamuje firma, w każdej kieszeni, niczym podręczny kalkulator. Z przedmiotu o wymiarach 1 na 1,2 na 3,2 cala (25,4 mm na 30,48 mm na 81,28 mm) wyłania się okienko mikroekranu. Przy pomocy kabla przyłączonego do jakiegokolwiek komputerowego banku danych, klawiatury, czy innego sprzętu elektronicznego, w szklanym okienku Prywatnego Oka zjawiają się wedle woli kolumny cyfry wykresy, rysunki czy tekst. Private Eye jest więc super zminiaturyzowanym monitorem wytwarzającym obrazy o wysokim standardzie, takie jak te, które otrzymujemy na ekranie standardowego odbiornika o przekątnej 12 cali (304,8 mm). Pod warunkiem oczywiście, iż do Prywatnego Oka zbliżymy maksymalnie nasze własne. W sumie na ekranie mieści się 25 wierszy tekstu (w każdym wierszu po 80 znaków).

Za rok z okładem Reflection Technology wprowadza więc do akcji coś, co rozwiązać ma po części problem posługiwania się komputerami w każdej sytuacji. W przyszłości cienki przewód zastąpiony powinien być, jak zapewnia szef firmy, łącznością radiową, czy podczerwienią. Wyobraźmy sobie zatem podróżującego samolotem handlowca, któremu nagle potrzebne będą dane z centralnego komputera jego przedsiębiorstwa. W takim wypadku wystarczy połączyć się telefonicznie z pokładu maszyny z odpowiednim numerem na ziemi (tego rodzaju usługi zapewnia już kilka powietrznych przewoźników) wyjąć z kieszeni Prywatne Oko i za pomocą serii sygnałów dźwiękowych rzucić na miniekran potrzebne informacje.

Jest to jedno z wielu tysięcy możliwych zastosowań Private Eye. Reflection Technology spodziewa się zamówień przede wszystkim z kręgów ludzi interesu. Ich praca wymaga ciągłego przemieszczania, a oni nie są w stanie z oczywistych powodów wozić ze sobą całego komputerowego oprzyrządowania łącznie z pełnoskalowymi monitorami. Klientami firmy kierowanej przez Allena Beckera powinni być również dziennikarze, którym Oko zapewni w każdej chwili potrzebne dane z komputerowych zasobów.

Cena wahać się ma od 50 do 2000 dolarów w zależności od wyposażenia dodatkowego, takiego jak na przykład system integracji z telefonem. Także od wielkości zamówień. Przedsiębiorstwa skłonne przejść na system Private Eye w całości, mają ponoć zagwarantowane poważne obniżki.

Czy to wszystko oznacza całkowite i definitywne pożegnanie z klasycznym monitorem telewizyjnym dołączonym do komputerowej klawiatury? Na razie nikt tego sobie nie może wyobrazić. Z dużą dozą prawdopodobieństwa można jednak przewidzieć ich powolny zmierzch w najbliższych latach szczególnie w świecie profesjonalnej informatyki. Nam, amatorom służyć wszakże będzie jeszcze długo. Kineskopowa lampa ma w każdym razie w naszej części Europy zapewnioną przyszłość.

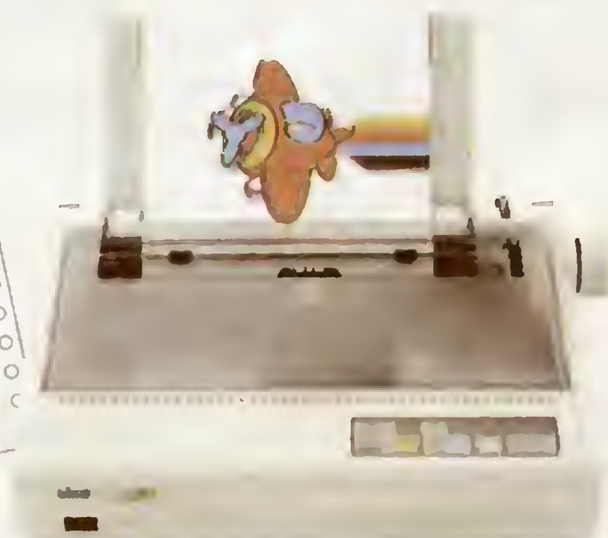
Wojciech Łuczak

Wszechstronna

i do tego kolorowa

star

LC-10 Colour

Druk kolorowy: LC-10 colour drukuje w 7 kolorach! Po założeniu kasety z czarną taśmą, drukuje również na czarno.

Najwyższy poziom technologii japońskiej: funkcja „Paper Park": możliwość stosowania pojedyńczych stron oraz papieru z perforacją.

Szeroki wybór zestawów znaków: 8 różnych krojów wbudowanych w drukarkę i znaki ASCII/IBM; wersja Commodore C-64/128; znaki dowolnie programowane.

Łatwość użytkowania: Kilkanaście funkcji wybieranych za pomocą przycisków na obudowie.

Szybkość druku: 120 lub 144 zn/sek w trybie standart; 30 lub 36 zn/sek w trybie korespondencyjnym.

Pełna oferta: Oprócz LC-10 colour oferujemy Państwu również wszystkie pozostałe modele drukarki STAR.

LC-10 — najpopularniejsza drukarka świata!	DM 450
LC 24-10 — NOWOŚĆ! dostępna dla każdego 24-igłowa!	DM 770
NX-15 — sprawdzona, Nr 1 w Polsce!	DM 700
SG-15 — taśma na szpulkach, 16 KB pamięci!	DM 700
NR-15 — profesjonalna, 240 zn/sek!	DM 1200
NB 24-15 — szybka 24-igłowa, 216 zn/sek!	DM 1350
LS-03 — laserowa, 8 stron/min, 1 MB pamięci!	DM 4500

Koszty przesyłki: DM 40; kabel: DM 20

Wyłączny autoryzowany przedstawiciel na Polskę:

ABC Data
peripherals & computer systems

star **Twoja drukarka.**

ABC Data Im- und Export GmbH
Augustastraße 40. 5300 Bonn 2, RFN
tel. 0228/35.44.80.-90. telex 88.55.66

ABC Computersystems
Alt Moabit 80
1000 Berlin 21
tel. 391.50.99
Telex 181.365

ABC Data GmbH
Ditmar-Koel-Str. 13
2000 Hamburg 11
tel 31 40.03
Telex 21.66.002

BAŚŃ O KOSMOSIE

Fot. Roman Sumik

Rozmowa z Krzysztofem Gradowskim, reżyserem, autorem filmów o przygodach profesora Ambrożego Kleksa — „Akademia pana Kleksa" i „Podróże pana Kleksa" znane są chyba wszystkim dzieciom. Już za kilka dni na ekrany kin wejdzie „Pan Kleks w kosmosie".

Fot. L. Dzikowski

— Dlaczego profesor Ambroży Kleks, mając do wyboru tak wiele pięknych baśniowych krain, wybrał się w kosmos, w świat komputerów, elektroniki i... przedziwnych stworów „nie z tej Ziemi"?

— Ten kierunek podróży pana Kleksa wymyśliły dzieci. Po filmie „Podróże pana Kleksa" zamierzałem rozstać się z tą filmową przygodą. Ze względu na stopień komplikacji technicznych nie wyobrażałem sobie ekranizacji „Triumfu pana Kleksa", trzeciej części trylogii napisanej przez Jana Brzechwę.

I wtedy, nastąpiło coś, co było dla mnie zupełnie nową przygodą w kontakcie z widzami. Zostałem zasypany wielką liczbą listów. Przyszło ich kilkadziesiąt tysięcy. Sam trochę przyczyniłem się do wywołania tej burzy, bo w programie — ulotce do filmu „Podróże pana Kleksa" zwróciłem się do widzów z pytaniem, czy ta opowieść powinna być kontynuowana. Myślałem wówczas o serii telewizyjnych spotkań z Kleksem, w formie promocji dla dwóch poprzednich filmów. Tymczasem z listów wynikało, że dzieci chcą, aby pan Kleks poleciał w kosmos. I wówczas Zespół Filmowy „ZODIAK" zamówił u mnie taki scenariusz.

— Skoro przyjął Pan to zamówienie, to przypuszczam, że uznał Pan za słuszny ten właśnie kierunek wojaży pana Kleksa. Jako artysta ma Pan przecież prawo wyboru.

— Ja pojmuję swoją funkcję jako rodzaj działalności usługowej. Jestem oddany do dyspozycji widza. Kino sztuką bywa bardzo rzadko. Zdarzają się oczywiście arcydzieła, ale pojawiają się raz na parę lat.

Jeżeli natomiast chodzi o mój pogląd na to, czy kosmos jako kierunek podróży Kleksa był najwłaściwszy, to muszę przyznać, że specjalnie się nad tym nie zastanawiałem. Mnie kosmos fascynuje tak, jak moją córkę i miliony innych dzieci. W ogóle świat współczesnej techniki, elektroniki jest dla mnie nowym rodzajem magii. Nie jestem elektronikiem ani matematykiem, nie potrafię spojrzeć na ten świat jak inżynier, a więc widzę w

nim działalność niepojętych sił, które powinny być poddane ocenom humanistycznym.

Wydaje mi się, że dzieci właśnie w ten sposób pojmują kosmos. Dla nich jest to nowy rodzaj baśni. Motywy takie jak tajemnicze zamki, wróżki, smoki, zostały w pewnym sensie wyeksplorowane, (choć pojawiają się echem na przykład w programach gier komputerowych). Na nikim nie zrobi dziś wrażenia tajemnica zamku w Karpatach. Teraz w Karpaty podróżuje się z wycieczką Orbisu. Kosmos natomiast, w wyobraźni dziecka jest miejscem, w którym bohaterów jego opowieści spotkać mogą nieprawdopodobne przygody.

— Czy uważa Pan, że wejście najnowocześniejszej techniki do literatury dziecięcej jest czymś zupełnie nowym, czy jedynie kontynuacją dawnych form i treści?

— Myślę, że mitologia kosmosu stwarza nowy sposób spojrzenia na sprawy ludzkie. Jeżeli mówimy o Ziemi w kategorii planety i widzimy, że jest ona umieszczona w jakimś ogólnym systemie, to troszeczkę inaczej traktuje się pojęcie wspólnoty międzyludzkiej. Nagle dostrzegamy — i sądzę dziecko odczuwa podobnie — ze nasz świat, to jeden wspólny organizm. Że nie jest to szereg zupełnie odrębnych państw, które mogą toczyć ze sobą wojny. Wobec niewiadomej, jaka czeka nas we wszechświecie, ludzie powinny się zjednoczyć. I to przesłanie wydaje mi się bardzo wartościowe.

— To Pańska wizja. Częściej jednak mamy do czynienia z zupełnie przeciwną filozofią pojmowania kosmosu. W „Gwiezdnych Wojnach" jest on jedną wielką areną walki.

— Można dyskutować, czy treści zawarte w filmach Lucasa i Spielberga są właściwe. Czy transponowanie pewnych, dosyć już wytartych fabuł i schematów fabularnych na opowieści o kosmosie jest celowe. Mnie fascynuje w tych filmach technika i sposób organizowania widowiska dla publiczności.

W „Kleksie w kosmosie" widz nie zobaczy wojujących społeczeństw. Jest to film o odpowiedzialności za drugiego człowieka. Zostaje uprowadzona dziewczynka, i cała klasa próbuje ją uratować. Pan Kleks jest traktowany nieco instrumentalnie. To po prostu dobry przyjaciel, który pomaga dzieciom.

Bardzo ważne jest powiedzenie młodym ludziom — właśnie teraz — o czymś takim, jak partnerstwo międzyludzkie. Nastąpiła ogromna dezintegracja. Ludzie są rozproszeni, skłóceni, patrzą na siebie wilkiem. Już w najmłodszych klasach zaczyna' się rywalizacja, inspirowana oczywiście przez rodziców. Dzieci są ze sobą w pewnej wewnętrznej niezgodzie. Kleks robi krok w kierunku wzajemnego zrozumienia, odpowiedzialności za partnera.

— Pan wykorzystuje najnowocześniejszą technikę do propagowania idei głęboko humanistycznych. Czy „Bajtek", będący pomostem pomiędzy młodym człowiekiem, a tą techniką jest w stanie — Pańskim zdaniem — podołać przesłaniu tej idei?

— „Bajtek" zachwycił mnie sposobem podania tego, co było dla mnie „abrakadabrą". Można wyobrazić sobie, że pismo o komputerach to brulion, w którym znajdują się wyłącznie schematy i programy. W przypadku „Bajtka" jest przeciwnie. Waszą ofertę myślową i plastyczną, sposób rozmowy z czytelnikiem uważam za niesłychanie współczesny. Przede wszystkim, „Bajtek" jest pierwszym pismem przeznaczonym dla młodego odbiorcy, które traktuje go po partnersku. Nie jest to „Płomyk", który mówi: „no to małe dzieci, teraz siadajcie, a my, starsi opowiemy jak to powinno wszystko wyglądać". Lansujecie młodych ludzi, którzy chcą rozmawiać z jeszcze młodszymi, także na zasadzie pewnej wspólnoty.

Poprzez „Bajtka" zrozumiałem, na czym polega zabawa z komputerem. Że komputer to po prostu maszyna, taka jak wiele innych, która ma służyć człowiekowi. I że spotkanie z nim to wspaniała przygoda, ale jedynie przygoda, jak wiele innych przygód w życiu człowieka.

W wyniku konkursu na pomysł robota występującego w filmie, niespodziewanie okazało się, że większość dzieci chciała, aby nosił on imię „Bajtek". Podjąłem tę propozycję bo wydaje mi się, że „Bajtek" znalazł dobry sposób kontaktowania się ze swoim czytelnikiem, a moim zadaniem jako twórcy filmowego, jest znalezienie pomostu łączącego ekran z widownią.

— Czy możemy liczyć na następne spotkanie z panem Kleksem?

— Uważam, ze lepiej rozstawać się z widzem z pewnym uczuciem niedosytu, niż przeciwnie. Jan Brzechwa jest dla mnie nie tylko autorem, ale także inspiratorem pewnego stosunku do dziecka, patrzenia na świat. On — jako jeden z niewielu w polskiej twórczości literackiej dla dzieci — podjął trud edukacji poprzez zabawę. Nie transmisji treści pedagogicznych na siłę, nie kształtowania modelu wychowawczego na zasadzie oleju wlewanego do głowy. Przy okazji zabawy słownej, sytuacji fabularnej oferuje dzieciom pewien system wartości.

Trzecia część przygód pana Kleksa jest przygodą nie opisaną przez Jana Brzechwę. Wynika jednak z jego przesłania. Wydawało mi się, że pewne filmowe wątki zostały zawieszone w próżni. Trzecia część spłata je i pozwala traktować te trzy filmy jako pewną zamkniętą całość. Myślę, że naruszenie tej całości byłoby eksploatacją ponad wytrzymałość materiału.

Rozmawiał
Roman Poznański

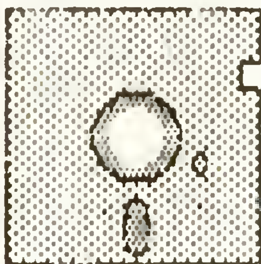

Fot. Krzysztof Gradowski

To Melo Śmiacz z ciemnego boru, to Melo Śmiacz pełen humoru. Wróg ponuraków, przyjaciel ptaków, postrach wampirów i nocnych mar!

	GIEŁDA „BAJTKA" (tys.zł)	PEWEX BALTONA (USD)	RFN (śred.) (DM)
SINCLAIR			
ZX-Spectrum 48 k	125	115	90
ZX-Spectrum plus	160	—	99
ZX-Spectrum + 2	260	—	180
ZX-Spectrum + 3	325	—	280
TIMEX 2048	165	146	—
COMMODORE			
C-64C	300	219	275
C-128	400	299	399
C-128 D	900	—	777
Magnetofon 1530, 1531	70	48	40
Stacja dysk. 1541	310	—	315
Stacja dysk. 1570	345	—	369
Stacja dysk. 1571	360	299	495
Drukarka MPS 801	210	—	—
Drukarka MPS 803	270	—	—
AMIGA 500	1,4	—	888
C-16	120	—	90
ATARI			
65 XE	170	125	100
130 XE	200	199	199
Stacja dysk. 1050	260	185	299
LDW 2000 Super	360	199	—
XC-12	60	48	48
AMSTRAD			
464 mono monitor	650	—	320
464 kolor monit.	725	—	450
6128 mono monit.	895	—	689
6128 kol. monit.	1.0	—	777
PC 1512 SD MM	1.5	—	889
Dyskietki 3"	5	—	4–9
Dyskietki 3 5"	2.8	—	3–9
Dyskietki 5.25"	0.9–1 5	—	0.6
Joystick	6–15	4–9	6–25

Sklep BAJTKA w Bytomiu
ul. Koniewa 6 tel. 81-57-01

ZX-Spectrum 48 K	130.000
ZX-Spectrum plus	175.000
ZX-Spectrum + 2	280.000
SEIKOSHA GP-50S	120 000
Commodore 64	240–270.000
Commodore 128	380.000
Commodore 128 D	—
AMIGA 500	—
Commodore 16	120.000
Commodore 116	100.000
Commodore +4	165.000
Magnetofon 1530	50–60.000
Stacja dysków 1541	270.000
ATARI 65 XE	190.000
ATARI 130 XE	260–290.000
XC-12	60–65.000
Stacja dysków 1050	240–270.000
LDW 2000 Super	270.000
464 mono	340.000

INDYWIDUALNY BANK DANYCH

Radosław Dubella, lat 15. Posiada mikrokomputer C-64, magnetofon, dwa joysticki, około 1500 programów i gier. Proponuje wymianę doświadczeń oraz gier. Adres: 75-347 Koszalin, ul. Władysława IV 58a/37.

Marcin Pośpiech, uczeń lat 11. Posiada ZX Spectrum 48 KB oraz magnetofon Panasonic. Zainteresowania: informatyka, sport i plastyka. Oprogramowanie: gry i programy użytkowe. Nawiążę kontakt w sprawie wymiany informacji o grach, proponuje wymianę gier. Adres: 53-404 Wrocław, ul. Stalowowolska 4/7.

Krzysztof Pawłowski, uczeń lat 15. Posiada Atari 800 XL oraz około 200 programów. Proponuje wymianę doświadczeń i programów. Adres: 98-300 Wieluń, ul. Kopernika 13.

Wiesław Albrant, pragnie nawiązać kontakt listowny z posiadaczami Atari 800 XL lub 65 XE w celu wymiany programów a głównie doświadczeń w dziedzinie zastosowania małych mikrokomputerów do półprofesjonalnych zadań w projektowaniu, obliczaniu konstrukcji. Adres: 01-926 Warszawa, ul. Kwitnąca 8 m 13.

Justyna Łaszewska, lat 10. Uczennica Szkoły Muzycznej I-go stopnia. Posiada Commodore+4, joystick, magnetofon 1531 i telewizor. Proponuje wymianę gier i programów użytkowych. Adres: 81-704 Sopot, ul. Kościuszki 9 m 2.

Jarosław Żarczyński, uczeń lat 17. Posiada Commodore VC-20, magnetofon 1531, telewizor w systemie Pal-Secam. Programy: użytkowe — matematyka, fizyka, gramatyka, oraz gry. Adres: 11-200 Bartoszyce, ul. Nad Łyną 9/16.

Krzysztof Kraska, lat 14. Komputer: Commodore C-128, programy muzyczne, użytkowe oraz sporo gier. Zainteresowania informatyka i elektronika. Proponuje wymianę programów literatury oraz doświadczeń (szczególnie programy graficzne na drukarkę). Adres: 66-400 Gorzów Wlkp., ul. Walczaka 15a/1.

Irena Kledroń, studentka lat 20. Posiada Atari 800 XL, magnetofon XC 12. Nawiążę korespondencję w celu wymiany literatury, doświadczeń i oprogramowania. Korespondencja w języku polskim. Adres: 735-64 Havirov-Sucha, CSSR, ul. Srazarmovska 13.

Tomasz Karaśkiewicz, uczeń LO, 17 lat. Posiada komputer Amstrad-Schneider 464. Oprogramowanie: programy użytkowe, edukacyjne oraz gry. Proponuje wymianę programów oraz doświadczeń. Adres: 99-300 Kutno, ul. Zamoyskiego 9/64.

Ziemowit Ogrodowski, uczeń 14 lat. Posiada mikrokomputer C 16 + 64 kb, magnetofon 1531. Oprogramowanie: około 100 programów. Proponuje wymianę programów z użytkownikami C-16 z powiększoną pamięcią do 64 kb. Adres: 63-500 Ostrzeszów, ul. Bolesława Śmiałego 5.

Marek Adamus, inżynier mechanik. Posiada mikrokomputer Atari 800 XL, magnetofon XC 12. Zainteresowania: radioelektronika. Oprogramowanie: około 100 gier oraz programów użytkowych. Proponuje wymianę oprogramowania, literatury i doświadczeń. Adres: 41-908 Bytom, ul. Nowa 19a/6.

Drogi Bajtku!

Na listy Czytelników odpowiada Marek Waligórski

Jestem posiadaczem mikrokomputera Timex 2048 i chciałbym go wykorzystać do współpracy z drukarją D-100. Problem tkwi w tym jak to uczynić? Prosiłbym o poradę praktyczną, o rodzaj interfejsu, który można byłoby wykorzystać do współpracy oraz sposobu jego podłączenia. Czy można do tej współpracy wykorzystać wyjście manipulatora?

(nazwisko i adres do wiadomości redakcji)

Drukarka D-100 powinna byc obsługiwana przez protokół transmisji standardu Centronics i tego typu interface jest potrzebny. Na rynku znaleźć można przynajmniej kilka typów takich interface'ów. Wszystkie one są podłączane do szyny krawędziowej komputera — podłączenie przez gniazdo joysticka nie jest możliwe chociażby z tego względu, że w przypadku łącza Centronics zachodzi transmisja równoległa.

Kłopotem w przypadku drukarki D-100 jest „problem kabelka". Zarówno drukarka, jak i kabel od niej posiadają nietypowe gniazda i wtyki. Dodatkowym problemem jest oprogramowanie transmisji danych do drukarki, zwłaszcza w trybie graficznym. Należy je wykonać samemu. Jako ciekawostkę mogę dodać, że również autorzy oprogramowania Elwro 800 Junior nie uporali się z tym problemem (D-100 przyjęto jako standardową drukarkę dla tego komputera); w komputerze tym drukarka działa poprawnie tylko z poziomu języka BASIC.

Po niedawnej zmianie komputera na „klon" PC starałem się odnaleźć oprogramowanie pozwalające mi na kontynuację pracy rozpoczętej na Atari 800XL. Zaopatrzyłem się w Primt Shop, Lattice C, Turbo Pascal — pierwszy z tych programów to praktycznie to samo, pozostałe dwa kompilatory różnią się co prawda znacznie w obsłudze od ich odpowiedników na Atari — ale też, jak się zdołałem zorientować, możliwości programisty są też dużo większe. Dobre gry dla PC jest znacznie trudniej znaleźć niż to jest w przypadku Atari. Ale moje pytanie dotyczy jeszcze jednego języka programowania. Próbowałem swoich sił w Polskim Logo na Atari. Obecnie znajomy udostępnił mi Dr Logo dla IBM PC. Mam opis tego języka zamieszczony w „Bajtku" (3/ /88). Opis ten zawiera jednak tylko różnice pomiędzy Dr Logo i Logo dla Amstrada. Jak się przedstawiają różnice Dr Logo i Logo dla Atari 800XL? Czy dostępna jest polska wersja Dr Logo?

Michał Rachoń
(adres do wiadomości redakcji)

Trudność w zdobyciu dobrych gier dla komputerów PC wynika z profesjonalnego charakteru samego komputera, w związku z czym gry rozpowszechniają się znacznie wolniej od programów użytkowych i narzędziowych. Obecnie sytuacja ta ulega zmianie w związku ze znacznym wzrostem zakupów PC przez indywidualnych nabywców.

Jak dotąd nic nie słychać o spolszczonej wersji Dr Logo dla IBM PC, jakkolwiek przeróbki tej dokonano w przypadku Dr Logo dla komputerów Amstrad.

Dr Logo jest w ogólności językiem znacznie bardziej rozbudowanym od Atari Logo. Lista procedur zamieszczonych w artykule „Doktor nareszcie z dyplomem?" pozostaje w zasadzie także listą rozszerzeń Dr Logo w stosunku do Logo na Atari. Pełną listę procedur Dr Logo wraz z objaśnieniami można uzyskać wpisując HELP jako pierwszą komendę po uruchomieniu interpretera.

„Przesiadka" na Dr Logo nie wiąże się jednak z samymi korzyściami. Dr Logo dysponuje tylko jednym żółwiem; nie można definiować jego kształtu ani nadawać mu stałej prędkości. Powoduje to, że programowanie animacji jest w Dr Logo znacznie bardziej utrudnione.

Czy system operacyjny GEOS może byc uruchomiony również na starej wersji C-64? Jakie programy użytkowe oprócz edytora grafiki i graficznego edytora tekstów działają w tym systemie?

Krzysztof Kobzdej
Sopot

GEOS działa bez zastrzeżeń dla wszystkich wersji C-64. Biblioteka programów użytkowych dla tego systemu stale wzrasta — co jest usprawiedliwione jego wartością dla użytkownika. M.in. opracowano GEOPUBLISH — program z serii DTP, oczywiście znacznie uproszczony w stosunku do standardu Ventura Publisher, niemniej dość bogaty jak na możliwości C64; GEOCALC — arkusz kalkulacyjny; GEOFILLE — program obsługi bazy danych. Szerszy opis i dłuższą listę programów znaleźć można w numerze specjalnym „Bajtek" — tylko o Commodore". Zachęcam do lektury.

Posiadam mikrokomputer Atari 130XE. Przeglądając „Bajtka" i „Komputer" nie znalazłem odpowiedzi na następujące pytania:

1. Który z translatorów: C, Pascal, Action! jest najszybszy (domyślam się, że Action!, ale chodzi mi głównie o dwa pierwsze);

2. Czy po skompilowaniu szybkość wykonywania programu napisanego w tych językach jest taka sama (jeżeli nie, to w którym najszybciej się odbywa)?

3. Który z tych języków jest najbardziej przydatny w pisaniu gier?

4. Czy języki te dostępne są na cartridge'u?

Marcin Wojtasik
os. Sikorskiego 3/18
28-100 Busko Zdrój

Nie ma większego sensu porównywanie prędkości generowania kodu wynikowego w przypadku wymienionych kompilatorów dla Atari. Nie ma ona bowiem większego wpływu na tempo pracy z tymi programami, skoro np. Kyan Pascal wymaga przy kompilacji zamiany dyskietki, zaś Action! na cartridge'u — oczywiście nie. Action! jest jedynym z tych kompilatorów wydanym na cartridge'u, i w tej wersji praca z nim jest niewątpliwie najefektywniejsza.

Do pomiaru szybkości realizacji programów wynikowych opracowano szereg standardowych testów tzw. Benchmarks, pozwalających na orientacyjne porównanie prędkości realizacji wybranych instrukcji. Większość tych testów dotyczy jednak programów nie wykonujących operacji graficznych, które zajmują lwią część czasu w programach gier. Proponuję przeprowadzić proste testy we własnym zakresie, uwzględniające kluczowe obliczenia i operacje graficzne planowanej gry. Osobiście stawiam na Action!, który pod względem szybkości sprawia korzystne wrażenie, a poza tym został zaprojektowany specjalnie dla Atari i zapewnia dobry dostęp do aparatu grafiki tego komputera.

Przy świadomym i rozważnym wykorzystaniu C daje również możliwość tworzenia szybkich programów, zwłaszcza w porównaniu z Pascal-em. Odbywa się to jednak moim zdaniem ze szkodą dla czytelności programów i dlatego nie polecam C, o ile nie jest Pan doświadczonym programistą.

Uważam się za programistę „lepszego z tych przeciętnych" — z reguły jestem w stanie samodzielnie rozwiązać wszystkie swoje potrzeby w dziedzinie oprogramowania „na miarę". W codziennej praktyce (komputer klasy XT z dyskiem twardym 20MB i kartą Hercules) używam Turbo Pascal-a 3.0. Wprawdzie ostatnio pojawiło się kilka podobno lepszych języków programowania, w tym nowy Turbo Pascal, ja jednak jestem urodzonym konserwatystą i nie chciałbym zmieniać języka programownia, jeżeli nie będę do tego zmuszony. Jako argument służy mi fakt istnienia, bogatych bibliotek podprogramów dla wymienionego Pascala, głównie chodzi mi o Turbo Graphix Toolbox, które dobrze znam i z przyjemnością używam. A'propos — czy nie warto by pakietów z serii Toolbox rozpropagować na łamach „Bajtka"? Byłoby to sensowną kontynuacją artykułów poświęconych Turbo-Pascalowi.

Mam jeszcze pytanie istotniejsze dla mnie od ciekawości o plany wydawnicze redakcji. Dotyczy ono właśnie Turbo Graphix Toolbox. Pakiet ten umożliwia mianowicie tworzenie grafiki zarówno przy użyciu karty Hercules, jak i CGA. Zmiana typu grafiki odbywa się jednak na poziomie programu źródłowego — poprzez wymianę części programu zawartej na pliku GRAPHIX.SYS. Uniemożliwia to stworzenie programu, który sam rozpoznawałby rodzaj karty graficznej i do niej się dostosowywał. Czy redakcji znana jest jakaś metoda zlikwidowania tej niedogodności? Przeszkadza ona w wykonaniu oprogramowania działające na różnych egzemplarzach „klonów".

(nazwisko i adres do wiadomości redakcji)

Rozwiązanie jest możliwe nawet z poziomu języka źródłowego, wymaga jednak dokonania dużych zmian w pakiecie Turbo Graphix Toolbox. Najlepiej więc zrobić jego roboczą kopię, a następnie na niej dokonać niezbędnych zmian.

Jest oczywiste, że do programu należy włączyć obie wersje pliku GRAPHIS.SYS, tzn. GRAPHIX.IBM i GRAPHIX.HGO. W tym celu należy jednak nadać procedurom zawartym w tych plikach różne nazwy — choćby przez dodanie do nich przedrostków Ibm i Hgc. Teraz jednak zdezaktualizowały się wszystkie późniejsze odwołania do tych procedur. Każde z później występujących wywołań zastępujemy więc wywołaniem warunkowym, uzależnionym od wartości zmiennej logicznej Typ Karty. Zmienną tą zadeklarujemy w pliku TYPEDEF.SYS.

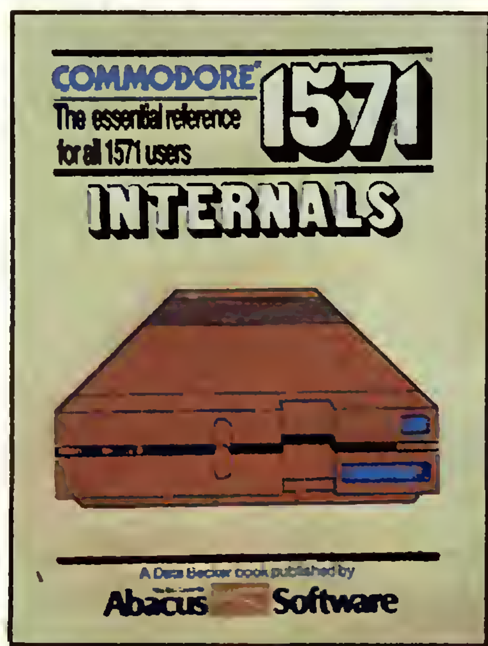
Pozostaje jeszcze problem rozpoznania, z jaką kartą mamy do czynienia i nadanie wartości zmiennej TypKarty. Czynimy to przez modyfikację procedury InitGraphic. Nowe funkcje boolowskie IbmHardwarePresent i HgcHardwarePresent pozwalają na jednoznaczne określenie, z którą kartą mamy do czynienia.

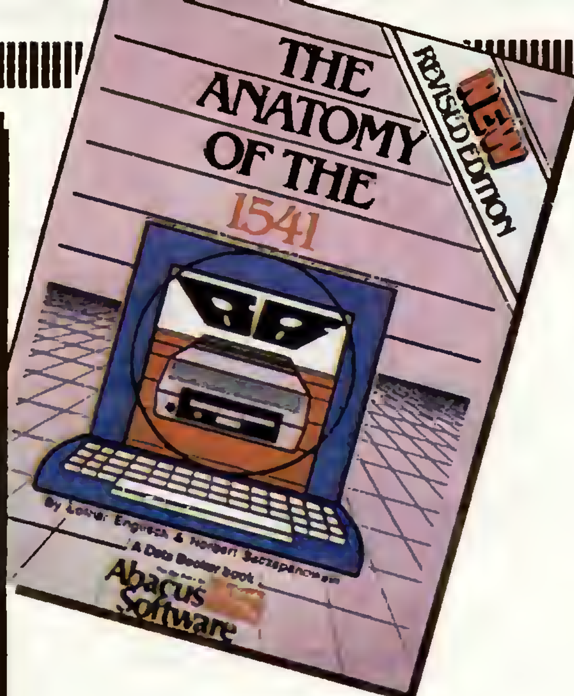
Jest również znacznie prostsze rozwiązanie problemu, które jednak pociąga za sobą stratę przewagi karty Hercules nad CGA, jaką jest rozdzielczość. Należy mianowicie przed uruchomieniem programu przełączyć kartę Hercules w tryb emulacji CGA. Można tego dokonać poprzez utworzenie pliku. BAT i użycie w nim programu COLOR.

Innym wyjściem z sytuacji jest użycie języka Turbo Pascal 4.0, który standardowo pozwala na użycie grafiki z rozróżnieniem karty graficznej. Firma Borland zapowiedziała wydanie pakietu Turbo Graphix Toolbox również w wersji dla Turbo 4.0 (w zwykłej postaci nie daje się on zastosować w tym języku).

Planujemy zamieszczenie materiałów poświęconych Turbo Graphix Too,box już w niedalekiej przyszłości.

Marcin Waligórski

Redakcja BAJTKA otrzymała do recenzji od firmy DATA BECKER dwie książki, które zainteresują zapewne właścicieli stacji dysków 1541 i 1571. Są to „1571 INTERNALS" oraz „ANATOMY OF THE 1541 DISK DRIYE" (wersja poprawiona i uzupełniona). Obydwie publikacje są adresowane zarówno do początkujących jak też zaawansowanych użytkowników tych stacji.

„1571 INTERNALS" tak samo zresztą jak i druga książka to licząca prawie 500 stron mapa pamięci i kompendium wiedzy o stosunkowo nowym jeszcze produkcie Commodore — stacji 1571. Autor, Rainer Ellinger, zaczyna swe omówienie od kompletnych podstaw — wyglądu urządzenia i przeznaczenia poszczególnych gniazd, przełączników, struktury dyskietki, definicji kanału transmisyjnego itp. Po „gałkologii" następuje wprowadzenie do BASIC i poleceń odnoszących się do sterowania pracą stacji dysków — wymienione są tu wszystkie odnośne instrukcje wraz ze składnią i przykładami. Dużą pomocą jest tu formuła przyjęta przez autora iż wszystkie polecenia są omawiane w odniesieniu do wersji BASIC 3,0 (a więc C-64, VIC-20) oraz BASIC 3,0 (rodzina C-16/C-116 i PLUS/4, C-128/128D). Duża ilość przykładów ułatwia zapoznanie się z poszczególnymi poleceniami.

Dwie odrębne części rozdziału i poświęcone są tworzeniu zbiorów sekwencyjnych I zbiorów o bezpośrednim dostępie (typu REL) i zawierają omówienie podstawowych zasad korzystania z tych plików danych. Również tu znajdują się przykłady, co prawda nieco bardziej skąpe anizeli w części poświęconej BASIC. Z następnych rozdziałów dowiadujemy się o rozkazach bezpośrednich (np. BLOCK-READ czy BUFFER-POINTER), strukturze ścieżki systemowej, organizacji zbiorów; wszystko to jest opisane językiem przystępnym, dość łatwym do przyswojenia.

Od rozdziału 3 zaczynają się wiadomości dla zaawansowanych — wczytywanie i wykonywanie programów w pamięci RAM stacji, tworzenie programów samouruchamiających się (zawierających znak „&" w nazwie zbioru), systemu CP/M, BIOS, o formacie MFM i GCR i wiele innych. Dodatkowo autor wspomina wielokrotnie o stacji 1570 tak więc i dla właścicieli tego modelu książka ta będzie pożyteczna.

Trzystustronicowy załącznik A zawiera dokładny wydruk ROM stacji 1571 wraz z komentarzami. Aby jednak użytkownik mógł sam zbadać ewentualne różnice w nowszych wersjach podano odpowiedni program pozwalający na przepisanie ROM stacji do RAM komputera (C--128). Dodatkowo w książce tej znalazły się także inne, prawdziwe perełki: lista błędów w DOS, różnice w ROM i DOS pomiędzy stacjami 1570 i 1571, omówienie organizacji strony zerowej.

Osobiście uważam tą książkę za bardzo przydatną i bardzo pożyteczną, zwłaszcza wtedy gdy użytkownik chciałby wykorzystać wszystkie walory tej stacji co nie zawsze jest możliwe w BASIC (np. tryb pracy „burst"). Jest to moim zdaniem przewodnik o rzeczywiście dużej klasie.

W bardzo podobny sposób jest zredagowana druga książka — ANATOMY OF 1541 DISK DRIVE, której autorami są Lothar Englisch oraz Norbert Szczepanowski. Dla początkujących przeznaczono tu 122 strony na których omówiono „gałkologię", programowanie z poziomu BASIC oraz tworzenie zbiorów. W rozdziale 3 przedstawiono działanie stacji z punktu widzenia elektronicznego, współdziałania poszczególnych układów itp. Lwią część książki zajmuje natomiast (tak jak i w poprzedniej) wydruk ROM stacji wraz z komentarzami.

Szczególnej uwadze Czytelników polecałbym rozdział 4. Zawarto w nim sporo cennych wskazówek dotyczących programowania stacji 1541 oraz wiele programów i sztuczek (blokowania wyświetlania katalogu, zabezpieczanie dyskietki przed zapisem, zmiana identyfikatora, łączenie programów, monitor stacji dysków itp.). Omówiono tu także dokładnie wszystkie programy znajdujące się na dyskietce demonstracyjnej.

Obydwie książki łączą się ze sobą w pewien sposób — są one zredagowane z myślą o przekazaniu jak największej ilości pożytecznej i cennej informacji. Informacja ta poparta jest wieloma przykładami co ułatwia przyswojenie sporej dawki wiedzy zawartej w tych publikacjach. Dokładnie i solidnie przedstawiony materiał o dużej użyteczności praktycznej oraz dobre ujęcie tematu sprawia, że książki te będą cenną lekturą podczas sesji programowania.

Klaudiusz Dybowski

1571 INTERNALS
wydana w 1985 r.
przez DATA BECKER GmbH
Merowingerstr. 30
4000 Dusseldorf, WEST GERMANY
język niemiecki lub angielski
stron. ok. 500.
THE ANATOMY OF 1541 DISK DRIYE
wydana w 1985 r.
przez DATA BECKER GmbH
adres jak wyżej i języki
stron 500.

ZEGAR

czyli żółw na karuzeli

Cześć Maluchy!
Nie ma chyba nic bardziej nudnego, niż ciągłe zajmowanie się rzeczmi mądrymi i użytecznymi. Dlatego czasem, po prostu muszę zrobić coś najzupełniej niepotrzebnego.

Od razu więc zastrzegam, że nie odpowiadam na pytania, czy komukolwiek może się do czegokolwiek przydać zegar napędzany przez żółwia LOGO. Pewnego dnia przyglądając się temu sympatycznemu gadowi (żółwie to gady, pamiętam ze szkoły) stwierdziłem, że ma on kształt podobny do grota strzały lub wskazówki. Wskazówka skojarzyła mi się z zegarem i... tak powstał ten program.

Rozpocząłem od narysowania tarczy, która ma kształt okręgu. Jak rysuje się w LOGO okrąg, wiodzą już chyba wszyscy. Po prostu rysuje się wielobok o tak dużej liczbie boków, że na ekranie wygląda on zupełnie jak okrąg. Warto zwrócić uwagę na zależność pomiędzy liczbą boków a kątem o jaki za każdym razem obraca się żółw. Podczas rysowania dowolnego wieloboku żółw wykonuje w sumie pełen obrót, czyli 360 stopni. Na jeden bok przypada więc 360/n stopni, gdzie n jest liczbą boków. Ponieważ założyłem, że mój wielobok ma mieć 180 boków, to wynika stąd, że kąt obrotu żółwia wynosi 360/180=2 stopnie.

Swoją drogą, z punktu widzenia żółwia wszystkie twierdzenia o sumie boków wielokąta wydają się oczywiste.

Rysując okrąg za pomocą cyrkla bardzo łatwo możesz ustalić położenie jego środka i długość promienia. Rysując okrąg przy pomocy żółwia LOGO nie znasz tych parametrów, więc musisz je obliczyć. Znasz przybliżoną wartość długości okręgu — jest to suma długości wszystkich boków.

Długość okręgu (albo obwód koła — co na jedno wychodzi) można obliczyć ze wzoru:

$o = 2\pi r$

gdzie: o — obwód koła, długość okręgu
r — promień
π — liczba pi, równa w przybliżeniu 3,14

Jeśli więc chcemy narysować okrąg o promieniu 100 żółwich kroków, to jego obwód wyniesie

2•3,14•100=628

Na jeden bok wieloboku przypadnie

628/180=3,48(8)

a więc w przybliżeniu 3,5.

Dzięki temu, że znamy promień naszego okręgu, możemy ustalić położenie jego środka. Najwygodniej będzie umieścić go w środkowym punkcie ekranu, do którego żółw powraca po komendzie home.

Oto więc pierwsza procedura (zakładamy, że żółw znajduje się w pozycji startowej):

```
to tarcza
 pu
 fd 100
 pd
 rt 90
 repeat 180 [rt 2 fd 3.5]
 pu
 home
end
```

Żółw podnosi pióro (pu) i posuwa się o długość promienia (sto kroków) do przodu (fd 100). Następnie opuszcza pióro (pd), obraca się o kąt prosty w prawo (rt 90) i zaczyna rysować okrąg o parametrach, które obliczyliśmy wcześniej. Po zakończeniu okręgu, ponownie podnosi pióro i wraca do punktu startowego (home).

Na tarczy powinny być zaznaczone cyfry, albo przynajmniej kreski na ich miejscach. Poprośmy żółwia aby je wykonał:

```
to cyfry
 repeat 12 [pu fd 85 pd fd 10
pu bk 95 rt 30]
end
```

Żółw powtarza 12 razy (tyle właśnie godzin znajduje się na tarczy zegara) te same czynności: podniesienie pióra (pu), marsz 85 kroków do przodu (fd 85) opuszczenie pióra (pd) i 10 kroków do przodu — w ten sposób powstaje kreska. Następnie żółw znowu podnosi pióro i cofa się o 95 kroków (bk 95). Teraz tylko obrót o 30 stopni (rt 30) i to samo od nowa.

Wskazówki narysować bardzo łatwo. Kłopot w tym, żeby jeszcze wskazywały właściwą godzinę i minutę. Wprowadzimy sobie dwie zmienne dla określenia czasu, właśnie minuta i godzina. Nadajmy im jakieś wartości początkowe, np.:

make "minuta 20
make "godzina 3

Duża wskazówka w ciągu sześćdziesięciu minut obraca się o 360 stopni, a więc na jedną minutę przypada 360/60=6 stopni. Mała wskazówka w ciągu godziny wykonuje obrót o kąt 30 stopni, a w ciągu minuty o 30/60=1/2 stopnia. Znając te wartości możemy już nauczyć żółwia rysowania wskazówek:

```
to wskazówki
 home
 rt :minuta * 6
 fd 80
 home
 rt :godzina * 30 + :minuta *
30 / 60
 fd 60
 home
end
```

Żółw ustawia się w pozycji startowej i obraca o kąt równy liczbie minut pomnożonej przez 6. Następnie wędruje 80 kroków do przodu rysując dużą wskazówkę i powraca do pozycji startowej. Teraz obraca się dwukrotnie. Najpierw o wartość liczby godzin pomnożonej przez 30 stopnia a potem liczby minut (po godzinie) pomnożonej o 1/2 stopnia. Małą wskazówkę rysuje posuwając się 60 kroków do przodu i wraca do pozycji wyjściowej.

Kolejne zadanie, to nauczyć żółwia jak ma udawać sekundnik:

```
to sekundnik
 pu
 home
 ht
 repeat 59 [fd 80 st repeat
200 [] ht bk 80 rt 6]
 rt 6
end
```

Najpierw podnosi on pióro, ustawia się jak zwykle w pozycji startowej i znika z ekranu (ht), 59 razy powtarza następujące czynności: maszeruje 80 kroków do przodu i pojawia się (st), teraz następuje pętla opóźniająca repeat 200 [], zniknięcie żółwia, cofnięcie się o 80 kroków i obrót o 6 stopni w prawo. Liczba pętli opóźniających musi być tak dobrana, aby jeden przeskok sekundnika trwał rzeczywiście sekundę. Na moim komputerze (Amstrad 6128) najdokładniejszy zegar otrzymałem przy 203 obiegach pętli.

Zdziwiło Was zapewne, że sekundnik odmierza 59 o nie 60 sekund. Otóż ta jedna sekunda zużyta zostanie na rysowanie co minutę nowych pozycji wskazówek: godzinowej i minutowej.

Chodzący zegar wygląda więc tak:

```
to tiktak
 pd
 wskazówki
 sekundnik
 pe
 wskazówki
 make "minuta :minuta + 1
 if :minuta = 60 [make "minuta
0 make "godzina :godzina + 1]
 if :godzina = 12 [make
"godzina 0]
 tiktak
end
```

Żółw opuszcza pióro, rysuje wskazówki i jako sekundnik odlicza 59 sekund. Następnie zmienia pióro na gumkę do wycierania (pe) i za jej pomocą ponownie „rysuje" wskazówki, w efekcie czego znikają one z ekranu. Teraz może już zwiększyć o 1 wartość zmiennej minuta. Jeśli zmienna ta osiągnie wartość 60, wówczas przyjmie na powrót wartość zero a zmienna godzina zostanie zwiększona o 1. Jeżeli ta ostatnia osiągnie wartość 12, też powróci do 0.

Ostatnim rozkazem tej procedury jest wywołanie jej samej. Oznacza to, że trzeba rozpocząć jej wykonywanie od nowa. Taką konstrukcję nazywamy rekurencją. Polega ona na wykorzystywaniu w treści definicji definiowanego pojęcia.

Teraz wystarczy poskładać wszystkie klocki w jedną całość i nasz zegar jest gotowy

```
to zegar
 cs
 tarcza
 cyfry
 pr [godzina?]
 make "godzina rq
 pr [minuta?]
 make "minuta rq
 pd
 tiktak
end
```

Aby ustawić właściwą godzinę, należy nadać początkowe wartości zmiennym: godzina i minuta. Robimy to przy pomocy instrukcji:

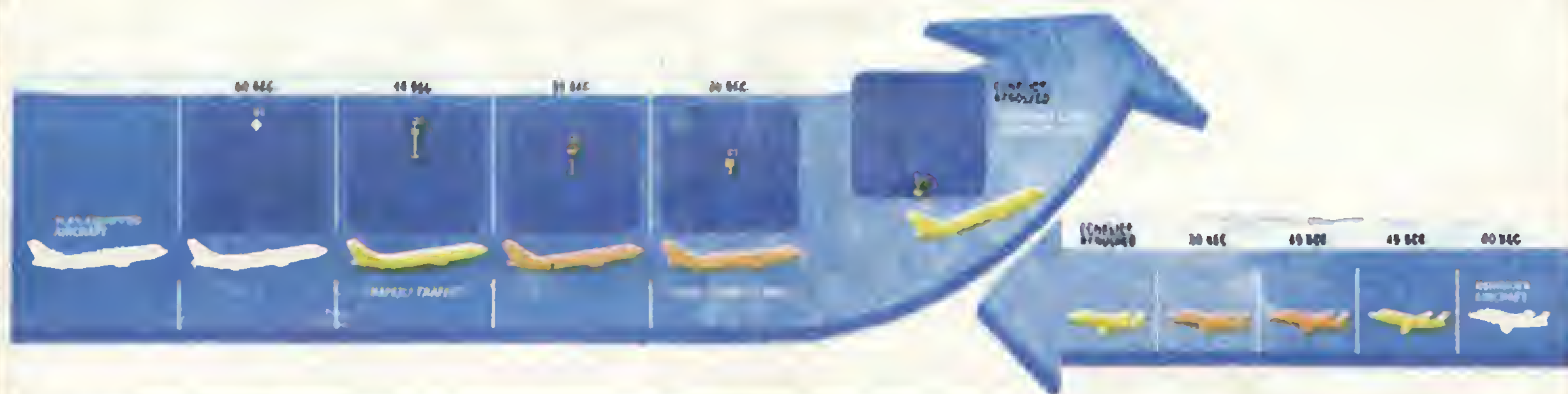
make "godzina rq
make "minuta rq

działają one dokładnie tak jak BASIC-owe INPUT. Czekają na wprowadzenie wartości i potwierdzenie klawiszem RETURN/ENTER.

* * *

Zegar chodzi, żółw uwija się jak w ukropie a wy spróbujcie, może znajdziecie jakieś rozsądne zastosowanie takiego czasomierza. Jeśli Wam się to uda, najbardziej zdziwioną osobą będzie z pewnością... Wasz

Romek

KOMPUTEROWY ANIOŁ STRÓŻ

Kurczaki — tak nazywano tę grę w czasach mojego dzieciństwa: dwóch kierowców prowadziło swoje samochody pędzące naprzeciwko siebie. Pierwszy, który zrejterował skręcając w bok przegrywał; jeśli skręcili obaj, stawka przechodziła na następną parę ryzykantów.

Dzisiaj gra jest inna. 12 tysięcy stóp nad kasynami gry w Atlantic City lecieliśmy naprzeciwko siebie dwoma samolotami: odrzutowym Boeningiem 727 i turbośmigłowym Convairem 580, testując TCAS — elektroniczny system ostrzegający przed kolizją. Maksymalną prędkość ustalono na 650 km/h. Siedziałem w kokpicie Boeinga w fotelu odrzutowym przygotowany na najgorsze, tj. katapultę, gdyby gra przestała być zabawną. Obie lecące naprzeciwko siebie załogi zdały się bowiem w tej grze na decyzję komputera — ostatniego ogniwa w testowanym systemie unikania kolizji.

— Convair powinien byc akurat przed nami — stwierdził John Ryan, pierwszy pilot Boeinga, po rozmowie radiowej z wieżą. Spięty obserwowałem uważnie zachmurzone niebo, nie dostrzegając jednak niczego. Kiedy wyraziłem swoje uwagi o ewentualnym błędzie, pilot odwrócił się do mnie mówiąc z uśmiechem:

— Bez obawy, nawet gdyby ktoś tam błędnie odczytał wskazania wysokościomierza, przelecą 100-200 metrów nad nami.

Znów zacząłem uważnie przeszukiwać pusty horyzont rzucając okiem na pusty jeszcze ekran monitora, umieszczony centralnie przed pilotem.

Za chwilę pojawił się na nim mały, biały romb (patrz rys. 1)

— To właśnie jest Convair — poinformowali mnie piloci. Z położenia rombu — w górnej części ekranu (rys. 1) wynikało, że „obcy" samolot znajduje się w odległości 5 mil od Boeinga.

A więc zaczęło się — miałem nadzieję, że system w pierwszej próbie nie zawiedzie.

— **TRAFFIC. TRAFFIC. TRAFFIC.** — (Tłok!) nagle odezwał się z głośnika nad konsolę z monitorem matowy, syntetyzowany głos komputera.

Nadal nic nie widziałem na bezpiecznym, zdawało się, niebie. I wtedy Ryan, odwracając się, rzucił przez ramię w moim kierunku:

— Spójrz, symbol „intruza" zmienił się na ekranie w żółtą kulkę!

Znaczyło to, że radarowy sygnał z Convaira otworzył naszą „kopertę bezpieczeństwa" i TCAS uruchomił komputerowy system analizujący sytuację pod kątem wyboru najlepszego wariantu uniknięcia kolizji.

Mijały powoli sekundy; w końcu inżynier pokładowy Lou De-Stefano spostrzegł na horyzoncie małą czarną plamkę, która zbliżając się, początkowo wolno, z każdą chwilą rosła w oczach. Minęło jeszcze kilka sekund i żółta plamka na ekranie monitora zamieniła się w pulsujący czerwony prostokąt. W tym samym czasie czarny punkt, lecąc na kursie „727", zbliżał się już jak pocisk do celu.

Nagle głośnik wyrzucił ostrym tonem mechaniczne ostrzeżenie:

— **CLIMB. CLIMB. CLIMB.** (W górę!)

Ryan lekko przesunął drążek do siebie i olbrzymi nos Boeinga podniosł się w górę. W trakcie manewru dotychczasowa plamka na kursie przeszła w ryczący silnikami Convair, który przeleciał pod nami w niewielkiej, ale już bezpiecznej odległości.

— Advisory clear — cieptym, przynajmniej tak mi się wydawało, głosem zaanonsował w chwilę później komputer.

Poddawany obecnie testom TCAS (elektroniczny system antykolizyjny) przeszedł już długą koncepcyjną i konstrukcyjną drogę w kierunku eliminacji niebezpieczeństwa kolizji statków powietrznych.

Jego powstanie i skonstruowanie nie było pomysłem nowym; prace nad konstrukcją sprawnego systemu zapobiegającego coraz częstszym przypadkom prawie-kolizji w powietrzu zaczęły się już ponad 30 lat temu. Z roku na rok problem ten nabierał jednak znaczenia, zmuszając, zwłaszcza w ostatnich latach, do zwielokrotnienia wysiłków. Łatwo zrozumieć dlaczego, jeśli tylko w ubiegłym roku piloci amerykańscy raportowali o 1056 prawdopodobnych kolizjach w przestrzeni powietrznej USA. W każdej z nich brały udział przynajmniej dwa samoloty; a o ilu nie wspomniano w raportach? Mówi się o przynajmniej raz tylu przypadkach.

To jeśli chodzi o liczby i statystyki — które łatwo przeliczyć na żywą gotówkę, miliony dolarów nie tylko bezpośredniej straty w przypadku katastrofy, ale daleko większe konsekwencje w postaci zmniejszenia zaufania do samolotu, linii czy danego towarzystwa lotniczego. Stąd naciski i zwiększone fundusze na badania i testy, do których włączone zostały również programy rządowe.

TCAS pojawi się na rynku w trzech konfiguracjach. Wydaje się, że najwcześniej zakończone zostaną prace nad wersją TCAS II, której model laboratoryjny przeszedł już testy praktyczne (m.in. w opisywanym locie); produkcja seryjna rozpocznie się za kilka miesięcy. System TCAS II ostrzega pilotów maszyn znajdujących się na kursie kolizyjnym dyktując im manewr ucieczki: w górę lub w dół (jednemu z nich) lub ostrzega przed pójściem w górę lub w dół (drugiego). Ulepszona wersja tego systemu — TCAS III — powinna znaleźć się na pokładach samolotów w kilka lat później. Z prób w laboratorium wynika, że najistotniejsze wzbogacenie tego systemu polegać będzie na zwiększeniu „koncepcyjnych" możliwości komputera, który w razie prawdopodobieństwa kolizji dyktował będzie pilotom prócz zmiany kursu — w górę lub w dół — jeszcze skręt w prawo lub w lewo.

TCAS I zaś jest (będzie) najprostszym (i najtańszym) urządzeniem tej rodziny systemów antykolizyjnych, którego zadanie polega tylko na ostrzeżeniu pilota w przypadku niebezpiecznego „tłoku" w powietrzu.

W miarę zaawansowania prac nad systemami TCAS ich autorzy musieli odpowiadać na pytania, które tylko w części dotyczyły technicznej strony przedsięwzięcia. Żądano od nich na przykład określenia niezawodnej pracy systemu, pytano czy jest ona wystarczająca do powszechnego instalowania jej w kokpitach. Kiedy? Za jaką cenę? Czy wszystkie statki powietrzne powinno obowiązywać jego zainstalowanie? etc.

Nie na wszystkie z tych pytań znaleziono już odpowiedź. Niektórzy z ekspertów są sceptyczni co do możliwości rozładowania przez TCAS II tłoku nad lotniskami np. w Los Angeles, gdzie zdarza się, że 25 samolotów czeka na lądowanie w kręgu o 5-milowym promieniu. Dlatego też niektóre zarządy towarzystw lotniczych wątpią, czy decyzja władz w kwestii instalowania systemu we wszystkich typach samolotów będzie tak jednoznaczna, jak tego chcą autorzy rozwiązania.

Mimo dyskusji jednak i wątpliwości pewnym jest fakt, że zastosowanie TCAS dodatkowo ubezpieczy podróże samolotami; może także zmniejszyć opóźnienia samolotów, którym kontrolerzy lotniczy pozwolą zmniejszyć bezpieczną odległość. Jednym słowem, system ten przyspieszy lotniczą karuzelę, biorąc odpowiedzialność za jej bezpieczeństwo. Jedynym ogniwem, które w tym systemie może zawieść jest człowiek — pilot wykonujący polecenie komputera.

na podst. Popular Science

opr. F.P.

PLAMKA NA KURSIE PRZESZŁA W RYCZĄCY SILNIKAMI CONVAIR